

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ'NİN
KORUMA UYGULAMASI SORUNLARI ÜZERİNE
BİR DEĞERLENDİRME**

Mimar Nesrin MUMCU

DANIŞMAN: Yrd.Doç. Dr. Z. Hale TOKAY

İSTANBUL-Eylül 2006

Nesrin Mumcu tarafından hazırlanan ‘‘Hacı Beşir Ağa Darülhadisi’nin Koruma Uygulaması Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme’’ adlı araştırmanın Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Tez Danışmanı

Yrd.Doç Dr. Z.Hale TOKAY

Bu çalışma, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı, Restorasyon-Yenileme Koruma Programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Yrd.Doç. Dr. Z.Hale TOKAY (M.S.Ü.)

Jüri Üyesi : Prof. Oğuz CEYLAN (M.S.Ü.)

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Faruk TUNCER (Yıldız Tek. Ü.)

ÖNSÖZ

Eyüp'te Nişanca mahallesinde yer alan ve 1734 yılında inşa edilen Hacı Beşir Ağa Darülhadisi; hadis ilimleri eğitimi verilmesi nedeniyle, medreseler içinde en üst dereceyi oluşturan darülhadis yapılarından biridir. Sıbyan mektebi,kütüphane ve medreseden oluşan yapı grubu, günümüzde oldukça harap durumda olup medrese bölümünün bir kolu ile revakları günümüze ulaşmamıştır.

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin korunması ve uygulama sorunları üzerine bir değerlendirmeyi kapsayan bu çalışmanın her aşamasında, gösterdiği anlayış ve yakınlıkla bana her konuda yol gösterici olan danışman hocam *Yrd.Doç. Dr. Z.Hale TOKAY'a*, konu seçimimde ve çalışmanın diğer aşamalarındaki yardımlarından dolayı hocam *Prof. Oğuz CEYLAN'a* en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Ayrıca bu çalışmanın oluşmasında büyük katkısı olan ve beni her zaman destekleyen değerli dostum *Semra Şimşek'e*, yardımlarını esirgemeyen değerli dostlarım *Ayşe Zengin ve Kader Şahin'e*, bilgi ve birikiminden yararlandığım Sanat Tarihçisi *Hülya Yalçın'a*, sunduğu her türlü imkanla çalışmanın tamamlanmasında bana yardımcı olan Eyüp Belediyesi Plan ve Proje Müdürü *Gülnur Kadayıfçı'ya*, destekleri için sevgili *çalışma arkadaşlarıma*, konu ile ilgili çalışmalarından yararlandığım *Y.Mimar Barış Han'a* “Han-Art Mimarlık”, son olarak da bana olan desteklerini her zaman arkamda hissettiğim değerli *aileme* ve beni maddi, manevi her yönden destekleyen sevgili eşim *Cahit Mumcu'ya* teşekkürlerimi sunarım.

Nesrin MUMCU

Eylül, 2006

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
SUMMARY.....	VI
TABLO LİSTESİ.....	VIII
ÇİZİM LİSTESİ.....	IX
HARİTA LİSTESİ.....	X
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	XI

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı.....	1
Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı.....	1

1.BÖLÜM: OSMANLI DÖNEMİ EĞİTİM YAPILARI VE BUNLAR İÇİNDE DARÜLHADİSLERİN YERİ:

1.1. Osmanlı Dönemi Eğitim Yapıları.....	2
1.1.1. Sıbyan Mektepleri.....	4
1.1.1.1. İstanbul Sıbyan Mektepleri ve Mimari Özellikleri.....	4
1.1.2. Kütüphaneler.....	5
1.1.2.1. İstanbul Kütüphaneleri ve Mimari Özellikleri.....	5
1.1.3. Medreseler.....	7
1.1.3.1. Osmanlı Dönemi Medreselerinin Tarihsel Gelişimi.....	7
1.1.3.2. Darülhadisler.....	9
1.1.3.3. İstanbul Medreseleri.....	11
1.1.3.3.1. İstanbul Medreselerinin Mimari Özellikleri.....	12

2.BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİS KOMPLEKSİ

2.1. Yapının Genel Tanımı ve Tarihçesi.....	14
2.2. Yapının İstanbul İçindeki Yeri ve Konumu.....	14
2.3. Yapının Mimari Özellikleri.....	15
2.3.1. Plan Özellikleri.....	15
2.3.2. Cephe Özellikleri.....	16
2.3.3. Yapım Sistemi ve Malzeme Özellikleri.....	18
2.4. Yapının Tarihteki Tahribat ve Onarımları.....	19
2.5. Yapıdaki Bozulmalar ve Günümüzdeki Durumu.....	20
2.5.1. Strüktür Elemanlarındaki Bozulmalar.....	21

2.5.2. Yapı Elemanlarındaki Bozulmalar.....	22
2.5.3. Malzemedeki Bozulmalar.....	22
2.6. Yapının Bozulma Nedenleri.....	23
2.6.1. Dış Nedenler.....	23
2.6.1.1. Doğal Etkenler.....	23
2.6.1.2. İnsanların Neden Oldukları Hasarlar.....	23

3.BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ'NİN İSTANBUL'DAKİ AYNI DÖNEM EĞİTİM YAPILARI İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. İncelenen 18. yüzyıl Yapı Örnekleri.....	25
3.1.1. Feyzullah Efendi Medresesi.....	25
3.1.2. Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisi.....	26
3.1.3. Ankaravi Mehmet Efendi Medresesi.....	26
3.1.4. Çorlulu Ali Paşa Külliyesi.....	26
3.1.5. Damat İbrahim Paşa Külliyesi.....	27
3.1.6. Cedid Mehmet Efendi Medresesi.....	27
3.1.7. Hacı Beşir Ağa Külliyesi.....	27
3.1.8. Seyyid Hasan Paşa Külliyesi.....	28
3.1.9. Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi.....	28
3.1.10. Kaba Halil Medresesi.....	29
3.2. Genel Değerlendirme.....	29
3.3. Tablolar.....	32

4.BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ RESTİTÜSYONU

4.1. Restitüsyon İçin Yararlanılan Belgeler	45
4.1.1. Yapı Üzerindeki Mevcut İzler.....	45
4.1.2. Yapı ile İlgili Kaynaklar.....	46
4.1.2.1. Görsel Kaynaklar.....	46
4.1.2.2. Yazılı Kaynaklar.....	46
4.2. Restitüsyon	47
4.2.1. Sıbyan Mektebi ve Ana Giriş.....	48
4.2.2. Medrese.....	49

5.BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ RESTORASYONU	
5.1. Restorasyon Müdahaleleri.....	51
5.1.1. Kazı ve Sondaj çalışmaları.....	51
5.1.2. Temizleme.....	52
5.1.3. Sağlamaştırma.....	53
5.1.4. Bütünleme.....	54
5.1.5. İşlevlendirme.....	56
5.2. Yapının Restorasyonuna ait Birim Fiyat Analizleri.....	58
6.BÖLÜM: SONUÇ.....	90
KAYNAKLAR.....	92
EKLER	
EK A. ÇİZİMLER.....	95
EK B. HARİTALAR.....	117
EK C. FOTOĞRAFLAR.....	122
EK D. YAPI İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	156
ÖZGEÇMİŞ.....	165

ÖZET

Yüzyıllardan beri varlığını sürdüren ve ilk Osmanlı sur dışı yerleşmesi olan Eyüp'te yer alan Hacı Beşir Ağa Darülhadisi; Osmanlı son dönem külliyelerinden olup, medrese merkezli kompleks yapılar grubunda değerlendirebileceğimiz program ve boyut olarak küçük bir yapı topluluğudur. Sıbyan mektebi, kütüphane ve medreseden oluşan külliye, günümüzde oldukça harap durumda olup medrese bölümünün bir kolu ile revakları günümüze ulaşmamıştır.

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin koruma uygulaması sorunları üzerine bir değerlendirmeyi kapsayan bu çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; yapının darülhadis medresesi olması nedeniyle Osmanlı dönemi eğitim yapılarına kısaca değinilerek darülhadislerin tanımı yapılmıştır.

İkinci bölümde; Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin genel tanımı yapılarak külliye yapıları oluşturulan yapılar; konum, plan, cephe, yapı sistemi özellikleri açısından incelenmiş ve yapı grubunun günümüzdeki bozulmaları ortaya konularak rölöve projesi hazırlanmıştır.

Üçüncü bölümde; İstanbul'daki aynı dönem anıtsal yapıları içinde Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin yeri değerlendirilerek plan özellikleri ve yapı elemanları açısından genel bir tipoloji oluşturulmuştur.

Dördüncü bölümde; yapının yok olan kısımlarını tamamlamak için yazılı ve görsel belgeler ile tipoloji çalışmaları sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin restitüsyonu hazırlanmıştır.

Beşinci bölümde; günümüzde harap durumda olan Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin yeniden ihya edilebilmesi için yapıda saptanan hasarların giderilmesine yönelik müdahale yöntemleri belirlenerek restorasyon projesi hazırlanmış ve yapının restorasyon uygulamasına yönelik bir çalışma önerilmiştir.

Sonuç bölümünde; korunması gerekli kültür varlığı olarak Hacı Beşir Ağa Darülhadi'si'nin önemine değinilerek yapının koruma önerisi üzerine uygulama çözümleri değerlendirilmiştir.

SUMMARY

Hacı Beşir Ağa “Darülhadisi” (school where the traditions of Islam are taught) that managed to keep its existence for centuries and is located in Eyüp that is the first Ottoman settling outside the city walls; is one of the “külliye”-building complex (a collection of buildings of an institution, usually composed of schools, a mosque, a lunatic asylum, hospital, kitchen, etc) dated from Late Ottoman Period. It is a small-scaled group of buildings in the aspect of programme and dimension that we can classify in the medresse (Muslim theological high school)-centred complex of buildings. The complex that consisted of a primary school for the boys, a library and a theological high school, is in a quite poor condition today. A branch of the theological high school and its portico haven't managed to survive today.

This study that includes an evaluation on the concerns of the conservation of the Hacı Beşir Ağa Darülhadisi consists of five main chapters.

In the first chapter, as the building is a “darülhadis” (school where the traditions of Islam are taught) complex, a description of darülhadis has been made after a brief classification of educational buildings of the Ottoman period.

In the second chapter, a general description of the Hacı Beşir Ağa Darülhadisi has been made, the buildings that make up the complex have been examined in the aspect of location, plan, façade, construction system properties. A measured drawing of the building complex that displays the decays of today has been prepared.

In the third chapter, the place of the Hacı Beşir Ağa Darülhadisi among the monumental buildings of the same period has been evaluated and a general typology in the aspect of plan characteristics and building elements has been made.

In the fourth chapter, the restitution project of the Hacı Beşir Ağa Darülhadisi has been prepared depending on the data obtained from published and visual documents and the typology work for completing the missing divisions of the building.

In the fifth chapter, for the rehabilitation of the Hacı Beşir Ağa Darülhadisi, the methods of intervention to restore the damage observed within the building have been chosen, a restoration project has been drawn and a proposal about the restoration application of the building has been made.

In the conclusion chapter, the importance of the Hacı Beşir Ağa Darülhadisi as cultural heritage that should be conserved has been underlined and the applicational solutions about the conservation proposal have been discussed.

TABLO LİSTESİ

- Tablo 3.1 İncelenen 18. yüzyıl Yapı örneklerini gösteren harita.
- Tablo 3.2 Feyzullah Efendi Medresesi
- Tablo 3.3 Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisî
- Tablo 3.4 Ankaravi Mehmet Efendi Medresesi
- Tablo 3.5 Çorlulu Ali Paşa Külliyesi
- Tablo 3.6 Damat İbrahim Paşa Külliyesi
- Tablo 3.7 Cedid Mehmet Efendi Medresesi
- Tablo 3.8 Hacı Beşir Ağa Külliyesi
- Tablo 3.9 Seyyid Hasan Paşa Külliyesi
- Tablo 3.10 Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi
- Tablo 3.11 Kaba Halil Medresesi
- Tablo 3.12 İncelenen 18. Yüzyıl Yapı Örneklerinin Genel Değerlendirilmesi.

ÇİZİM LİSTESİ

- Çizim A.1 Vaziyet Planı (Rölöve Projesi)
- Çizim A.2 Plan (Hasar Tespit Paftası)
- Çizim A.3 2-2 ve 6-6 Kesitleri (Hasar Tespit Paftası)
- Çizim A.4 1-1 ve 9-9 Görünüşleri (Hasar Tespit Paftası)
- Çizim A.5 3-3 ve 7-7 Görünüşleri (Hasar Tespit Paftası)
- Çizim A.6 Çeşme (Rölöve Projesi)
- Çizim A.7 Plan (Restitüsyon Projesi)
- Çizim A.8 Sıbyan Mektebi öneri planları (Restitüsyon Projesi)
- Çizim A.9 3-3 Görünüşü, 1. öneri(Restitüsyon Projesi)
- Çizim A.10 3-3 Görünüşü, 2. öneri (Restitüsyon Projesi)
- Çizim A.11 7-7 Görünüşü (Restitüsyon Projesi)
- Çizim A.12 9-9 Görünüşü, 1. öneri (Restitüsyon Projesi)
- Çizim A.13 9-9 Görünüşü, 2. öneri (Restitüsyon Projesi)
- Çizim A.14 Plan (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.15 2-2, 4-4 ve 5-5 Kesitleri (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.16 1-1 Görünüşü (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.17 6-6 Kesiti ve 7-7 Görünüşü (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.18 3-3 Görünüşü (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.19 8-8 Kesiti ve 9-9 Görünüşü (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.20 Revak kapatma Detayı (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.21 Kirpi Saçak Detayı (Restorasyon Projesi)
- Çizim A.22 Peyzaj ve Kullanım Alanı Planı (Restorasyon Projesi)

HARİTA LİSTESİ

- Harita B. 1 20.yy başı İnşaat – Keşfiyat Şirketi tarafından hazırlanan İstanbul Şehir Haritası'nda Hacı Beşir Ağa Darülhadisi
- Harita B. 2 Alman Sendika Haritası- 20.yy başı
- Harita B. 3 1938 Tarihli Kadastral Plan
- Harita B. 4 1949 Tarihli Kadastral Plan

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Foto C. 1 Uydu Fotoğrafi-Hacı Beşir Ağa Darülhadisi günümüzdeki durumu
- Foto C. 2 Hava Fotoğrafi-1937 (M.S.Ü Arşivi)
- Foto C. 3 Hacı Beşir Ağa Darülhadisi Sıbyan Mektebi ve Avlu Girişi- 1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.477)
- Foto C. 4 Hacı Beşir Ağa Darülhadisi- Yıkılan Revaklar – 1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.479)
- Foto C. 5 Hacı Beşir Ağa Darülhadisi- Dershane ve Revaklar- 1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.478)
- Foto C. 6 Hacı Beşir Ağa Darülhadisi- Haydar Mektebi Sokaktan Görünüş-1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.476)
- Foto C. 7 Süheyl Ünver’e ait “Türkiye Tıp Akademisinin Kısa Tarihçesi”
makalesinde bulunan fotoğrafta bugün mevcut olmayan medresenin
batı kanadı-1934
- Foto C. 8 Cümle kapısı üzeri kitabe-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-
No.R-35-12)
- Foto C. 9 Balcı sokakdan görünüş-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-
No.R-35-9)
- Foto C. 10 Cümle kapısından medreseye çıkılan geçit-1944 (Arkeoloji Müzesi
Encümen Arşivi - No.R-35-10)
- Foto C. 11 Medrese revakları yıkılmış durumda-1944 (Arkeoloji Müzesi
Encümen Arşivi - No.R-34-12)
- Foto C. 12 Medrese revakları yıkılmış durumda-1944 (Arkeoloji Müzesi
Encümen Arşivi - No.R-35-6)
- Foto C. 13 Dershane girişi-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.R-34-11)
- Foto C. 14 Revak kemeri izi-1944(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.R-35-2)
- Foto C. 15 Medrese hücresi yıkılan tonoz-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen
Arşivi - No.R-35-3)

- Foto C. 16 Medresenin günümüzde yıkılan hücreleri-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi - No.R-35-1)
- Foto C. 17 19.yy sonu Kartpostalda Sıbyan Mektebi önünde çocuklar (Z.Ahunbay- Eyüp Sempozyumu-“Eyüp Medreseleri”)
- Foto C. 18 Süheyl Ünver’e ait “Türkiye Tıp Akademisinin Kısa Tarihçesi” makalesinde bulunan çizimde medresenin plan krokisi yer almakta.
- Foto C. 19 Hacı Beşir Ağa Darülhadişi günümüzdeki durumu- Sıbyan Mektebi ve Külliye Girişi (2005)
- Foto C. 20 Sıbyan Mektebi Derslik bölümünün özgün pencereleri(2005)
- Foto C. 21 Giriş cephesinde yer alan çeşme(2005)
- Foto C. 22 Külliye girişini Merdivenli geçitle bir üst kotta bulunan medrese bölümüne çıkılıyor.(2005)
- Foto C. 23 Külliye girişinde yer alan (2004)
- Foto C. 24 Sıbyan Mektebinin avlu girişinin kapatılan kapı boşluğu (2005)
- Foto C. 25 Medrese bölümünün yıkılan batı kanadı ve avludan görünüş (2005)
- Foto C. 26 Yıkılan revaklar ve medresenin batı kanadı görünüşü (2005)
- Foto C. 27 Medrese’nin doğu kanadında yer alan Dershane (2005)
- Foto C. 28 Dershane girişi (2004)
- Foto C. 29 Sıbyan Mektebi güney ve batı cephesi (2004)
- Foto C. 30 Dershane doğu cephesi(2005)
- Foto C. 31 Yıkılan Revak kemerinin başlangıç izi (2004)
- Foto C. 32 Dershane girişinde revak kemeri izi (2004)
- Foto C. 33 Dershane içinden görünüş- Yıkılan ateş sonucu duvarlarda oluşan isler (2005)
- Foto C. 34 Dershanenin orjinal döşeme kotu (2005)
- Foto C. 35 Kitaplık bölümü örtü sistemi (2004)
- Foto C. 36 Dershane kubbe pandantifleri (2004)
- Foto C. 37 Medrese hücresi tonoz tavan (2004)
- Foto C. 38 Sıbyan mektebi tonoz tavan (2004)
- Foto C. 39 Medrese hücrelerinin örtü sistemleri üzerinde çimento sıva (2004)
- Foto C. 40 Sıbyan Mektebi giriş avlusunda yer alan eğrisel tonozlu mekan (2005)
- Foto C. 41 Sıbyan Mektebi güney cephesindeki bozulmuş pencere (2005)

- Foto C. 42 Sıbyan Mektebi dersliği, pencerelerin kemer aynaları boşalmış (2004)
- Foto C. 43 Baba Haydar Mektebi sokaktan görünüş (2005)
- Foto C. 44 Kitaplık ve Dershane kubbe çatı örtüsü (2005)
- Foto C. 45 Balcı sokaktan görünüş (2005)
- Foto C. 46 Balcı sokakta sivil mimari örneği (2005)
- Foto C. 47 Çevre dokusu içinde yer alan Baba Haydar Tekkesi (2005)
- Foto C. 48 Eyüp Sultan Camii iç Avlusunda yer alan Hacı Beşir Ağa Türbesi (2005)

GİRİŞ

1.Çalışmanın Amacı

Osmanlı Dönemi eğitim yapıları içinde orta ve yüksek öğrenim düzeyinde eğitim veren medreselerin en üst derecesini oluşturan darülhadisler, hadis ilmi okutulan kurumlar olması sebebiyle diğer medreselerden ayrılmalarına rağmen mimari açıdan benzer özellikler gösteren yapılardır.

18.yy'ın ortalarına ait bir darülhadis yapısı olan Hacı Beşir Ağa Darülhadisi; Eyüp'te Nişanca mahallesinde yer almakta olup gerek yılların getirdiği doğal aşınma, gerekse farklı kullanımların yarattığı bozulma sonucunda strüktürel açıdan oldukça yıpranmış bir durumda günümüze ulaşmıştır.

Bu çalışmada; korunması gerekli kültür varlığı olarak döneminin mimari özelliklerini günümüze az da olsa taşıyabilen belge niteliğindeki Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin koruma önerisinin geliştirilerek uygulamasına yönelik bir çalışmanın hangi aşamaları içerdiği konusunda bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

2.Çalışmanın Yöntemi ve Kapsamı

Çalışmanın amacı doğrultusunda öncelikle Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin ayrıntılı rölöveleri hazırlanmış ve bu çalışmayı (rölöve) desteklemek amacı ile yapının hasar tespitleri ile bozulmaları ortaya konmuştur.

Restitüsyon projesi aşamasında, yapının yok olan kısımlarını tamamlayabilmek için yapılan araştırmalar kapsamında, İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji Kürsüsü'nün arşivinde yapılan çalışmada, Prof. Dr. A.Süheyl Ünver'in* Hacı Beşir Ağa

* A.Süheyl Ünver, (1898-1986) tıp öğreniminin yanı sıra tarih,sanat tarihi, güzel sanatların hemen hemen her dalı ile ilgilenmiş ve tarihe,sanata,mimariye ait pek çok kitap,makale yazarak büyük arşivler oluşturmuştur. İstanbul'a olan tutkusu, onu bu şehri gezmeye,gezip gördüklerini defterler halinde tespit etmeye başlamasına neden olmuştur. Eyüp Sultan semti ile ilgili kaleme aldığı Eyüp Defterleri'nde birçok tarihi yapının kara kalem, sulu boya çalışmalarına ve makalelere yer vermiştir. Hacı Beşir Ağa Darülhadisi ile ilgili kaleme aldığı makalelerde(1946), medresenin fotoğraflarına yer vererek yapının harap duruma gelmesinden dolayı üzüntüsünü dile getirerek Türk Tıp Akademisi'nin kurucu hekimlerinin ilk akademik toplantılarının burada yapıldığından söz etmiştir. (Bkz. Bölüm 4.1.2.2)

Darülhadişi ile ilgili makaleleri incelenmiş, yapının plan krokisi ve çeşitli fotoğraflarına (1934-1946)* rastlanmıştır. İstanbul Arkeoloji Müzesi Encümen arşivinde yapılan çalışmada ise, yapıya ait (1934-1944)* tarihli fotoğrafları tespit edilerek eski haritalar* ve yapı üzerindeki mevcut izlerden yapının özgün durumu saptanmaya çalışılmıştır. Bu aşamada, elde edilen yazılı ve görsel belgelere rağmen belirlenemeyen eksik yapı elemanları hakkında sağlıklı veriler elde edebilmek için yapıyla aynı dönemde inşa edilmiş benzer veya yakın işlevdeki yapılar incelenerek tipolojiler oluşturulmuştur.

Hacı Beşir Ağa Darülhadişi'nin restitüsyon projesine uygun olarak hazırlanan restorasyon projesinde ise yapıya özgü müdahale yöntemleri belirlenerek yapının yeni bir işlevle hayata geçirilmesi için yeniden kullanım önerisi oluşturulmuştur.

Bu doğrultuda yapının koruma uygulamasına yönelik olarak yapılacak çalışmada, inşaat aşamasında yapılacak olan imalatın, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Bayındırlık Bakanlığı birim fiyat analizlerine göre tanımlanarak malzeme poz tariflerinin oluşturulması ve bu imalatlara ait işe başlama, gelişme ve işin sona erme tarihlerinin belirlendiği ayrıntılı iş programı ile mahal listeleri hazırlanmıştır.

* Bkz. Ek C. Fotoğraflar

* Bkz. Ek C. Fotoğraflar

* Bkz. Ek B. Haritalar

1.BÖLÜM: OSMANLI DÖNEMİ EĞİTİM YAPILARI ve BUNLAR İÇİNDE DARÜLHADİSLERİN YERİ

1.1.Osmanlı Dönemi Eğitim Yapıları

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren padişahlar ve devlet adamları, eğitim-öğretim faaliyetlerine önem vererek devletin hızla gelişen topraklarında, İslam dünyası ve Anadolu Selçuklu kültüründen devir aldıkları örneklerine uygun eğitim yapılarını vakıflar kanalıyla kurmuşlardır.

İstanbul'da 1453'ten Osmanlı Devleti'nin yıkılışına (1922) kadar geçen sürede, çok yönlü özellikleri olan bir eğitim yaklaşımının egemenliği gözlemlenir. Bu yaklaşım, kendini üç ana eğitim alanında göstermiştir: 1. Saray eğitimi, 2. Dini eğitim, 3. Askeri eğitim.

Osmanlı Devleti'nde saray her türlü askeri, idari ve hukuki fonksiyonu bir araya toplayan bir odak olmuştur. Bu merkezîyetçilik etrafında geliştirilen eğitim sisteminde saray, hükümet ve askerlik işlerinde çalıştırılacak her türlü memur saray içinde yetiştiriliyordu.¹

Saray dışında ise Müslüman halkın çocuklarına açık iki temel eğitim kurumu vardı. Bunlar *medreseler* ve *sıbyan mektepleri* idi. Medreseler; orta ve yüksek, sıbyan mektepleri ise ilköğretim kurumları idiler. Osmanlı toplumu içinde uygun bir gelişme sahası bulan vakıf sistemi, eğitim kurumlarını da etkileyerek bu yapıların sadece ekonomik yönlerini değil, idare ve eğitim kurallarını da biçimlendirmiştir.²

Bu klasik eğitim yapılanmasının, tekkeler ve kütüphanelerle desteklenerek 19.yy' a kadar askeri ve mülkî mekteplerin açılışına kadar devam ettiği görülmüştür. Batılılaşma dönemiyle birlikte çağdaş Batı eğitimlerini örnek alan bir kurumlaşmaya daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

¹ Ö. Aksoy, "Osmanlı Devri İstanbul Sıbyan Mektepleri Üzerine Bir İnceleme" Yayınlanmış Doktora Tezi, İTÜ, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1968, s.56

² Ö. Aksoy, y.a.g.e, s.57

1.1.1. Sıbyan Mektepleri

Sıbyan, Arapça bir kelime olan Sâbi'nin çoğuludur ve küçük erkek çocuk anlamındadır. Mektep ise 'okuma yazma öğrenilen yer' demektir.³

Osmanlı Devleti içinde orijinal bir kurum olmayan sıbyan mektepleri, birçok kurumla birlikte Anadolu Selçuklu kültüründen devir alınmış olup⁴ ilköğretim seviyesindeki okullardır ve medrese eğitiminin başlangıcını oluştururlar.

Osmanlı sıbyan mektepleri'nin eğitim sisteminin esas çerçevesi, İslam kurallarıyla çizilmiştir. Ders programlarında Kuran ezberi ve dini bilgilerin yanında okuma yazma da yer alırdı.

1.1.1.1.İstanbul Sıbyan Mektepleri ve Mimari Özellikleri

İstanbul'un fethinden(1453) Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun (1924) yürürlüğe girişine kadar hizmet veren mekteplerin ilki Fatih Külliyesi'ndeki Dârü't-Ta'lim ile Bayezid Külliyesi'ndeki Muallimhane olarak bilinmektedir.⁵

Batılılaşma dönemiyle birlikte İstanbul sıbyan mekteplerinin ıslahı gündeme gelerek yapıları elverişli olanlar iptidailere dönüştürülmüş ve ilgili yasa gereği de 3 Mart 1924 tarihinde kapatılmışlardır.

İstanbul'daki Sıbyan Mektepleri ortak niteliklerine göre bir külliye içinde yer aldıkları gibi mahalle dokusu içinde tek yapı olarak da konumlanmışlardır.⁶

Bunlardan birinci grupta yer alan sıbyan mektepleri, buldukları külliyelerden tecrit edilerek genellikle külliyenin dış köşesinde, sokağa yakın bir konumda yerleştirilmiştir. Bu yapılar, sokağa açılan özel girişlere, kendi içlerine dönük avlu ve oyun bahçelerine sahiptirler.

³ Ö.Aksoy,y.a.g.e,s.13 "Adını "erkek çocuk" tan almış olmasına rağmen sıbyan mekteplerinde küçük kız ve erkek çocukları birlikte eğitim görmüşlerdir."

⁴ Ö.Aksoy,y.a.g.e,s.20

⁵N.Sakaoğlu, "Sıbyan Mektepleri", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,c.6,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul,s.546

⁶ Bu sınıflandırma Ö.Aksoy'un y.a.g.e göre yapılmıştır.

İkinci grupta yer alanlar ise, genellikle mahallenin merkezine veya kolay ulaşılabilen noktalarına yerleşmişlerdir.

Çoğunlukla iki katlı olan mektepler, genellikle tek derslikli ve kare planlı olup iki yönden aydınlatılmışlardır. Derslikler kubbe veya eğrisel tonozlarla örtülerek duvar ve çatı örtülerinde geleneksel yapı malzemeleri olan taş ve tuğla kullanılmıştır.

1.1.2 Kütüphaneler

Osmanlı döneminde devletin ileri gelenlerinin kitaba olan ilgisi diğer eğitim yapıları gibi vakıf yoluyla kütüphaneler kurulmasına neden olmuştur. Önceleri cami ve medreselerin bünyesi ile saray içinde oluşturulan kütüphaneler, sonraları külliye içinde veya bağımsız yapılar olarak şekillenmiştir.

1.1.2.1.İstanbul Kütüphaneleri ve Mimari Özellikleri

İstanbul'un fethiyle birlikte Fatih, İstanbul'un bir kültür merkezi haline gelmesi için çaba harcamıştır. İstanbul'un ilk kütüphanesi Fatih'in koleksiyonu ile oluşturulan Topkapı Sarayı içindeki kütüphanedir.

Hakkında kesin bilgi olan ilk kütüphane Fatih Sultan Mehmet tarafından 1459 yılında yaptırılan Eyüp Camisinde bulunan kütüphanedir.⁷ 16.yüzyılın sonuna doğru, medreselerin bünyesinde kurulan kütüphanelerin sayısı artmıştır. Bu kütüphanelerin pek çoğu önceki yüzyılda kurulmuş kütüphanelerin benzeridir.

İlk bağımsız kütüphane, İstanbul'da Köprülü Fazıl Mustafa Paşa tarafından 1678'de kuruldu. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Amcazade Hüseyin ve Şeyhülislam Feyzullah Efendi tarafından kütüphaneler kuruldu. Bu üç kütüphane aynı yüzyılda medrese kütüphanelerinden hem koleksiyon hem de personel bakımından farklı idi.

⁷ H.Koç, "Kütüphaneler",Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,c.5,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul,s.174

Osmanlı tarihinde Lale Devri (1718-1730) olarak bilinen, Sultan III. Ahmed'in saltanatının ikinci döneminde kütüphanelere büyük özen gösterilmiştir. III. Ahmed sarayda ve Yeni Caminin yanında (1725); Veziri İbrahim Paşa ise, İstanbul'daki medresesinde (1720) kütüphaneler kurmuşlardır.

I. Mahmud (1730-1754) döneminde, kütüphanelerin daha hızlı geliştiği görülür. Ayasofya (1740); Fatih (1742); Galatasaray (1754) kütüphaneleri bu dönemde kurulan en önemli kütüphanelerdir. Ayrıca günümüze kadar gelen birçok kütüphane de I. Mahmud dönemine tarihlenir : Hekimoğlu Ali Paşa (1738), Hacı Beşir Ağa (1745), Ayasofya (1740), Atıf Efendi (1741) ve Fatih (1742) kütüphaneleri, bu dönemin eserleridir.⁸

18. yüzyılın sonuna doğru kurulan kütüphanelerin çoğu farklı bir özellik taşımaz. Tanzimatın ilanından sonra kütüphanelerde köklü değişiklikler yapılmıştır. Tanzimat'tan Cumhuriyet'in kuruluşuna (1923) kadar vakıf kütüphaneleri gelişmelerini sürdürmüş, ancak bu devirde Batının etkisiyle yüksek öğrenim kurumlarının bir çoğunda Türkçe ve yabancı dilde, özellikle Fransızca olarak yayımlanmış kitaplardan oluşan kütüphaneler kurulmuştur.

Kütüphane yapıları, mimari yönden değerlendirilecek olursa çoğunlukla kare ve dikdörtgen plan şeması kullanılarak yerine göre kare plan içi kolonlu ve çok mekanlı olarak tasarlanmıştır.⁹

Kütüphanelerde nemsiz ortam, sessizlik ve bol ışık gerektiğinden yapılar avlu içine yapılmış ve diğer yapılar tarafından kuşatılarak sokağa kapalı bir ortam yaratılmıştır.

Revaklı bir bölümle girişi sağlanan yapılarda çalışma saatleri gün ışığına bağlı olduğundan aydınlatma iki sıra halindeki pencere boşlukları ile sağlanmıştır.¹⁰ Örtü sisteminde tonoz ve kubbe kullanılan bu yapılar taş ve tuğla malzmeden yapılmışlardır.

⁸ H.Koç, y.a.g.e

⁹ A.Kubilay, "Kütüphaneler-Mimari",Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,c.5,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul,s.176

¹⁰ A.Kubilay,y.ag.e

1.1.3. Medreseler

Medrese; eğitim-öğretim faaliyetlerine tahsis edilen ve Arapçada “ilim öğrenilen yer” veya “ders yapılan, çalışılan” yer demektir¹¹. Gerek İslâm ülkelerinde gerekse de Osmanlılarda, eğitimde orta ve yüksek öğretimi örgütleyen, memleketin ihtiyaç duyduğu kültürü veren ve devlet adamlarını yetiştiren kurumlardı.

Osmanlılarda medreselerdeki eğitim, verilen bilgilerin kapsam ve düzeyine göre iki grupta toplanmaktaydı. Bunlar;

- 1.“Sıbyan mektebi”nden sonraki eğitim basamağı olan *genel medreseler* (orta öğrenim)
2. İhtisası gerektiren bir dalda ağırlıklı eğitim ve öğretim yapan *ihtisas medreseleri*(yüksek öğrenim)“Dâru’l-tıbb, Dâru’l-kurra, Dâru’l-hadis”idi¹².

Osmanlı medreselerini mimarlık özellikleriyle ele alan çalışmalarda medreseler;

- Sultanların yaptırdıkları külliyeler içinde yer alanlar,
 - Cami ile aynı avluyu kullanan modeller,
 - Merkezinde bir medrese olan, sebil,türbe ,kitaplık ve dükkanlarla bütünleşen “küçük külliye” olarak nitelendirilen kompleks yapılar,
- olarak üç grupta incelenmiştir¹³.

1.1.3.1. Osmanlı Dönemi Medreselerinin Tarihsel Gelişimi

Osmanlı medrese sistemi ilk devirde Anadolu Selçuklu ve Anadolu Beylikleri medrese sisteminin devamı olarak ortaya çıkmıştır. Nizamiye medreseleri örnek alınarak yapılanların hepsi de öğrencilerin barındığı, eğitim gördüğü vakıf kurumlarıdır¹⁴.

¹¹ M.Kütükoğlu ,XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri,TTK.,Ankara, ,2000,s.3

¹² Z.Ahunbay, “Medreseler”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.3,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.320

¹³ M.Kütükoğlu,y.a.g.e.,s.6; Ahunbay,Z.,y.a.g.e.,s.324 “S.Eyice’ye tarafından yapılan genel çalışmaya göre yapılan değerlendirme”

¹⁴ M.Kütükoğlu,y.a.g.e,s.3

Osmanlı Dönemi'ndeki medreseler, padişahlar , valide sultanlar, sultanlar, vezirler ve ileri gelen devlet adamları tarafından, büyük külliye veya manzumelerin bir parçası olarak inşa edilebildikleri gibi bazıları tek medrese olarak yapılmış olup bütün Anadolu ve Rumeli'ye yayılmıştır¹⁵.

Osmanlıların Anadolu'da kurdukları ilk medrese Orhan Gazi tarafından (1330) İznik'te yaptırılmış olan *Orhaniye* medresesidir¹⁶. Bursa'nın alınışından sonra devlet merkezinin buraya taşınmasıyla burada medreseler kurulmaya başlamıştır. Rumeli'nin alınışından sonra da Edirne başta olmak üzere birçok şehirde diğer vakıf eserlerin yanında medreseler inşa edilmişlerdir. Edirne medreselerinin başında Sultan II. Murad tarafından yaptırılan Üç Şerefeli Camii (1447) avlusundaki *Saatli* medresesi ile Sultan II.Mehmed tarafından yaptırılan *Peykler* medresesi gelir¹⁷. Böylece Bursa'dan sonra ilim hayatının merkezi Edirne'ye geçmişse de bu,İstanbul'un fethinden bir müddet sonrasına kadar sürmüştür.

Osmanlı medreseleri özellikle Fatih Sultan Mehmet döneminde (1451-1481) belirgin bir sistem üzerine oturmuştur. İstanbul'un fethinden sonra, Sultan Mehmet tarafından, yapımına 1463 yılında başlanıp, 1471 yılında bitirilen bir külliye yaptırılmıştır¹⁸. Bu külliye içinde yer alan ve Sahn-ı Seman veya Semaniye medreseleri olarak da adlandırılan 8 medrese ve tetimmeleri¹⁹, Osmanlı yüksek öğretiminde önemli bir aşamayıdır. Bu dönemde medreselerde yeni bir düzenleme yapılarak eğitim kademeleri yeniden derecelendirildi ve Sahn-ı Seman medreseleri²⁰ en üst kademeyi oluşturdu.

Osmanlı medrese sisteminde ikinci en büyük gelişme Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) devrinde meydana gelmiştir. Kanuni, ordunun tabip, cerrah ve mühendis ihtiyacını karşılamak üzere bir Tıp medresesi ve Darüşşifa, Riyaziyat

¹⁵ M.Kütükoğlu,y.a.g.e

¹⁶ İ.H.Uzunçarşılı, "Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı",TTK Yay.,Ankara, 1992,s.1

¹⁷M. Kütüoğlu,y.a.g.e,s.3

¹⁸ M.Şanal, "Kuruluşundan Ortadan Kaldırılışlarına Kadar Olan Süre İçinde Medreseler",Erciyes Ünv.Sos.Bil.Dergisi

¹⁹ "Fatih medreselerinde hazırlık okulları",Ahunbay,y.a.g.e,s.323

²⁰ "İslâm Bilimleri ve Arap Edebiyatı konularında yükseköğretim yapan üst düzey kurumlar",Ahunbay, y.a.g.e,s.323

öğretimine mahsus dört tane medrese, ayrıca Hadis alanında lisans üstü düzeyde öğretim yapan bir de ihtisas medresesi (**Darü'l Hadis**) kurmuştur²¹. Kanuni devrinde yapılan düzenlemeyle öğretim, dahil medreselerinden sonra iki kola ayrılmıştır. Birincisi Sahn-ı Seman medreselerinde Hukuk, İlahiyat ve Edebiyat dallarında yapılan öğretim, ikincisi ise Süleymaniye medreselerinde Riyaziyat ve Tıp alanlarında yapılan öğretimdir. Bunların hepsinin üzerinde "Hadis" alanında yapılan lisansüstü öğretim vardı. Böylece sahn-ı semanla biten medreselere üst kademeler eklenmiş, Darü'l Hadis medreseleri en üst dereceyi oluşturmuştur²².

1.1.3.2.Dâru'l-hadisler

"Yer, mekân, ev" gibi anlamlara gelen "dâr" ile "hadis" kelimelerinden meydana gelen Dâru'l-hadis, "*Hz. Peygamber'in söz fiil ve davranışlarından ibaret olan hadislerinin eğitim ve araştırmalarının yapıldığı yer*" demektir.²³

Osmanlı Dönemi eğitim yapıları içinde orta ve yüksek öğrenim düzeyinde eğitim veren medreselerin en üst derecesini oluşturan darülhadisler, hadis ilmi okutulan kurumlar olması sebebiyle diğer medreselerden ayrılmasına rağmen mimari açıdan benzer özellikler gösteren yapılardır.

Dâru'l-hadis adı ile ilk defa bağımsız bir öğretim müessesesi olarak, Haleb Atabeklerinden Nureddin Mahmud b. Zengi (541-569 / 1146-1174) tarafından Şam (Dimask)'da açılmıştır. Bu dâru'l-hadis, kurucusuna nisbetle "en-Nuriye" diye adlandırılmıştır.

Osmanlı öncesi Anadolu şehirlerinde de bu amaç ile kurulmuş ihtisas medreselerine rastlanmaktadır. Anadolu Selçuklu Devleti'nin meşhur veziri Sâhib Atâ, *Konya'da İnce Minare Dâru'l-hadisi'ni*, İlhanlı veziri Şemseddin Cüveynî, *Sivas'ta Çifte Minare Dâru'l-Hadisi* (670/1271-72)'ni kurmuşlardı. Dâru'l-hadis geleneğini devam

²¹ E.Taşdemirci, "Osmanlı İmparatorluğunda Medreselerin Bozulmaları,İslah Etme Teşebbüsleri ve Kapatılmaları",E.Ünv.Sos.Bil.Dergisi,1989,s.526

²² Z.Ahunbay,y.a.g.e,s.323

²³ A.Gül, "Osmanlı medreselerinde eğitim-öğretim ve Bunlar arasında Dârülhadislerin yeri",Türk Tarih Kurumu Yay., 1997,Ankara,s.3

ettiren Osmanlılar da hadis ilminin eğitim ve öğretimi için aynı isimle yapılar kurdular. Osmanlılar döneminde ilk dâru'l-hadis Sultan I. Murad döneminde Çandarlı Hayreddin Paşa tarafından İznik'te yaptırıldığı bilinmektedir. Ancak bu eserden günümüze hiç bir iz kalmamıştır. Bundan başka Bursa'da Kale içinde Yerkapı yakınındaki dâru'l-hadis sahasından bahsedilmiş olması, bu bölgede de daha devletin kuruluş döneminde bir dâru'l-hadis yapıldığını düşünmemize olanak vermektedir. Bununla beraber ilk devir Osmanlı dâru'l-hadislerinin en önemlisi, Sultan II. Murad tarafından Edirne'de Tunca nehrinin kenarında 1435 yılında yaptırılan dâru'l-hadistir.

Fâtih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethinden sonra burada yaptırılan Fatih Külliyesi bünyesinde dâru'l-hadis yoktur.

Bundan sonra gerek bizzat Fâtih, gerekse ondan sonra gelen Osmanlı Padişahları'nın zamanlarında birçok Dâru'l-hadis yaptırılmıştır. Böylece sayılarında büyük bir artış görülen dâru'l-hadisler, bânilerinin isimleri ile anılmaya başlanır. Nitekim İstanbul'daki ilk dâru'l-hadis Kanunî tarafından açılmış olmasından dolayı "Süleymaniye Dâru'l-hadisi" adını aldığını biliyoruz. Sadece İstanbul'da 1882 tarihinde yapılan nüfus sayımı için bastırılan istatistiğe göre İstanbul'da bulunan dâru'l-hadislerin isim ve sayılarını öğrenebiliyoruz. Buna göre belirtilen tarihte İstanbul'da mevcut olan ve faaliyetlerine devam eden dâru'l-hadisler şunlardır: *Hacı Beşir Ağa* (Eyüp), *İzzet Efendi* (Sultan Selim), *Misli Ali Efendi*(Otlukçu Yokusu), *Hulusi Efendi* (Otlukçu Yokusu), *Bosnavî* (Horhor), *Baba Mahmud Bekir Ağa* (Şehzâdebaşı), *Papaz-zâde* (Koska), *Damad İbrahim Paşa* (Şehzâdebaşı), *Hasan Ağa* (Kalender-hâne), *Süleymaniye*.

Osmanlı dâru'l-hadislerinde hadis ilimlerinden başka tefsir gibi diğer İslâmî ilimlerin de okutulduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır.²⁴

²⁴ Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin kütüphanesinden Süleymaniye Kütüphanesine nakledilen kitaplar bugün aynı kütüphanenin Beşir Ağa kitaplığı bölümünde yer almakta olup yapılan incelemede mevcut kitapların, tefsir, hadis, usul-ü hadis, usul-ü fıkıh, fetva ve tasavvuf kitaplarından oluştuğu görülmüştür.

1.1.3.3. İstanbul Medreseleri

İstanbul'un 1453 tarihinde fethinden sonra ilk olarak bazı kilise ve manastırlar medrese haline getirildi. (Zeyrek' teki kilise, Ayasofya kilisesinin papaz odaları gibi)

15.yy'da en yoğun yerleşme Fatih bölgesindedir. Bunun nedeni, Fatih Sultan Mehmed' in Fatih' de Havariyun kilisesinin harabesinin bulunduğu yerde 1463 'de cami,tabhane,imaret, darüşşifa, kütüphane, sıbyan mektebi,hamam,kervansaray ve türbeden başka tetimme(sahn medreselerine hazırlık sınıfı) ve sahn medreselerinden oluşan bir külliye inşasına başlaması ve medreseler arası hoca değişimi ve öğrenci ulaşımına kolaylık sağlamasıyla açıklanabilir.

16.yy'da Fatih'teki medrese sayısı giderek artmış ve yayılma alanı Draman, Fethiye ve Edirnekapı' ya kadar uzanmıştır.

Vefa, Süleymaniye bölgesi ikinci yoğun bölgedir. Kanuni Sultan Süleyman da eski sarayın arkasında Mimar Sinan'a cami, medrese, darüttıb, darülhadis, tabhane, darüşşifa, mekteb ve kütüphaneden ibaret kendi adıyla anılan bir külliye inşa ettirdi.16.yy'da yapılan medreselerin konumları, kent sınırlarının genişlediğini göstermektedir. Sur dışında Kasımpaşa, Söğütözü, Tophane,Üsküdar ,Kanlıca ve Beşiktaş yeni medreselerin yapıldığı alanlardır.

17. yy'da yoğunlaşma , Fatih, Şehzadebaşı, Divanyolu çevresindedir. Sur dışında Merkez Efendi, Eyüp'te Nişanca,Üsküdar'da Çinili medreselerin uzandığı yerlerdir.

18.yy'da yoğunlaşma gene suriçinde , Fatih, Şehzadebaşı, Divanyolu üzerindedir. Galata, Eyüp, Üsküdar, Çapa, Topkapı tek uygulamaların yer aldığı bölgelerdir.

19.yy'da yeni medrese yapımı fazla değildir ve daha önce yapılmış medreselerle kentte yoğun bir birikim vardır. Tarihi yarımadanın kuzeyi medrese ağıyla örülmüş gibidir. Sur dışında Defterdar-Eyüp arasındaki yörede yoğunlaşma vardır. Eyüp' ün önemli bir dini merkez olması bu yoğunlaşmayı etkilemiş olmalıdır²⁵.

²⁵ Z.Ahunbay,y.a.g.e,s.322-323

1.1.3.3.1. İstanbul Medreselerinin Mimari Özellikleri

Bu yapılarda, sınırlı olarak kapalı plan şeması da uygulanmış olmasına karşın, esas şema olan, bir avlu etrafında yer alan revaklar ve medrese odaları ile ana dersane durumundaki bölümün oluşturduğu medrese planlaması uzun yıllar egemen olmuştur²⁶.

Genellikle tek katlı ve kagir yapılar olan medreselerde odalar avluyu çevreleyen revakların arkasına yerleştirilmişlerdir. Aydınlatma revaklara açılan bir veya iki pencereyle sağlanmaktadır. Duvarlarda genellikle taş tuğla almaşık duvar örgüsü ve kubbe ya da tonoz çatı örtü bitiminde kirpi saçak mevcuttur.

Medreselerin temel bileşenleri *dershane-mescit* ve öğrencilerin barındığı *hücreler* dir. *Dershane* binası, İstanbul medreselerinde genellikle kare planlıdır. Dershane örtüsü klasik dönemde kubbedir,18.yy'dan sonra aynalı ve tekne tonoz örtü de kullanılır olmuştur. *Hücreler* genellikle kare planlıdır ve kubbeye örtülüdür. Medreselerde helalar genellikle küçük bir geçitle geçilen arka bahçede yer almaktadır²⁷.

Medreseler; hücrelerin diziliş düzenlerine ve dershanenin hücrelerle olan ilişkisine bağlı olarak çeşitlilik gösterir.İstanbul medreseleri incelendiğinde dersane- hücre ilişkilerine göre yapılacak gruplandırmada;²⁸

1. Yan Yana Tek Dizi: Hücrelerin tek dizi halinde sıralanarak dershanenin hücrelerin başında veya ortasında yer aldığı medrese tipidir.
2. Karşılıklı İki Dizi: Hücrelerin karşılıklı iki sıra halinde dizildikleri bu plan şemasında dersane bağımsız olarak genellikle simetri ekseninde yer alır.
3. “L” Plan: Hücrelerin “L” oluşturacak biçimde iki kol üzerinde sıralandığı bu plan düzeninde dersane hücre ilişkisine göre ;
-Dershane hücrelerden ayrı olarak avlunun boş köşesinde yer almaktadır.

²⁶ N.Y.Uluengin, ,(1998),Osm. Türk Sivil Mim. Pencere Açıklıklarının Gelişimi,YEM Y.,İstanbul,s.34

²⁷ Z.Ahunbay, y.a.g.e,s.325

²⁸ Bu gruplandırma Z.Ahunbay'ın y.a.g.e. göre yapılmıştır.

-Dershane “L”nin ucuna bitişiktir.

-Dershane kendisine eş değerli ikinci bir kütle ile birlikte hücrelerden ayrı olarak avlunun bir kenarını sınırlayacak şekilde yerleşmiştir.

4. “U” Plan: Hücrelerin “U” oluşturacak düzende üç kol üzerinde dizildiği bu plan düzeninde dershane hücre ilişkisine göre ;

-Cami ile aynı avluyu paylaşan bu plan düzeninde dersler camide yapıldığından ayrıca bir dershane mevcut değildir.

- Dershanenin “U” nun açık olan kısmındadır.

- Dershane “U”nun simetri ekseninde hücreler arasında yer almaktadır.

- Dershane “U”nun bir ucuna birleşmektedir.

- Dershane “U”nun yan kenarlarından biri üzerinde yer almaktadır.

- Dershane yaklaşık olarak aynı boyutta olan ikinci bir kütle ile birlikte “U” nun açıklığı üzerinde yer almaktadır

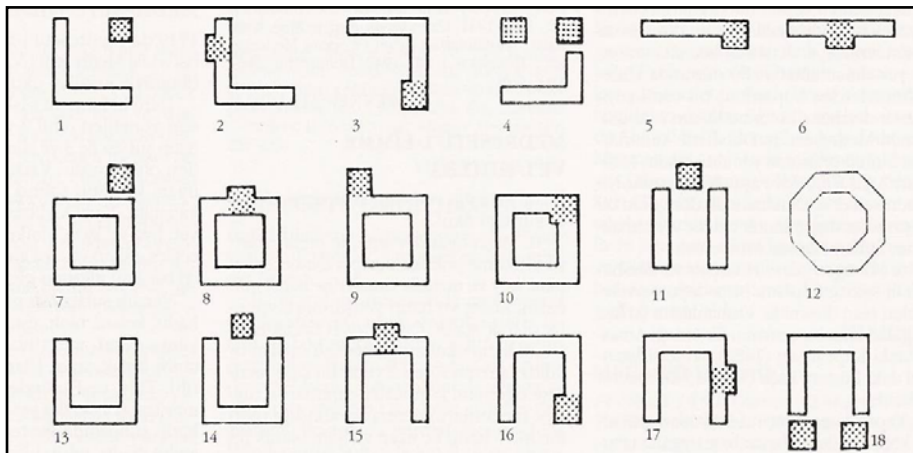
5. Dikdörtgen Plan: Hücrelerin ve dershanenin avlunun dört kenarını çevreleyecek biçimde dizilerek dershane hücre ilişkisine göre;

- Dershane hücreler arasında yer almamaktadır.

- Dershane kenarlardan birinin ortasında yer almaktadır.

- Dershane dikdörtgenin bir köşesinde dışa çıkıntılı olarak yer almaktadır.

6.Sekizgen Plan:Hücreler ve dershanenin sekizgen planlı bir avluyu çevreler.

1-4 “L” plan

5-6 Yan Yana Tek Dizi

7-10 Dikdörtgen plan

11-Karşılıklı İki dizi

12- Sekizgen plan

13-18“U” plan

Foto1.1Dershane-Hücre ilişkisine bağlı olarak yapılan medrese düzenlemeleri (Z.Ahunbay-“Medreseler”, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,s.325)

2.BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİS KOMPLEKSİ

2.1. Yapının Genel Tanımı ve Tarihçesi

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi; Osmanlı son dönem külliyelerinden olup, medrese merkezli kompleks yapılar grubunda değerlendirebileceğimiz program ve boyut olarak küçük bir yapı topluluğudur.

Medrese, sıbyan mektebi,kütüphane,çeşme ve servis mekanlarından oluşan yapı grubu günümüzde boş ve oldukça harap durumdadır.Yapının batı bölümündeki medrese hücrelerinin bulunduğu kol ile revaklar tamamen ortadan kalkmıştır.(Çizim A.1-A.2)

Külliyenin ana giriş kapısı üzerinde yer alan mermer kitabeye göre,1734 yılında III. Ahmed(1703-1730) ve I.Mahmud (1730-1754) dönemlerinin Darüssaade ağalarından Hacı Beşir Ağa tarafından yaptırılmıştır.

2.2. Yapının İstanbul İçindeki Yeri:

Yapı,Eyüp ilçesi Nişanca mahallesinde, Baba Haydar Mektebi sokağı ile Balcı sokağının kesiştiği noktada eğimli bir arsa üzerinde köşe başı parselde yer almaktadır.

Yapının güneyinde Baba Haydar Camii ve tekkesi ile kuzeyinde Şeyhülislam tekkesi bulunmaktadır.(FotoC.1)

Foto 1.2- Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin Eyüp'teki konumu (Uydu F.)

2.3.Yapının Mimari Özellikleri

Hacı Beşir Ağa'nın Cağaloğlu, Bâb-ı Ali'de yaptırdığı diğer külliyesine göre daha sade olan yapı grubu, arazinin eğimli oluşu nedeniyle iki farklı kota yerleştirilmiştir.

Giriş kotunda(alt kot); iki katlı (fevkâni) sıbyan mektebi,çeşme ve külliye'nin ana giriş kapısı bulunmakta, üst kotta ise tek katlı medrese binası, kütüphane ve çamaşırhane,abdesthane gibi servis mekanları yer almaktadır. Bu iki kot arasında yaklaşık 7.50 m fark vardır. (Çizim A.6)

2.3.1 Plan Özellikleri

Sıbyan Mektebi:

Külliye'nin Balcı sokak üzerindeki girişinin sağında yer alan yapının;

Zemin katında, ön tarafta, yoldaki çeşmenin su haznesi,bunun arkasında küçük bir depo ve yanında mektebin avlusu olduğu sanılan bir boşluk yer almaktadır.Sıbyan mektebine girişin bu avlu duvarı üzerinde, yol tarafında yer alan ve günümüzde kapatılmış bulunan kapıdan sağlandığı düşünülmektedir.(Foto C.24)

Üst katında ise, tek mekandan oluşan dikdörtgen planlı ve üst örtüsü tonoz olan dersane yer almaktadır.

Medrese:

Üst kottaki avlunun çevresinde “L” planlı medrese yapısı yer almakta olup bu yapı,dershane,hücreler ve kütüphaneden oluşmaktadır.

a)Hücreler:

Arsanın kuzey ve batı kenarları boyunca “L” plan oluşturacak şekilde iki aks üzerinde dizilen medrese hücrelerinin bugün sadece dört tanesi mevcuttur.

Dershaneye batı yönünde birleşen ilk hücrenin kütüphane olduğu düşünülmektedir ve kapı boşluğu ile dershaneye bağlantılıdır.

Kuzey yönündeki hücrelerin Baba Haydar Mektebi sokağına açılan orjinal pencereleri bulunmamakta,hücreler ışık ve havayı revak cephesinden almaktadır.

b)Revaklar:

Günümüzde, medresenin revaklarına ait olan sütunların hiçbiri mevcut değildir. Sadece, revak kemerlerinden bazılarının hücre duvarları üzerindeki başlangıcı bulunmaktadır. (Foto C.31)

Şu andaki izlerinden anlaşıldığı kadarıyla revak üst örtüsünün derslane girişi önünde aynalı tonoz, diğer hücrelerin önünde ise kubbe şeklinde olduğu sanılmaktadır.

c) Dershane:

Hücrelerinin doğu ucunda yer alan dershane,eğitim mekanı olmasının yanı sıra öğrenciler için mescit fonksiyonuna da sahip olduğundan mihraplıdır. (Foto C.13)

Kare planlı ve tek kubbeli dershaneye batı yönündeki revaktan giriş sağlanmaktadır.Dershanenin iç kısmında, içinde barınan kişiler tarafından yapılmış, yapının özgünlüğüne zarar veren bölücü kagir duvarlar mevcuttur.

2.3.2 Cephe Özellikleri

Külliyenin sokağa açılan iki cephesi dışında iç avlu ve külliye girişinin açıldığı merdivenli geçide bakan cepheleri mevcuttur.(Foto C.20-C.29)

Sıbyan Mektebi;

Kuzey Cephesi (9-9):

Sıbyan mektebinin Baba Haydar sokağına bakan cephesinde mektebin avlusuna ait olduğu sanılan duvarı tamamen yıkılmış ve moloz taş briket örülerek bahçe duvarı oluşturulmuştur.

Doğu cephesi (3-3):

Külliyeye girişinin yer aldığı bu cephede kitablesiz bir çeşme ve onun üzerinde yüksek katlı sıbyan mektebi ile mektebin bahçe duvarı bulunmaktadır.(Foto C.19)

Taş tuğla almaşık duvar örgüsüne sahip mektebin sokağa bakan dikdörtgen şeklinde iki penceresi bulunmaktadır.Lokma demir parmaklıklı pencerelerin söveleri küfeki taşından olup üzerlerinde üstten teğetli sivri kemer şeklinde hafifletme kemerleri vardır. Yapının saçak kornişinin mevcut izlerden kirpi saçak şeklinde olduğu sanılmaktadır.(FotoC.20)

Küfeki taşından söveleri olan basık kemerli giriş kapısının üstünde mermer levha üzerine işlenmiş kitabe mevcuttur.(FotoC.23)

Dekoratif bir kemer içinde yer alan tek yüzlü çeşme, sıbyan mektebinin duvarına bitişik olarak yapılmıştır.(FotoC.21)

Sıbyan mektebinin avlusu olduğu sanılan boşluğu çevreleyen bahçe duvarında avlunun sokağa açılan orjinal kapısının kemer başlangıcının izi mevcuttur.(FotoC24)

Güney Cephesi(1-1):

Sıbyan mektebinin bu cephesinde dersliğe ait bozulmuş iki kemerli pencere yer almaktadır.Düzenli bir almaşık duvar örgüsü bulunmamaktadır.(FotoC.29-C.41)

Batı Cephesi(10-10):

Dershane ile sıbyan mektebi arasındaki bahçeye bakan cephede mektebin üst katı yer almaktadır.Bu cephede briket tuğla ile kapatılan iki adet pencere boşluğu mevcut olup boşluklar kapatılmış ve oranları bozularak bir tanesi kapı haline getirilmiştir.

Medrese;

Kuzey Cephesi (9-9):

Bu cephede “L” planlı medresenin bugün mevcut olan hücrelerinin bulunduğu kol ile dershane yer almaktadır.(FotoC.43)

Medrese hücrelerinin ve dershaneinin bu cepheye bakan orjinal penceresi bulunmamaktadır. Düzenli bir almaşık duvar örgüsüne sahip olmayan cephede sadece kütüphaneye ışık almak amacıyla yapılmış pencere bloğu ile sonradan açılmış, orijinal olmayan pencere boşlukları bulunmaktadır.

Doğu Cephesi(3-3):

Dershane ile sıbyan mektebi arasında kalan bahçeye bakan cephede dershanenin güney cephesindeki düzende olduğu gibi iki sıra halinde altta ve üstte tepe pencereleri mevcuttur.(FotoC.30)

Güney Cephesi (1-1):

Külliyeye girişinin devamında merdivenli bir geçitle çıkılan avlunun bu cephesinde dersane ve medrese hücrelerinin avluyu kuzey yönünde sınırlayan kolu mevcuttur.

Dershane cephesinde iki sıra halinde dizilen pencerelerden alt sırada iki adet üst sırada ise ortadaki diğerlerinden yüksekte üç adet pencere yer almaktadır.Cephedeki duvar örgüsünde sistemli bir almaşıklık yoktur.(FotoC.27)

Medresenin mevcut olmayan revaklarının bulunduğu cephede hücrelerin avluya bakan duvarında ölçüleri değişmiş pencere boşlukları bulunmaktadır.

Batı Cephesi:

Medresenin bugün izi kalmayan revak ve hücrelerinin bulunduğu cephesidir.(Foto C.26)

2.3.3 Yapım Sistemi ve Malzeme Özellikleri

Duvar örgüsü;

Taş ve tuğladan meydana gelen almaşık duvar örgü sistemine sahip yapının giriş cephesinde bir sıra taş iki sıra tuğla almaşık örgü kullanılmıştır.Diğer cepheler düzenli bir almaşık sisteme sahip değildir.(FotoC.20)

Örtü sistemi;

Yapının örtü sistemi, dersane ve kütüphanede kubbe, medrese hücreleri ve sıbyan mektebi dersliğinde aynalı tonoz, revaklarda ise kubbe örtü biçiminde olup kütüphane önündeki kısmında tonoz örtü şeklindedir.(FotoC.35-36)

Sıbyan mektebinin zemin katındaki su haznesi ve depo bölümleri beşik tonozdur.

Kemerler;

Dershane ve kütüphanede kubbeyi taşıyan kemerler dışında, hücre beden duvarlarında yer alan kemerler ile pencereler üzerindeki hafifletme kemerleri mevcuttur.(FotoC.20-C.26)

Döşeme;Tüm mekanlar toprak dolgu ve çöp yığını olduğundan orjinal döşeme kotuna ve malzemesine ulaşamamıştır(FotoC.34)*

2.4. Yapının tarihteki tahribat ve onarımları

18.yy ortalarında inşa edilen yapının İstanbul'da meydana gelen büyük depremlerden (22 Mayıs 1766 ve 10 Temmuz 1894 depremi) etkilendiği konusunda kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Ancak İstanbul'un geniş bir bölgesinde hasara yol açan 1766 depreminden etkilenen yapıların gösterildiği şemalarda Eyüp Sultan Camii'nin, 1894 depreminde yapılan hasar tespitlerinde ise bütün kagir binaların ve Eyüp Vapur İskelesi'ndeki yalıların hasar gördüğü belirtilmiştir.Bu verilere dayanarak Eyüp'te yer alan yapının da bu depremlerden etkilenerek tahribata uğradığı düşünülmektedir.

Bazı kaynaklarda, yapının onarımları hakkında verilen bilgide 19.yy da yapılan onarımlarından söz edilmektedir.²⁹

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden beri tamirat ve bakımı ile ilgili herhangi bir girişimde bulunulmayan yapının adına, 1869'daki faal İstanbul medreseleri listesinde de rastlanmamaktadır³⁰.

1918'de muhacirler tarafından işgal edilen yapı, 1924'te medreselerin kapatılmasıyla işlevini tamamen yitirmiş ve medresenin dershanesi ile hücrelerine yerleşen fakir

* Bkz.EkD;Yapılan kazı ve sondaj çalışmasında dershane ve revakların özgün döş.kotu bulunmuştur.

²⁹ “Tamiratların ödemesi hakkındaki 1869 ve 1874 tarihli ferman kayıtlarına dayanarak belirtilen tamiratlar,...Bunlardan biri 1869 tarihinde Hacı Arif Efendi tarafından yapılmış ve 4900 kuruş masrafla meydana gelmiştir. 1874 tarihinde ise medresenin sadece bir odası tamir edilmiş olup tamirat Fenerli Nikola Kalfa tarafından yapılmıştır.” M.Kütükoğlu , “Darülhadis-i Hacı Beşir Ağa”, XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri,TTK.,Ankara, 2000,s.309

³⁰ Kütükoğlu,a.g.e.,s.308

ailelerin işgali uzun yıllar devam ederek avluya, revaklara yapmış oldukları ekler binanın özgünlüğünü yitirmesine neden olmuştur.

2.5. Yapıdaki bozulmalar ve günümüzdeki durumu

II.Meşrutiyet sonrası medreselerle ilgili yapılan ıslahat çalışmalarında, İstanbul'daki medreselerin Darü'l-Hilafeti'l Aliye medreseleri adı altında tek bir çatı altında toplanması kararlaştırılmış ve yapının bu grupta yer almadığı görülmüştür.³¹

Bu kapsamda yerinde yapılan tespitlerde, yapının harap olduğu ve binada eğitim yapıldığından söz edilmiştir.Tespit çalışmaları sonunda hazırlanan raporda; “.....muhdes barakası, 8 hücre, kütüphanesi, kuyusu, abdesthaneleri, çamaşırhane ve gusülhanesi bulunduğu tespit edilen darülhadis, yerinin güzel ve havadar olması sebebiyle bitişiğindeki mektebin ilavesiyle yeniden mükemmel bir medrese inşasına uygun olacağı.....” belirtilmiş olmasına rağmen yapı, Darülhilafe kadrosu dışında bırakılmıştır³².

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin, kadro dışı bırakılarak gözden çıkarılması, işlevine uygun olmayan kullanımlarla donatılması ve doğal nedenler sebebiyle yapı, günümüze oldukça harap bir durumda gelmiştir.

Çok yakın tarihlere kadar gecekondulu işgalinde olan yapının sıbyan mektebi önündeki avlu kısmı ile üst kotta yer alan medrese bölümünün batı kanadını oluşturan hücreleri,revakları ve vakfiyesinde belirtilen servis mekanları(hela,çamaşırhane,kuyu v.s) tamamen ortadan kalkmıştır.(Bkz.Ek.D-Hacı Beşir Ağa Vakfiyesi)

³¹“1910 yılında yayınlanan Medarisi ilmiye nizamnamesi,bütün medreseleri teşkilat ve tedrisat bakımından bir nizama bağlıyordu ve bütün İstanbul medreselerindeki talebelerin aynı usul ve kaideler içinde yetişmesini amaçlıyordu.Bu amaçla Darü'l-hilafeti'l aliyye Medresesinin kuruluşundan önce İstanbul medreselerinden hangilerinin bu yeni müessese içinde yer almasının uygun olacağıın tesbiti için Ders vekaletince bir heyet oluşturuldu. Bu heyet 1914 yılında medreseleri tek tek dolaşarak her biri hakkında yeri, inşa tarzı,binanın durumu,müştemilatı,sıhhi şartları haiz olup olmadığı gibi hususları içeren raporlar hazırladı.Bu raporlara göre hangi medreselerin kadroda yer alacağı hangilerinin kadro harici bırakılacağı tesbit olundu.” Kütükoğlu,a.g.e.,s.14

³² Ahunbay,Z.,(1994), “Hacı Beşir Ağa Darülhadisi”,DBİA,TV Yay.,İstanbul,c.3,s.469

2.5.1. Strüktür Elemanlarındaki Bozulmalar

Sıbyan Mektebi

a) Avlu Duvarları:

Sıbyan Mektebi avlusunu çevreleyen duvarın kuzey ve doğu cephelerinin büyük bir bölümü özgünlüğünü yitirmiş durumda olup yapıda, moloz taş- briket ile oluşturulmuş duvar parçaları, derz bozulmaları gözlenmiştir.

b) Cephe Duvarları:

Doğu cephesi duvarında yol kotundan çatı kotuna kadar devam eden bir düşeyden sapma ve duvarda açılan boşluk nedeniyle kesit incelmesi bulunmaktadır.

Güney cephesinde pencere boşluğunun ahşap lentosu üzerinde hafifletme kemerinde kemer aynası yıkılmıştır.

Batı cephesinin büyük bir bölümü özgünlüğünü yitirmiş olup sonradan kapatılmış boşluklar ve briketle örülmüş duvar parçaları gözlenmiştir.

c) **Çatı:** Tonoz örtü şeklindeki çatının köşegenleri boyunca kısmi çatlaklar mevcuttur. Örtü yüzeyi çimentolu sıva ile kaplanmıştır. (FotoC.29)

Medrese(Dershane-Kütüphane ve Hücreler):

a) Cephe Duvarları:

Dershanenin doğu cephesinde pencere boşluklarından bir kısmı tuğla-briketle kapatılmıştır.

Kuzey cephesinde boşluklar oyuklar gözlenmektedir. Sonradan açılan boşluklar briketle kapatılmıştır.

Güney cephesinde batı cephesine komşu olan duvarları yıkılmış, pencere boşluklarının boyutları değişerek çoğu kapatılmış. Hücrelerin beden duvarlarında yok olan revaklara ait kubbe örtünün kemer başlangıç izi mevcuttur.(FotoC.25)

Batı cephesinde “L” planlı medresenin bir koluna ait beden duvarları tamamen ortadan kalkmış mevcut olan kısımlarda da pencere kapı boşlukları özgünlüğünü yitirmiş durumdadır.(FotoC.26)

b) Çatı:

Batı cephesindeki hücelere ait tonoz örtüler ile revaklara ait kubbeler tamamen yıkılmış bazı hücrelerin örtülerinde delikler mevcuttur. Çatı örtülerinin tamamı çimentolu bir sıva ile sıvanmıştır.(FotoC.37-C.39)

2.5.2. Yapı Elemanlarındaki Bozulmalar

Kapı ve pencereler; Sıbyan mektebinin giriş cephesindeki pencereleri dışında, diğer kısımdaki kapı ve pencerelerin boyutları değiştirilmiş, kemer aynaları, söveleri, lokma demir parmaklıkları, doğramaları günümüze ulaşmamıştır.

Döşemeler; Külliye genelinde mekanların tamamında moloz,çöp yığını,toprak dolgu olduğundan zemin döşemesi belli değildir.

Saçak; Saçaklarda yoğun bitkilenme olmasına rağmen dersane ve sıbyan mektebi saçak bitimlerinde yer yer 5 sıra kirpi saçak gözlenmiştir.

2.5.3. Malzemedeki Bozulmalar

Külliye genelindeki cephelerde taş ve tuğla malzemedeki kopmalar,ufalanmalar ve yer yer harç boşalmaları mevcuttur.

Duvar yüzeylerinde bitkilenme ve nemlenmeden kaynaklanan yosunlanmalar ve yüzey kirliliği gözlenmiştir.Ayrıca çatı örtüsünün kurşun kaplamaları mevcut değildir.

2.6. Yapının Bozulma Nedenleri

Hacı Beşir Ağa Darülhadi'si'nin restorasyon önerisini geliştirmeden önce yapıda saptanan hasarlar üzerinde durarak bozulmasına neden olan etkenleri ortaya koymak gerekmektedir. Böylece restorasyon aşamasında bu etkenleri ortadan kaldırarak yapıya doğru müdahaleler yapmak mümkün olacaktır. Yapının günümüzde harap durumda olmasının nedenleri şu şekilde saptanmıştır:

2.6.1. Dış Nedenler:

2.6.1.1. Doğal Etkenler:

Yapı, uzun zamandır bakımsızlıktan dolayı doğanın çeşitli etkileri altında yıpranarak günümüze ulaşmıştır. Yaşanan ısı farkları malzemeyi genleşme ve donma etkisine maruz bıraktığı için bu etkiler sonucu taş malzemede yorulmalar ve yıpranmalar meydana geldiğinden duvarlarda çatlaklar oluşmuştur. Ayrıca çatlaklara giren suyun donması sonucu çatlaklar büyümüş ve taş malzemede kopmalara neden olmuştur.

Yapının meyilli bir arazide konumlanmasından dolayı yamaçtan gelen yüzey sularının iyi toplanamaması sonucu sürekli suyun etkisinde kalması yapının taşıyıcı sistemini ağırlaştırdığı için yapıya gelen yükü artırmıştır.

Kurşun çatı kaplamalarının yok olması sonucu, çatıdaki suyun sağlıklı bir şekilde tahliye edilemeyerek çatıda bitkilenmeye ve suyun duvar yüzeyinden akarken taş malzemenin aşınmasına neden olmuştur.

2.6.1.2. İnsanların Neden Oldukları Hasarlar:

Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivine ait 20.yy başı fotoğraflarında görüldüğü gibi yapı, zaten uzun süredir kaderine terk edilmiş durumdadır. O tarihlerde de yapının kurşun çatı örtülerinin ve revaklarının ortadan kalktığı, yapıya birtakım ekler yapıldığı görülmektedir. Medreselerin kapatılmasıyla işlevini yitiren yapının kullanılmaması zaman içinde yıpranma sürecini hızlandırmıştır.(Bkz.Ek.C)

Bu süre zarfında yapının iyileştirmesiyle ilgili hiçbir girişimde bulunulmadığı gibi zaman içinde yerleşen kullanıcılar tarafından acımasızca yapılan müdahaleler yapıyı günümüze oldukça harap bir şekilde getirmiştir.

Bu kötü müdahaleler:

- Avlu ve dersane ile hücrelere yapılan niteliksiz ekler ,
- Duvarlara açılan pencere ve kapı boşlukları sonucu duvar örgüsünde zedelenme ve kesit incilmesi,
- Kurşun kaplama örtüleri kalkan çatının çimentoyla sıvanması sonucu çatı tahliye sisteminin kapanması,
- Kapı ve pencere doğramalarının sökülerek özgün kanatların yitirilmesi,
- Özgün pencere ve kapı oranlarının bozularak moloz taş,tuğla,briket gibi malzemelerle örülmesi,

sonucu yapının medrese bölümünün bir kolunun ve revaklarının tamamen ortadan kalkmasına ve özgünlüğünü yitirmesine neden olmuştur.

Avluya yapılan gecekonduların yıkılması sonucu oluşan moloz ve toprak dolgu, orijinal zemin kotunun yitirilmesine neden olmuştur.

3.BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ'NİN İSTANBUL'DAKİ AYNI DÖNEM EĞİTİM YAPILARI İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin günümüzde mevcut olmayan yapı elemanlarının restitüsyonu için dönem analizi yapılması gereği oluşmuş ve yapı ile aynı dönemde yapılmış benzer nitelikteki yapılar incelenerek tipolojiler oluşturulmuştur.

Osmanlı döneminin ilk devirlerinde yapılan sultan külliyesi, Osmanlı Devleti'nin gelişimine paralel olarak yerini, sonraki yıllarda program ve boyut olarak küçük külliyele bırakmıştır.17.yy. ortalarından itibaren oluşmaya başlayan medrese külliyesi,18.yy'da yaygınlaşmıştır.³³

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin medrese esaslı külliye olması itibarı ile yapılan incelemede, küçük külliyele ve bağımsız medreseler ele alınarak büyük ölçekli külliyele bu kapsamın dışında tutulmuştur.

3.1. İncelenen 18.yy Yapı Örnekleri

3.1.1. Feyzullah Efendi Medresesi (Bkz.Tablo.3.2)

Fatih'te,Macar Kardeşler caddesi üzerinde bulunan medrese binası, Sultan II.Mustafa döneminde şeyhülislamlık yapmış olan Feyzullah Efendi tarafından tahmini(1697-1700) tarihinde yaptırılmıştır.

Dershane-mescit,kitaplık,medrese,mektep,çeşme ve şadırvandan oluşan küçük bir külliyele.Mektep binası 1912 tarihinde Macar Kardeşler caddesinin açılması sırasında kaldırılmıştır. Dikdörtgen biçimindeki avlunun kuzey doğusunda dershane-mescit ve kitaplık kütlele,güney ve güney batı kenarlarında "L" biçiminde dizilen hücrele yer almaktadır.³⁴

³³ "Merkezinde bir medrese olan, sebil,türbe ,kitaplık ve dükkanlarla bütünleşen "küçük külliye" olarak nitelendirilen kompleks yapılar"

³⁴ Z.Ahunbay, "Feyzullah Efendi Medresesi",Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.3,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.308

3.1.2. Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisi (Bkz.Tablo3.3.)

Beyoğlu,Karaköy’de Bereketzade sokağı üzerinde bulunan yapı 1705 tarihinde Kethüda El Hac Mehmet Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Dershane-mescit,medrese,sıbyan mektebi ve dükkanlardan oluşan küçük bir külliye dir.Bir avluyu iki yönde çevreleyen medrese hücrelerinin oluşturduğu “L” biçimli planda uzun kolun ucunda dershane yer alırken,kısa kolun ucunda sıbyan mektebi bulunmaktadır.Darülhadis eğimli bir arsaya oturduğundan dershane ile hücrelerin altında dükkanlar yer almaktadır.³⁵

3.1.3. Ankaravî Mehmet Efendi Medresesi (Bkz.Tablo3.4)

Fatih,Saraçhanebaşı’nda bulunan medrese 1707 tarihinde şeyhülislam Mehmed Emin Efendi adına yaptırılmıştır.

Bir külliye ye bağlı olmayan bağımsız medrese grubuna giren yapıda dershane,medrese hücreleri ve helalar yer almaktadır.Hücreler dar uzun bir avluda “U” plan düzeninde dershane ise hücrelerden bağımsız olarak avlunun bir ucunda bulunmaktadır.³⁶

3.1.4. Çorlulu Ali Paşa Külliyesi (Bkz.Tablo3.5)

Eminönü ilçesi,Yeniçeriler caddesi (Divanyolu) üzerinde bulunan külliye 1707-1709 tarihleri arasında sadrazam Çorlulu Ali Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Cami-tevhidhane,tekke ve medrese hücreleri,dershane,kütüphane,hazire ve şadırvan birimlerinden oluşan küçük bir külliye dir. Tekke ve medrese girişleri ayrı olan külliye nin tekke hücreleri dikdörtgen planlı avlunun bir kenarında tek dizi halinde yer almakta olup kare planlı cami ile birlikte aynı avluyu paylaşmaktadırlar.Cami aynı zamanda tekkenin tevhidhanesi olarak da kullanılmıştır.Medrese bölümünde ise yine bir avlunun kenarında “L” biçiminde dizilen hücreler bunlardan bağımsız olarak da sekizgen planlı dershane ve kütüphane yer almaktadır.³⁷

³⁵ I.Çankaya; “İstanbul’daki darülhadis ve darülkurra yapılarının mimari değerlendirme ve koruma sorunları”Yüksek Lisans Tezi,İstanbul,2003,Y.T.Ü

³⁶ Z.Ahunbay, “Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.1,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.275

³⁷ B.Tanman, “Çorlulu Ali Paşa Külliyesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.2,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.527

3.1.5. Damat İbrahim Paşa Külliyesi (Bkz.Tablo3.6)

Şehzadebaşı'nda Şehzade Camiinin yanında bulunan yapı III. Ahmed'in (hd 1703-1730) ünlü sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından darülhadis ve kütüphane olarak yaptırılmıştır. Darülhadis'in dershanesi mescit olarak kullanıldığı ve sonradan yapıya bir de minare eklendiği için bu yapı Darülhadis Mescidi gibi adlar da almıştır.

Medrese hücreleri,dershane-mescit,kitaplık,sebil ve çeşme ve şadırvandan oluşan yapı darülhadis medreseleri içinde mimari açıdan en önemlilerindedir. "L" biçiminde dizilen medrese hücreleri kare planlı avlunun güneydoğu kanadında, dersane ve kitaplık birimleri ise hücrelerden bağımsız olarak avlunun kuzey batı kanadında yer almaktadır.Sebil ve hazire kısmı ise cadde üzerinde dersane-mescit bölümüne bitişiktir.³⁸

3.1.6. Cedid Mehmed Efendi Medresesi (Kabasakal Medresesi) (Bkz.Tablo3.7)

Sultanahmet'te, Ayasofya Hamamı'nın güneydoğusunda, Kabasakal Caddesi'nin Mimar Mehmet Ağa Caddesi'yle kesiştiği köşede yer almaktadır.

Bir külliyeyle bağı olmayan medrese türüne giren yapı, bulunduğu mahallenin adı dolayısıyla "Kabasakal Medresesi" olarak da anılır. Kitabesi yoktur. Şeyhülislam Mehmed Efendi tarafından yaptırıldığı bilinmektedir.³⁹

Tümüyle içe dönük mekan olan avlu, enine gelişmiş dikdörtgen planlıdır. "U" planlı medrese hücrelerin bir ucuna takılan kare planlı dersane ile dükkanlar ve kuyudan oluşmaktadır.

³⁸ D.Kuban, "Damat İbrahim Paşa Külliyesi",Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.2,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.549

³⁹ Z.Ahunbay, "Cedid Mehmed Efendi Medresesi",Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.1,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.275

3.1.7. Hacı Beşir Ağa Külliyesi (Bkz.Tablo3.8)

Eminönü İlçesi'nde, İstanbul Valiliği yakınında, Alay Köşkü Caddesi, Hükümet Konağı Sokağı ve Hacı Beşir Tekkesi Sokağı'nın sınırladığı arsa üzerinde yer almaktadır.

Cami, medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, tekke, sebil ve iki çeşmeden meydana gelen bu külliye, Darüssaade Ağası Hacı Beşir Ağa tarafından 1744-45 tarihleri arasında yaptırılmıştır.

Külliyenin, tekke dışında kalan bölümleri doğuda Hükümet Konağı Sokağı, güneyde Alay Köşkü Caddesi, kuzey ve batıda ise Hacı Beşir Tekkesi Sokağı'nın kuşattığı ada üzerinde yer alır. Oldukça değişik bir yerleşim düzeni arz eden bu bölümlerden "U" planlı medrese ile kütüphane caminin batısına, sıbyan mektebi de doğusuna bitişiktir.Kütüphane-cami ile bağlantılıdır.

Medresede dersane bölümünün bulunmadığı görülmekte, birçok başka Osmanlı külliyesinde olduğu gibi, burada da cami hariminin aynı zamanda bu fonksiyona tahsis edildiği anlaşılmaktadır.⁴⁰

3.1.8. Seyyid Hasan Paşa Külliyesi (Bkz.Tablo3.9)

Şehzadebaşı-Vezneciler'de Kimyager Derviş Paşa Sokağı üzerinde bulunmaktadır. Sadrazam Seyyid Hasan Paşa'nın 1745'te Beyazıt'ta inşa ettirdiği külliye medrese esas olup, bundan başka sebil, çeşme, sıbyan mektebi ve dükkânlar yer almaktadır. Mimarbaşı Çelebi Mustafa Ağa'nın inşa ettiği medrese fevkani olarak planlanmıştır. Zemin katta, ortada cümle kapısı, yanlarda beşik tonozlu ikişer dükkân yer alır. Soldaki dükkânların yanında da sıbyan mektebinin kapısı, çeşme ve sebil bulunur. Merdivenlerle çıkılan üst katta medrese ve sıbyan mektebi yer almaktadır. Dersane konsollar yardımıyla birinci katın üzerine oturur. Medrese hücreleri revaklı avluyu

⁴⁰B.Tanman, "Hacı Beşir Ağa Külliyesi",Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.3,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.469

“L” şeklinde sarmaktadır. Üst kat bir sıra taş, üç sıra tuğla ile inşa edilmiştir. Bütün külliye iki sıra kirpi saçak baştan başa dolanmaktadır.⁴¹

3.1.9. Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi (Bkz.Tablo3.10)

Fatih'te Darüşşafaka Caddesi ile Yeşil Sarıklı sokağının kesiştiği noktada yer almaktadır.

Bir külliyeğe bağlı olmayan medrese türüne giren yapı Rumeli Kazaskeri Abdürrahim Efendi tarafından 1747 tarihinde yaptırılmıştır.

Medrese, kare planlı bir avluyu giriş dışındaki üç yönde çevreleyen revakların gerisinde, “U” plan oluşturacak biçimde sıralanan hücreler ve bir dershaneden oluşmaktadır. Medrese girişinin güneydoğu yönünde daha sonra cepheleri örülerek odaya dönüştürülen dükkanlar yer almaktadır.⁴²

3.1.10. Kaba Halil Efendi Medresesi (Bkz.Tablo3.11)

Fatih ilçesi,Nişanca' da Saray Ağası ve Hasan Fehmi Paşa caddelerinin kesiştiği kavşaktadır.

Bir külliyeğe bağlı olmayan medrese,İstanbul kadılığı görevinde bulunan Kaba Halil efendi tarafından tahmini (1754-1767) tarihleri arasında yaptırılmıştır. “L”planlı medrese hücrelerinin bir ucuna takılan derslane ile hazire,türbeden oluşmaktadır.⁴³

3.2. Genel Değerlendirme(Bkz.Tablo3.12)

Dönem analizi çalışmasında incelenen yapılar arasında yapılan genel değerlendirmede:

Plan özellikleri:

Dershane-hücre dizilişlerine göre “L” plan şemalı medrese yapıları:

- Feyzullah Efendi Medresesi (dershanesi hücrelerden bağımsız olarak kitaplıkla birlikte bir kütle oluşturmuş),
- Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisi(dershanesi hücrelerin bir koluna takılmış),
- Kaba Halil Efendi Medresesi (dershanesi hücrelerin bir koluna takılmış)

⁴¹ D.Yavaş, “Seyyid Hasan Paşa Külliyesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.6,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.543

⁴² Z.Ahunbay, “Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.2,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.391

⁴³ Z.Ahunbay, “Kaba Halil Efendi Medresesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.4,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.321

- **Hacı Beşir Ağa Darülhadişi** (dershanesi hücrelerin bir koluna takılmış ve bu özelliği ile Kaba Halil Efendi Medresesi ile benzerlik göstermektedir)

Dershane-hücre dizilişlerine göre “U” plan şemalı medrese yapıları:

- Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi (dershanesi “U” planın açık kısmındadır)
- Cedid Mehmed Efendi Medresesi (dershanesi “U” nun bir ucuna birleşmiştir)
- Hacı Beşir Ağa Külliyesi (Külliyyede cami olması sebebiyle dersler camide yapıldığı için dershanesi yoktur)
- Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi (dershane “U”nun bir kenarı üzerinde)
- Damat İbrahim Paşa Külliyesi (dershanesi hücrelerden bağımsız “U”nun açık ucunda kendisiyle aynı boyutta ikinci bir kütle olan kitaplıkla birlikte)

Pencere tipi:

- Feyzullah Efendi Medresesi, Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi, Damat İbrahim Paşa Külliyesi (Hücre pencereleri dikdörtgen formda, söveli, demir lokma parmaklıklılı)
- Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadişi (Yapıya girilememiş dolayısı ile sıbyan mektebi penceresi ele alınmıştır. “Dikdörtgen formlu, sivri hafifletme kemerli”)
- Cedid Mehmed Efendi Medresesi (Hücre penceresi dikdörtgen formlu, söveli, demir lokma parmaklıklılı,basık kemerli)
- Çorlulu Ali Paşa Külliyesi (dikdörtgen formlu, söveli, demir lokma parmaklıklılı, sivri hafifletme kemerli)
- Hacı Beşir Ağa Külliyesi(dikdörtgen formlu, söveli, demir lokma parmaklıklılı, sivri hafifletme kemerli)
- Seyyid Hasan Paşa Külliyesi(Yapıya girilememiş dolayısı ile sıbyan mektebi penceresi ele alınmıştır. “Dikdörtgen formlu, sivri hafifletme kemerli”)
- Kaba Halil Efendi Medresesi(Yapıya girilememiş dolayısı ile medrese hücrelerinin sokağa açılan penceresi ele alınmıştır. “Dikdörtgen formlu,lokma demir parmaklıklılı, sivri hafifletme kemerli)
- **Hacı Beşir Ağa Darülhadişi** (mevcut olmayan hücre pencereleri için dikdörtgen formlu, demir lokma parmaklıklılı, sivri hafifletme kemerli tip kullanılmıştır)

Kapı tipi:

- **Basık kemerli lento ve düz söveli kapı boşluğu,ahşap tablalı kapı tipi:**

Feyzullah Efendi Medresesi, Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi, Çorlulu Ali Paşa Külliyesi,Hacı Beşir Ağa Külliyesi

- **Hacı Beşir Ağa Darülhadisi** (mevcut olmayan hücre kapıları için basık kemerli söveli kapı boşluğu kullanılarak ahşap tablalı kapı tipi kullanılmıştır)

Baca tipi:

- **tuğla örgülü baca:** Feyzullah Efendi Medresesi, Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi, Çorlulu Ali Paşa Külliyesi, Damat İbrahim Paşa Külliyesi, Cedid Mehmed Efendi Medresesi,Hacı Beşir Ağa Külliyesi,Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi :

- **sıvalı,kurşun külahlı:** Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisi, Seyyid Hasan Paşa Külliyesi

- **Hacı Beşir Ağa Darülhadisi** (mevcut olmayan bacalar için sıvalı,kurşun külahlı tip kullanılmıştır)

Saçak tipi:

- **5 sıralı kirpi saçak:** Feyzullah Efendi Medresesi, Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi, Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisi, Seyyid Hasan Paşa Külliyesi, Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi

- **3 sıralı kirpi saçak:** Damat İbrahim Paşa Külliyesi, Cedid Mehmed Efendi Medresesi,

- **Profilli saçak:** Çorlulu Ali Paşa Külliyesi, Hacı Beşir Ağa Külliyesi

- **Hacı Beşir Ağa Darülhadisi** (5 sıralı kirpi saçak tipi kullanılmıştır)

Ocak tipi:

- **Kemerli köşe ocak:** Cedid Mehmed Efendi Medresesi

- **Kemerli orta ocak:** Hacı Beşir Ağa Külliyesi

- **Hacı Beşir Ağa Darülhadisi** (Encümen Arşivi fotoğraflarda bacaların yeri hücre duvarlarının orta aksına denk geldiği için kemerli orta ocak tipi kullanılmıştır.)

TABLolar

TABLO 3.1. İNCELENEN 18.YY. YAPI ÖRNEKLERİNİ GÖSTEREN
HARİTA

TABLO 3.2. FEYZULLAH EFENDİ MEDRESESİ

TABLO 3.3. VALİDE KETHÜDASI MEHMET EFENDİ DARÜLHADİSİ

TABLO 3.4. ANKARAVİ MEHMET EFENDİ MEDRESESİ

TABLO 3.5. ÇORLULU ALİ PAŞA KÜLLİYESİ

TABLO 3.6. DAMAT İBRAHİM PAŞA KÜLLİYESİ

TABLO 3.7. CEDİD MEHMET EFENDİ MEDRESESİ

TABLO 3.8. HACI BEŞİR AĞA KÜLLİYESİ

TABLO 3.9. SEYYİD HASAN PAŞA KÜLLİYESİ

TABLO 3.10. CEDİD ABDÜRRAHİM EFENDİ MEDRESESİ

TABLO 3.11. KABA HALİL MEDRESESİ

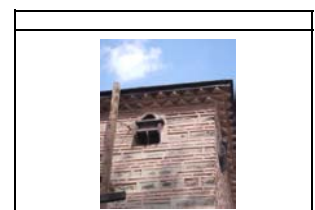
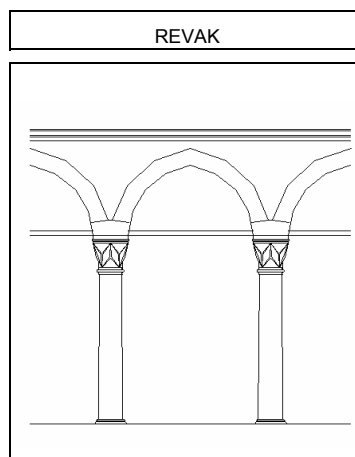
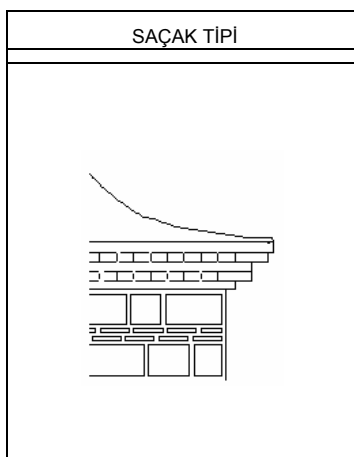
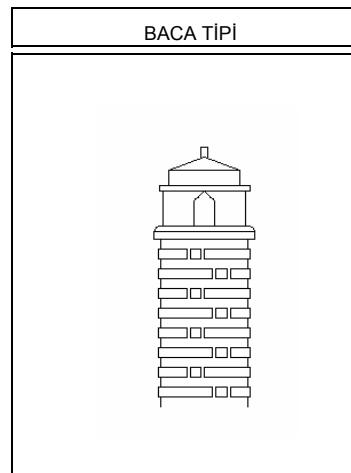
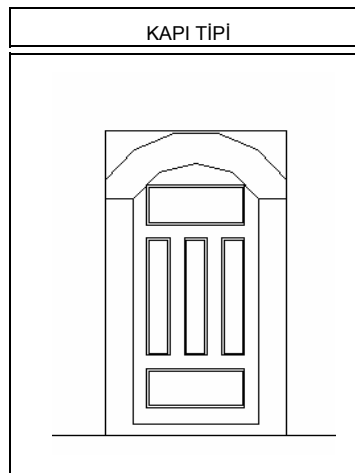
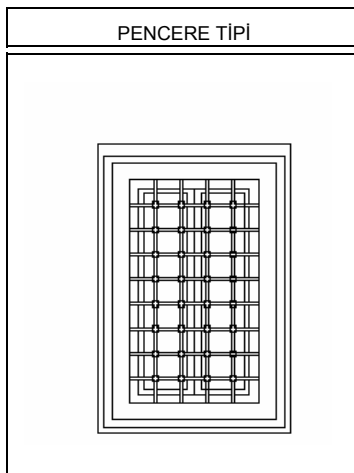
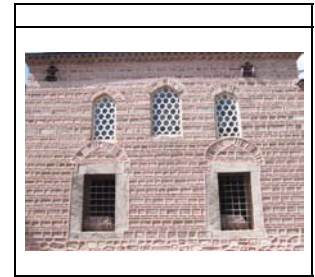
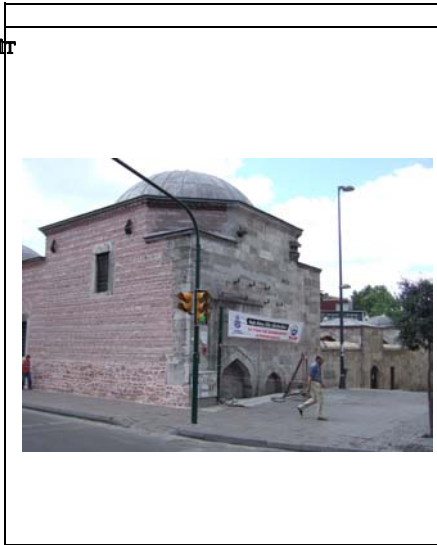
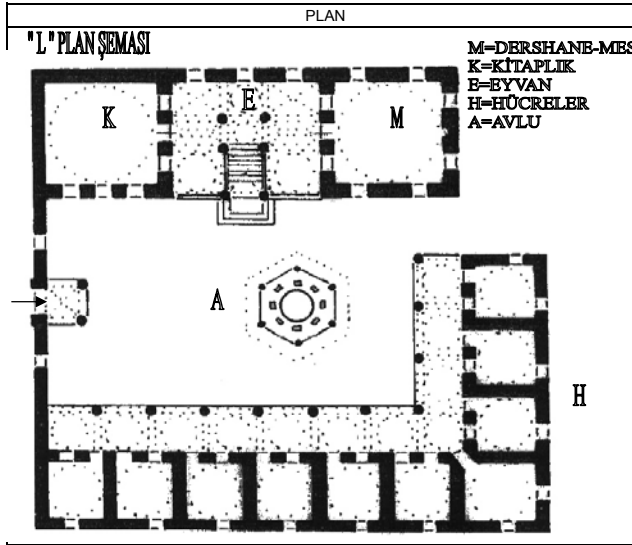
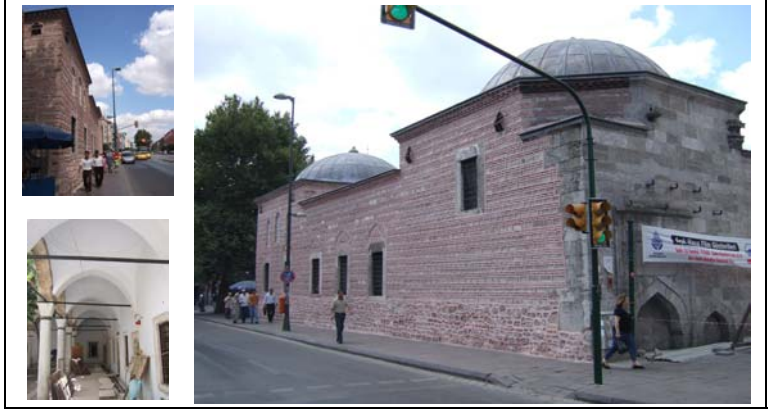
TABLO 3.12. İNCELENEN 18.YY. YAPI ÖRNEKLERİNİN GENEL
DEĞERLENDİRİLMESİ

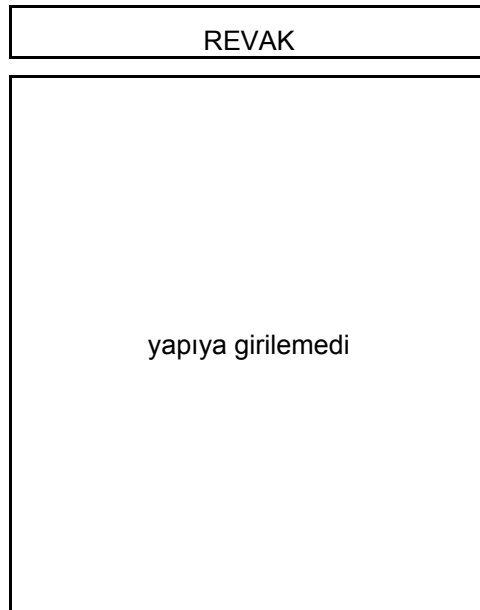
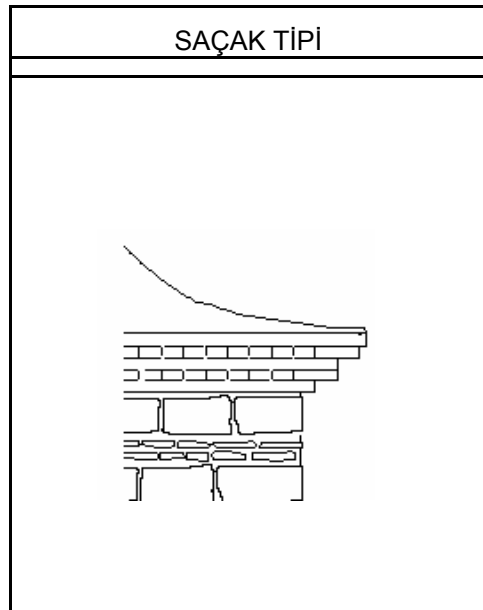
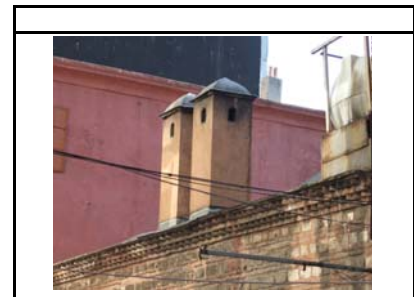
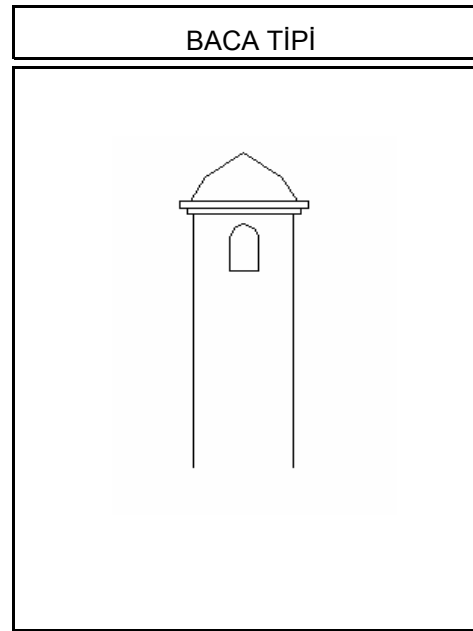
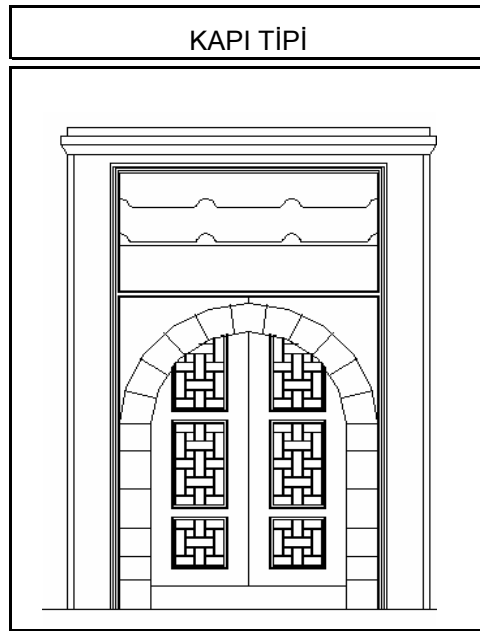
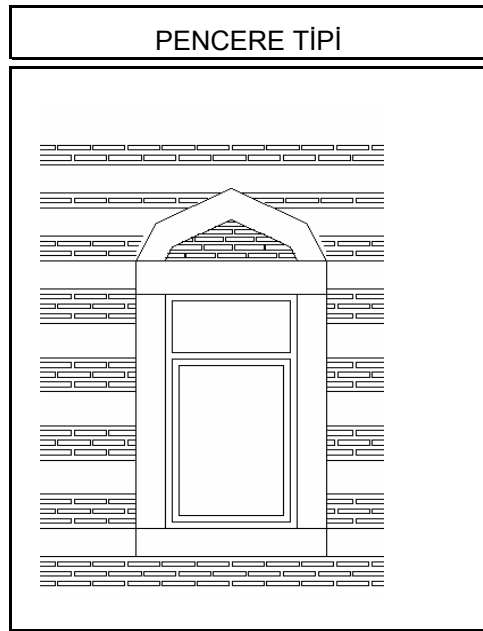
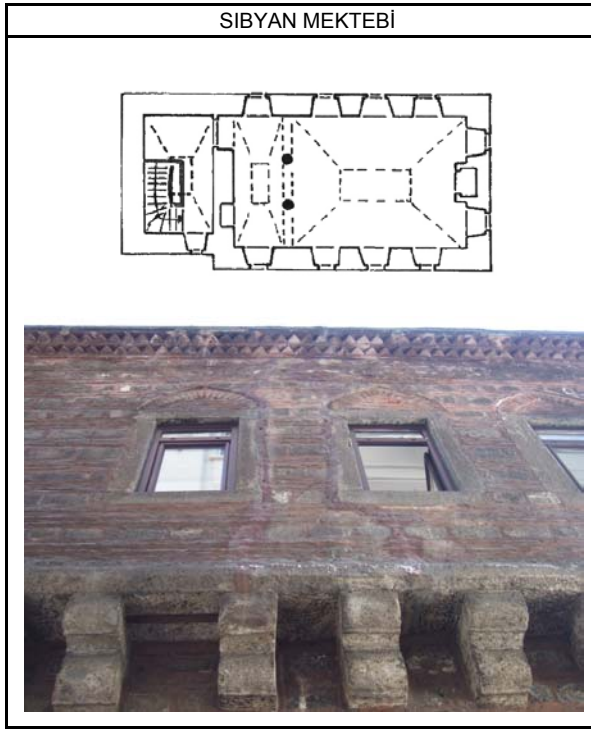
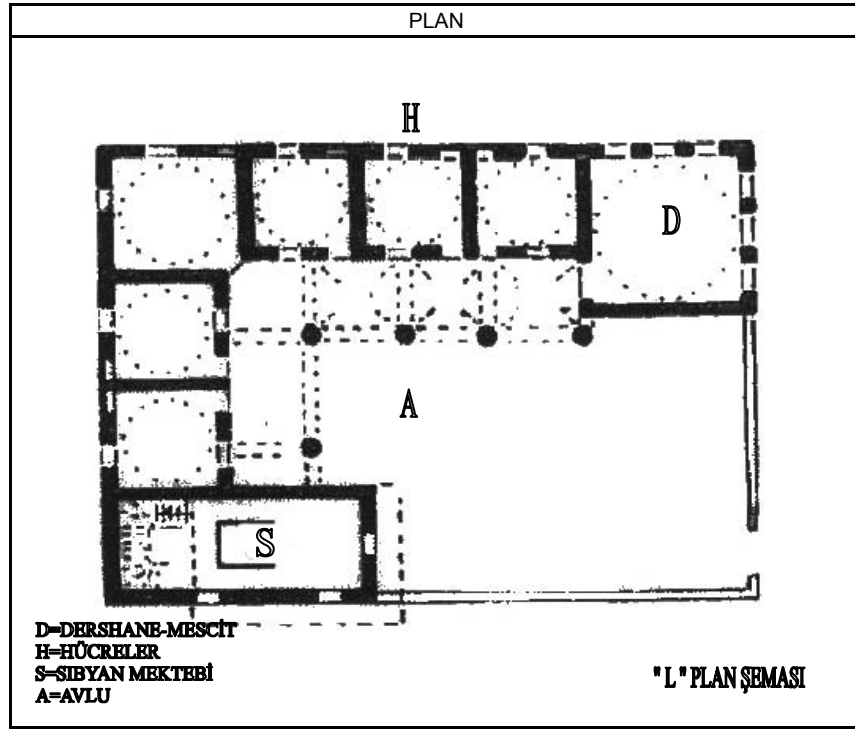
TABLO 3.2

Feyzullah Efendi Medresesi

ADI	Feyzullah Efendi Medresesi
BULUNDUĞU YER	Fatih
ADRES	Macar Kardeşler Caddesi ile Feyzullah Efendi Sokağının kesiştiği kavşağın doğusunda.
YAPIM YILI	1700
YAPTIRAN	Feyzullah Efendi
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese, kütüphane, şadırvan, mescit.
BUGÜNKÜ DURUMU	Restorasyon aşamasında. Kitaplık olarak işlevlendirilecek.

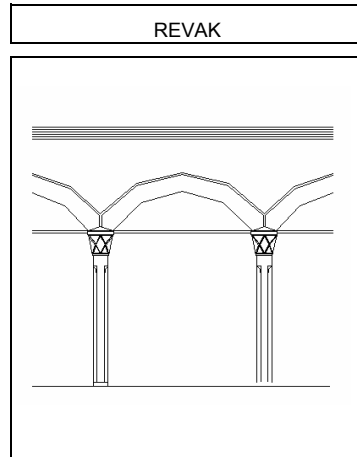
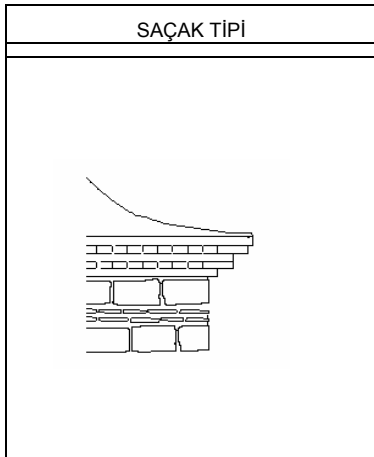
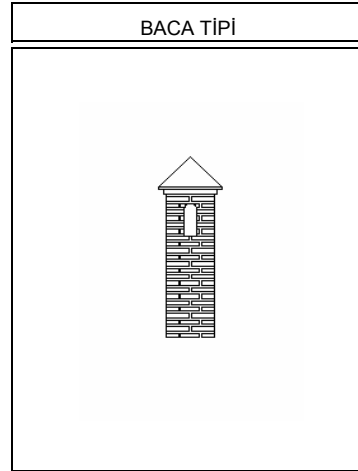
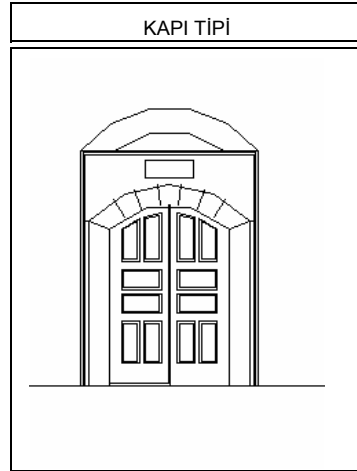
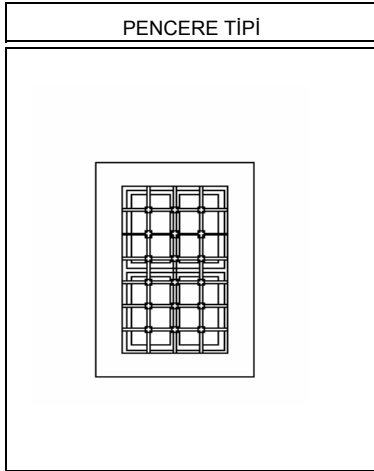
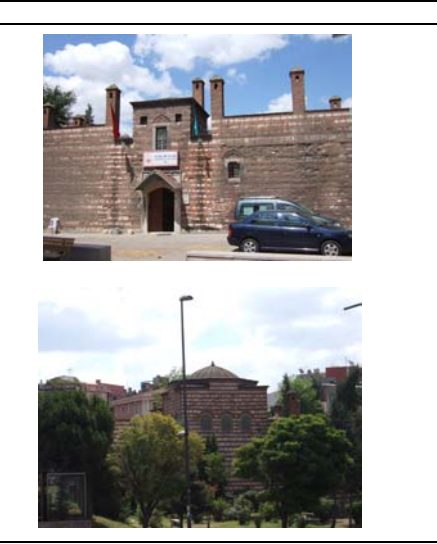
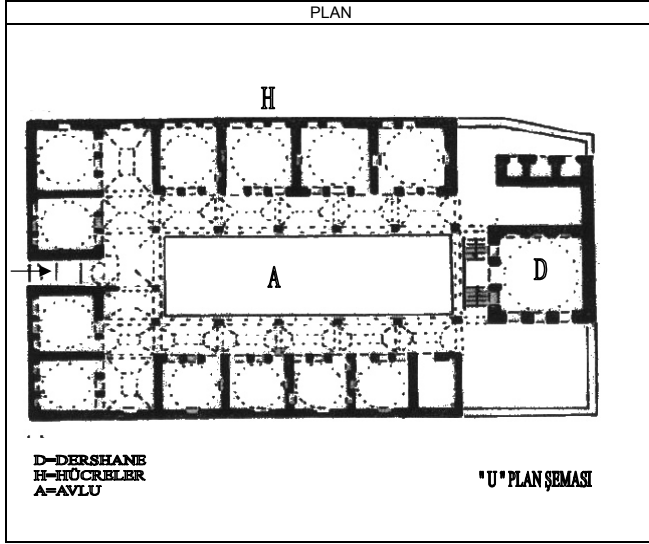
TABLO 3.3	Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadişi	
ADI	Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadişi	
BULUNDUĞU YER	Karaköy	
ADRES	Kömürcü Aziz, Billur, Bereketzade ve Söğüt sokakları arasındaki ada.	
YAPIM YILI	1705	
YAPTIRAN	Gülnuş Emetullah Valide Sultan'ın kethudası el-Hac Mehmet Paşa	
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese, mescit, sıbyan mektebi, dükkanlar.	
BUGÜNKÜ DURUMU	Kuran Kursu	

TABLO 3.4

Ankaravi Mehmed Efendi Medresesi

ADI	Ankaravi Mehmed Efendi Medresesi
BULUNDUĞU YER	Fatih-Saraçhanebaşı
ADRES	İBB Belediye Sarayı'nın güneybatısında
YAPIM YILI	1707
YAPTIRAN	-
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese (Dershane, hücreler, hela)
BUGÜNKÜ DURUMU	Türk Araştırmaları Vakfı.

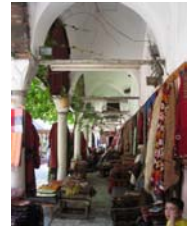
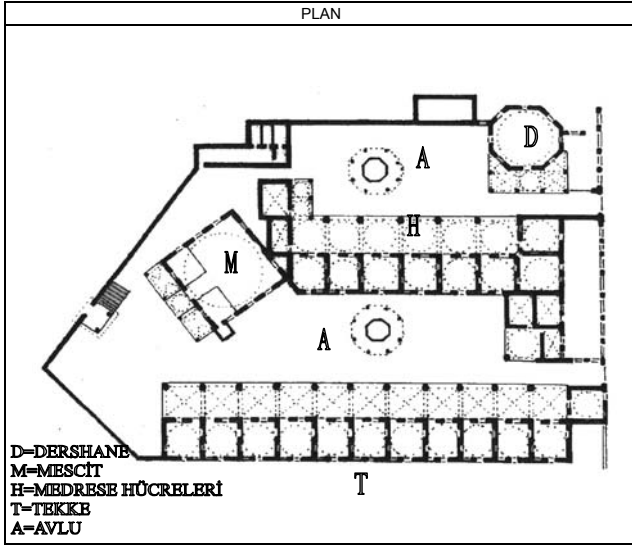
TABLO 3.5

Çorlulu Ali Paşa Külliyesi

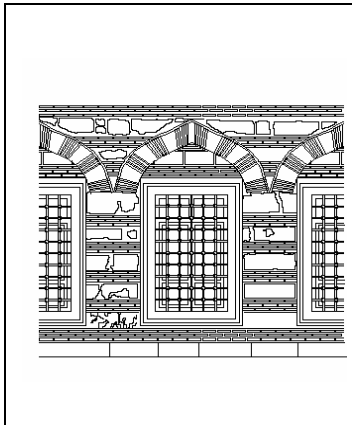
ADI	Çorlulu Ali Paşa Külliyesi
BULUNDUĞU YER	Eminönü-Molla Fenari Mh.
ADRES	Çarşıkapı (Irgatpazarı-Makasçılar) Yeniçeriler Cd.(Divanyolu) ile Bileyciler Sk. Kavşağı
YAPIM YILI	1707-1709
DÖNEMİN YÖNETİCİSİ	
YAPTIRAN	II.Mustafa'nın damadı ve III: Ahmed'in sadrazamı Çorlulu Ali Paşa
İÇİNDEKİ YAPILAR	Cami, tekke, medrese (darülhadis), kütüphane, hazire ve meşruta.
BUGÜNKÜ DURUMU	Halı, el sanatları çarşısı olarak kullanılıyor.

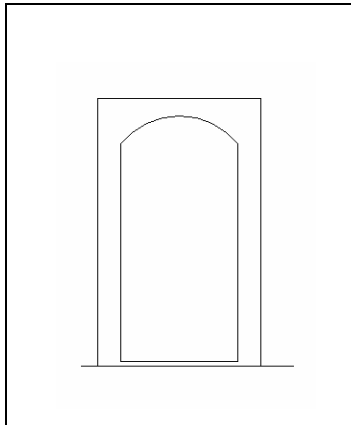
PLAN

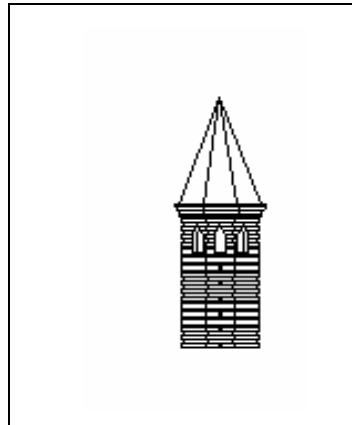
PENCERE TİPİ

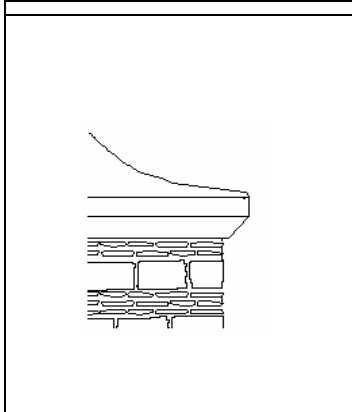
KAPI TİPİ

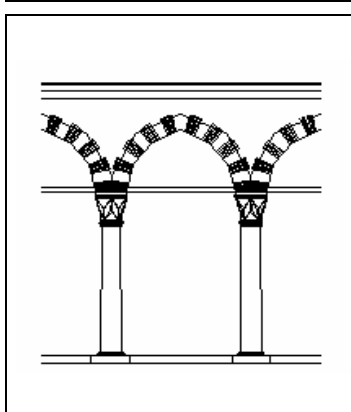
BACA TİPİ

SAÇAK TİPİ

REVAK

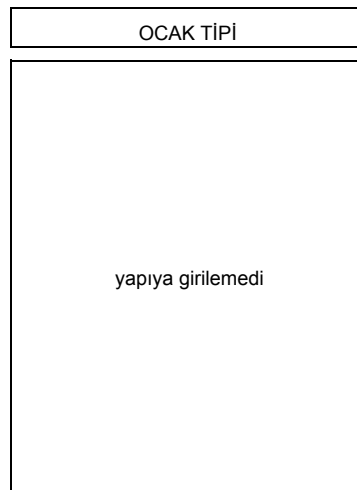
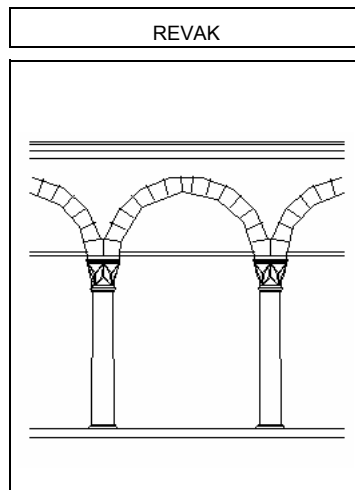
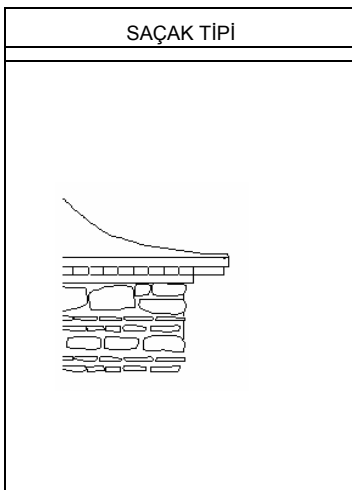
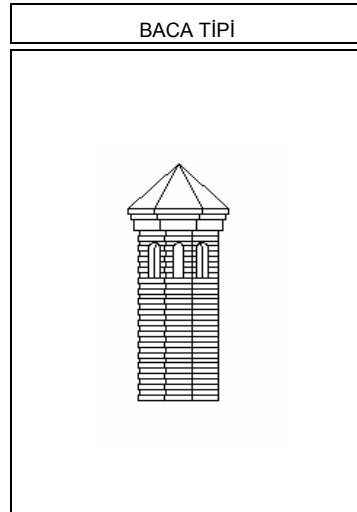
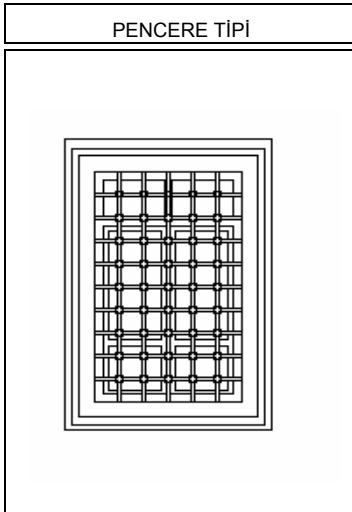
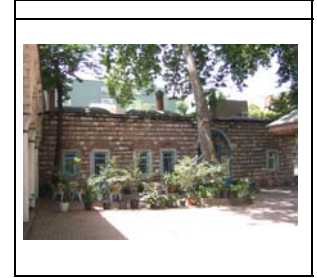
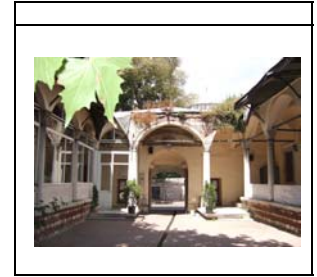
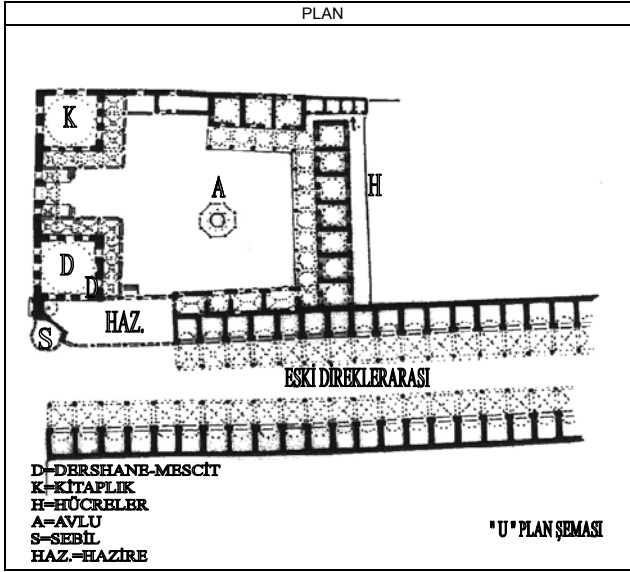
OCAK TİPİ

TABLO 3.6

Damat İbrahim Paşa Külliyesi

ADI	Damat İbrahim Paşa Külliyesi
BULUNDUĞU YER	Vezneciler
ADRES	Şehzade Camii yakınında, Şehzadebaşı ve Dede Efendi Caddesi kesişimi
YAPIM YILI	1719/1720
YAPTIRAN	III. Ahmet'in (1703-1730) Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese, mescit, sebül, hazire.
BUGÜNKÜ DURUMU	Medrese kuran kursu olarak kullanılıyor.

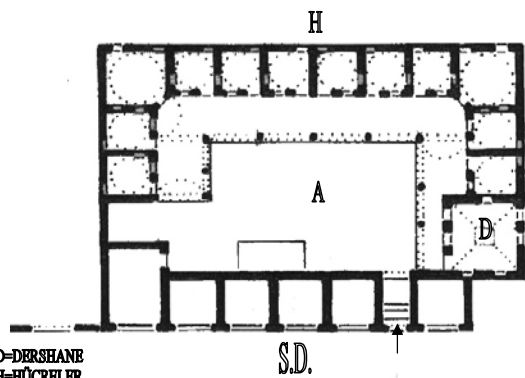
TABLO 3.7

Cedid Mehmet Efendi Medresesi (Kabasakal Medresesi)

ADI	Cedid Mehmet Efendi Medresesi (Kabasakal Medresesi)
BULUNDUĞU YER	Sultanahmet
ADRES	Ayasofya Hamamının güneydoğusunda, Kabasakal Cad. ile Mehmet Ağa Cad. kesişiminde.
YAPIM YILI	1730-1745
YAPTIRAN	Yaptıran belli değil.
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese (dershane, hücreler,kuyu)
BUGÜNKÜ DURUMU	El sanatları çarşısı.

PLAN

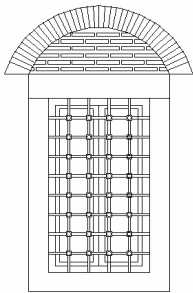

D-DERSHANE
H-HÜCRELER
A-AVLU
S.D.-SATIŞ DÜKKANLARI

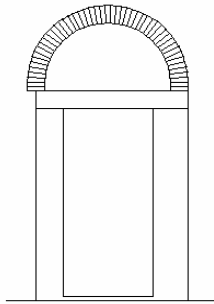
"U" PLAN ŞEMASI

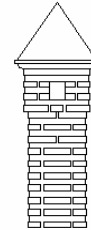
PENCERE TİPİ

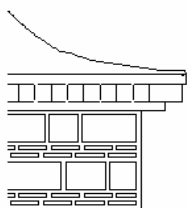
KAPI TİPİ

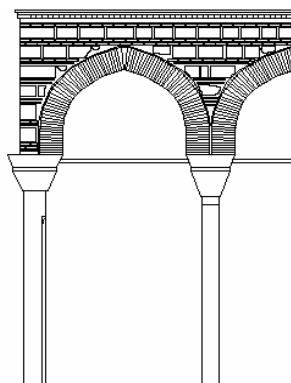
BACA TİPİ

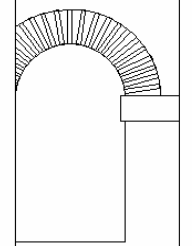
SAÇAK TİPİ

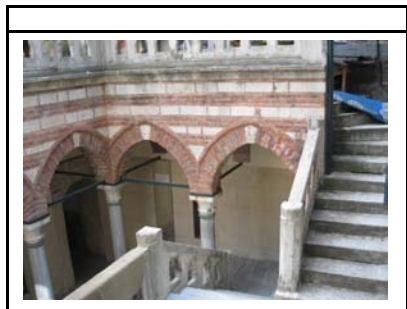
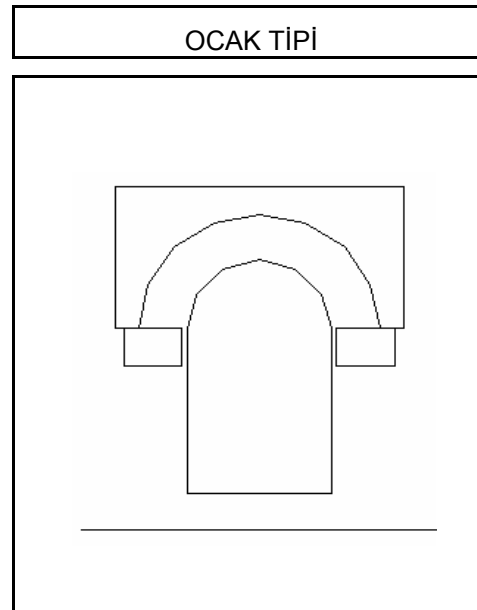
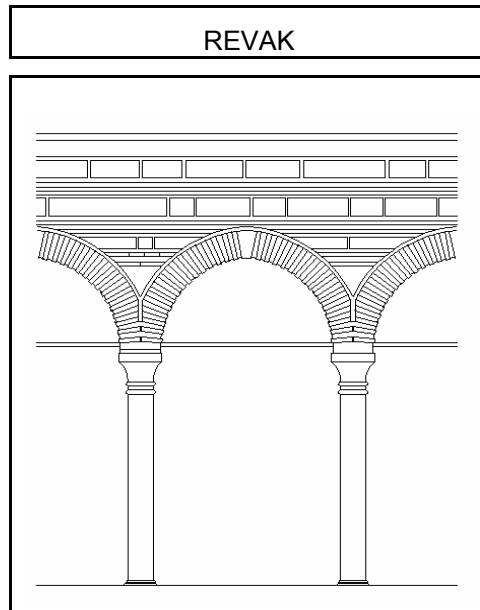
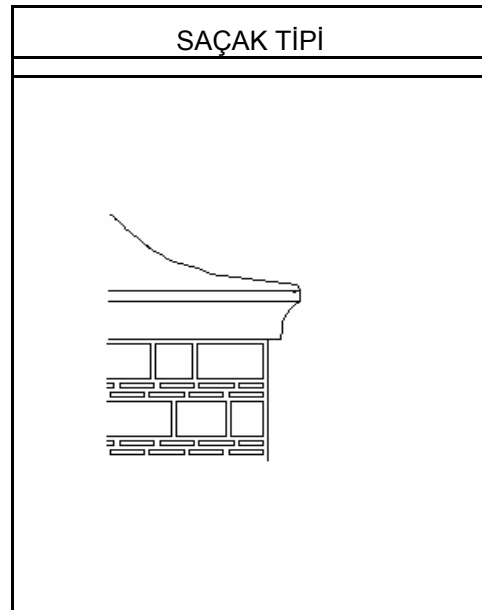
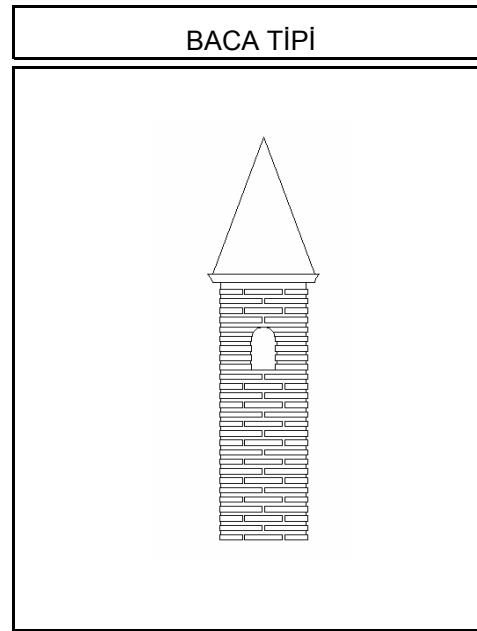
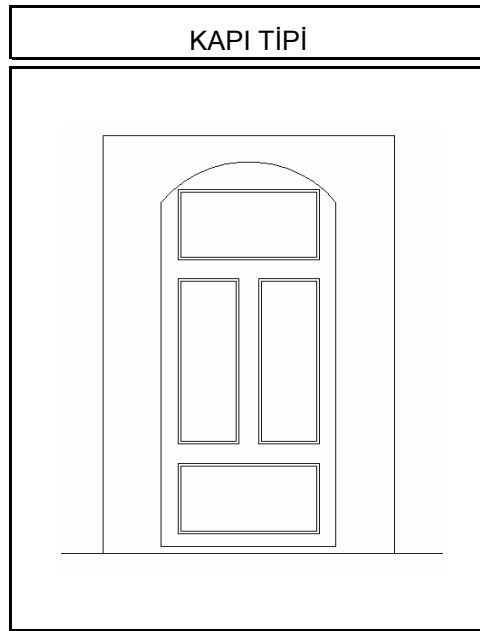
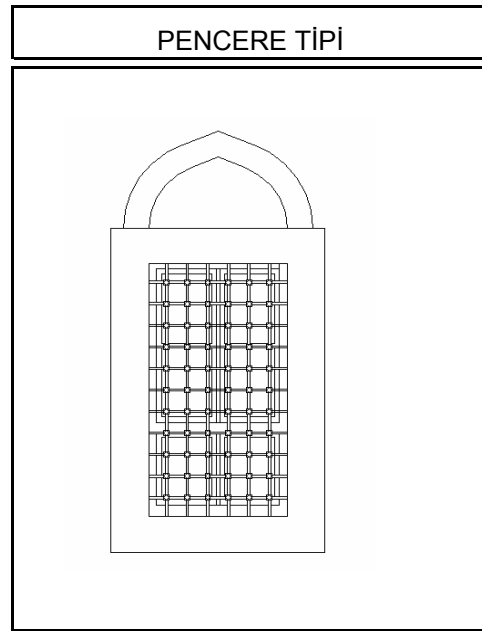
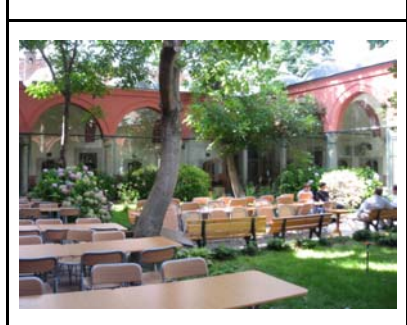
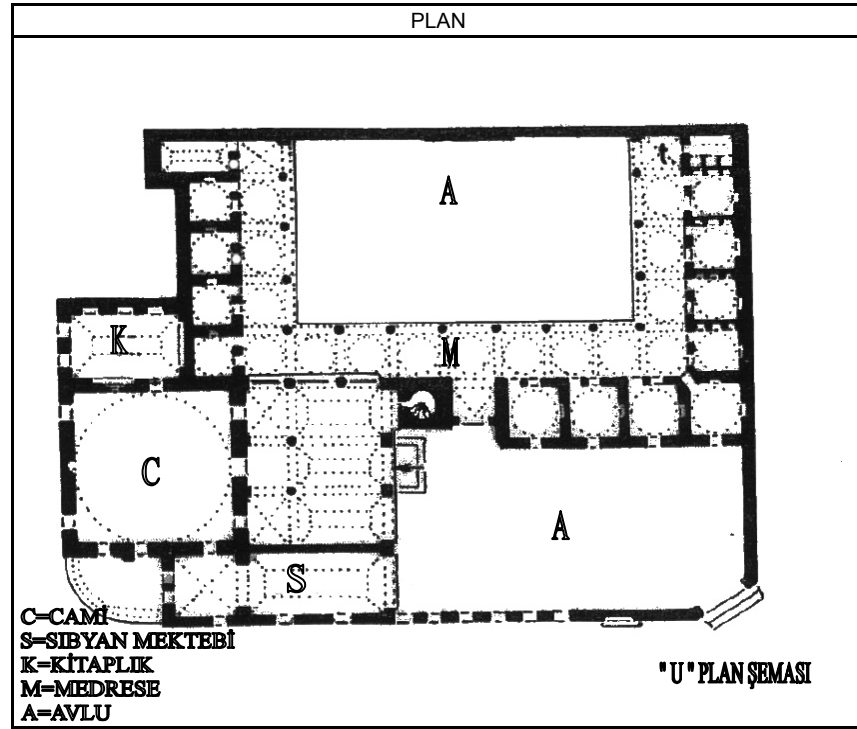
REVAK

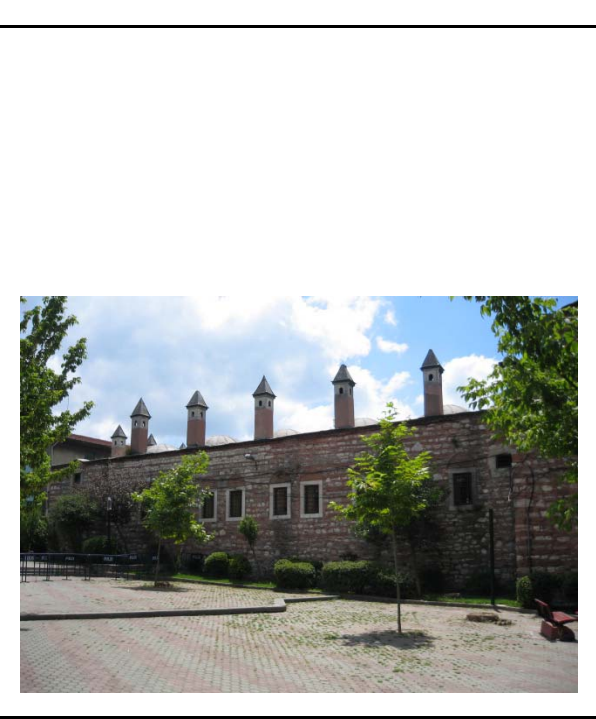

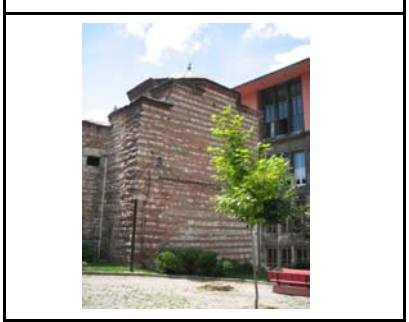

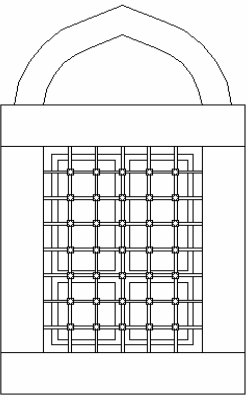
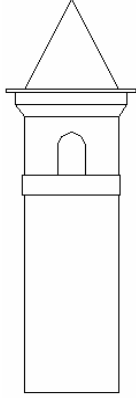

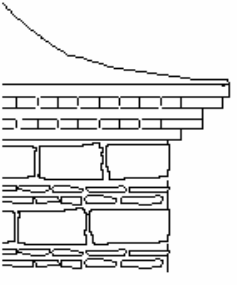

OCAK TİPİ

TABLO 3.8	Hacı Beşir Ağa Külliyesi
ADI	Hacı Beşir Ağa Külliyesi
BULUNDUĞU YER	Eminönü Alemdar Mahallesi
ADRES	Alay Köşkü Cd. Hükümet Konağı Sk. Ve Hacı Beşir Tekkesi Sk. keşişimi.
YAPIM YILI	1744-45
YAPTIRAN	Hacı Beşir Ağa
İÇİNDEKİ YAPILAR	Cami, medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, dükkanlar, tekke, sebil ve iki çeşme.
BUGÜNKÜ DURUMU	Medrese bölümü Kuran Kursu olarak kullanılıyor.

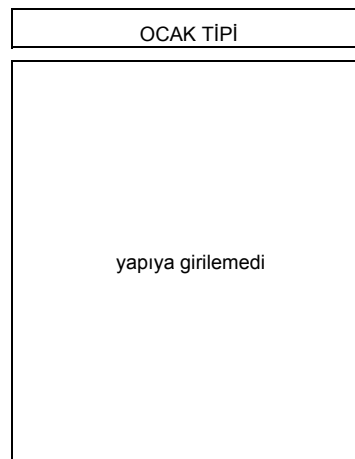
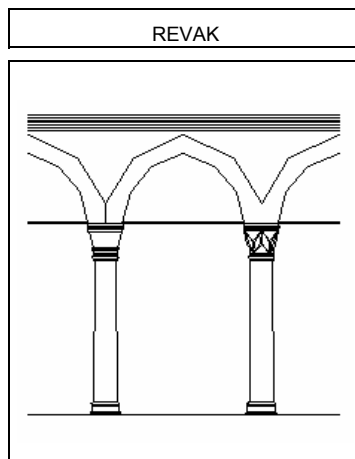
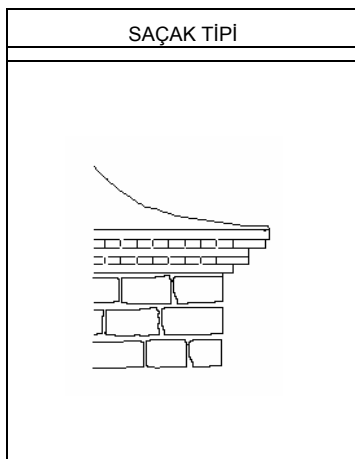
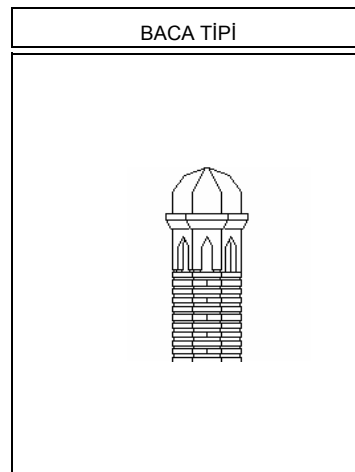
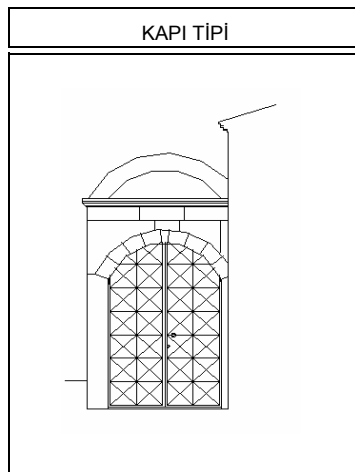
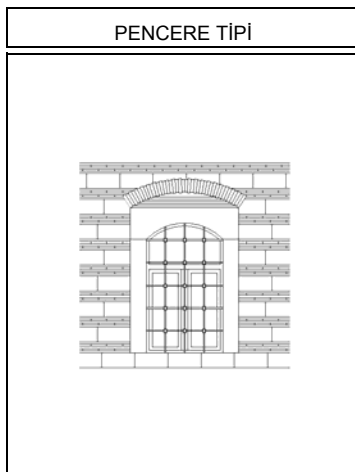
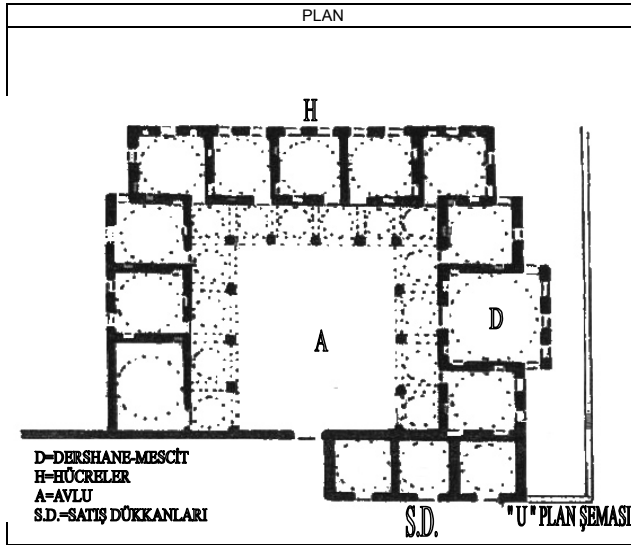
TABLO 3.9		Seyyid Hasan Paşa Külliyesi	
ADI	Seyyid Hasan Paşa Külliyesi		
BULUNDUĞU YER	Vezneciler		
ADRES	Kımyager Derviş Paşa Sokağı üzerinde, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yanında.		
YAPIM YILI	1745		
YAPTIRAN	(1734-1754) Sadrazamlarından Seyyid Hasan Paşa		
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese, dükkanlar, sıbyan mektebi.		
BUGÜNKÜ DURUMU	Kullanılmıyor.		
PLAN			
Bulunamadı.			

PENCERE TİPİ	KAPI TİPİ	BACA TİPİ	
	yapıya girilemedi		
			
SAÇAK TİPİ	REVAK	OCAK TİPİ	
	yapıya girilemedi	yapıya girilemedi	
			

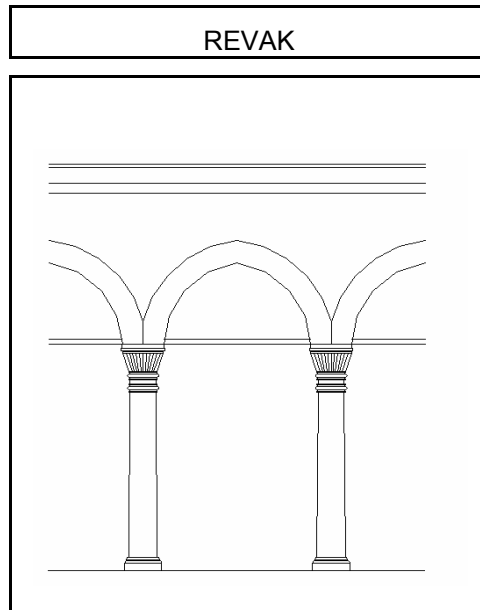
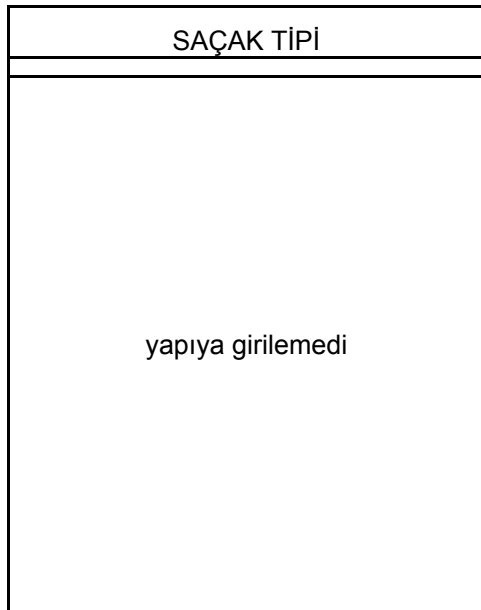
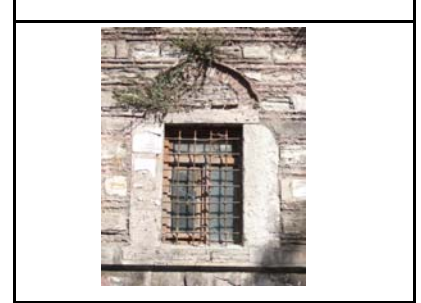
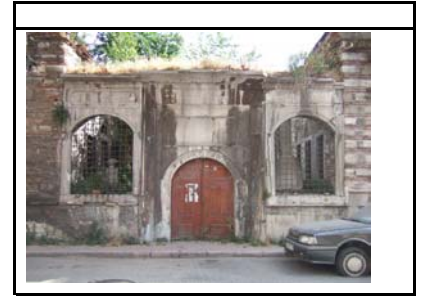
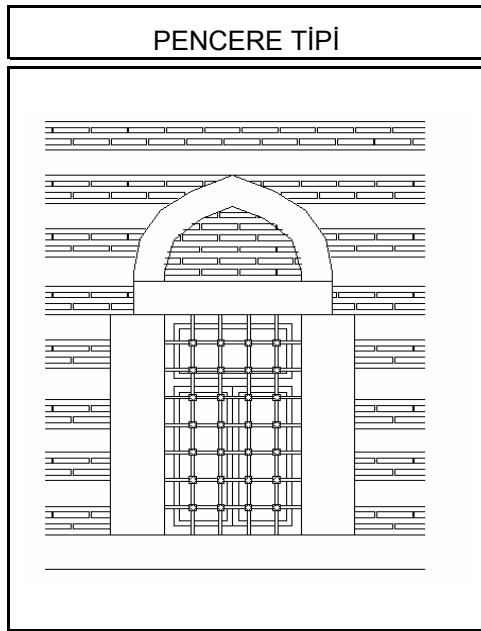
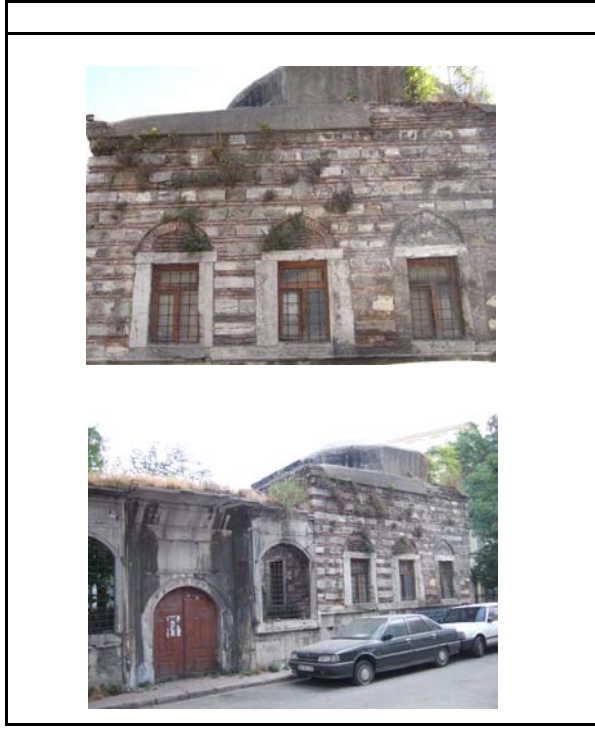
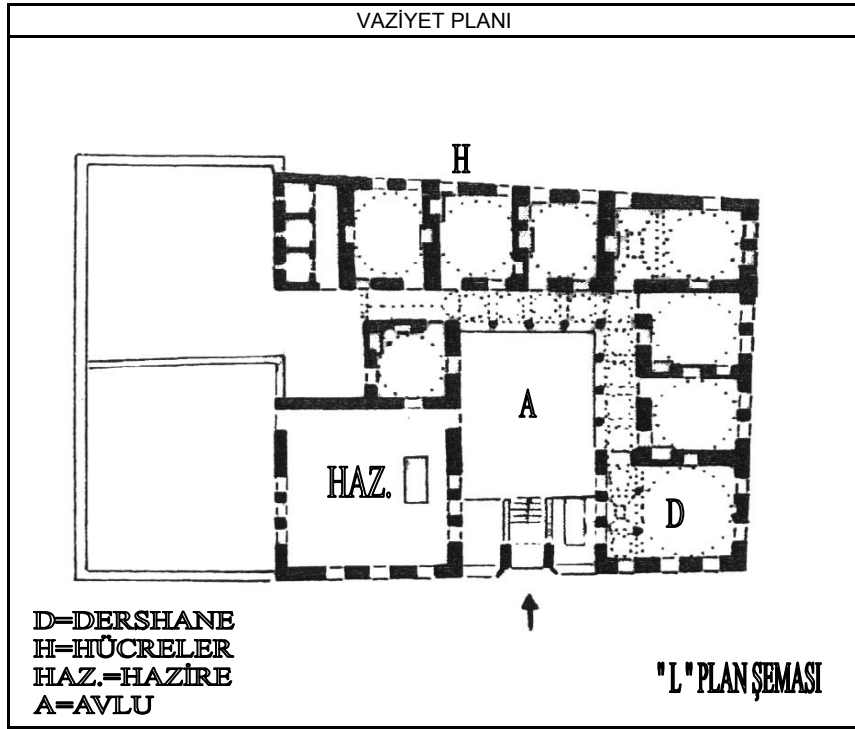
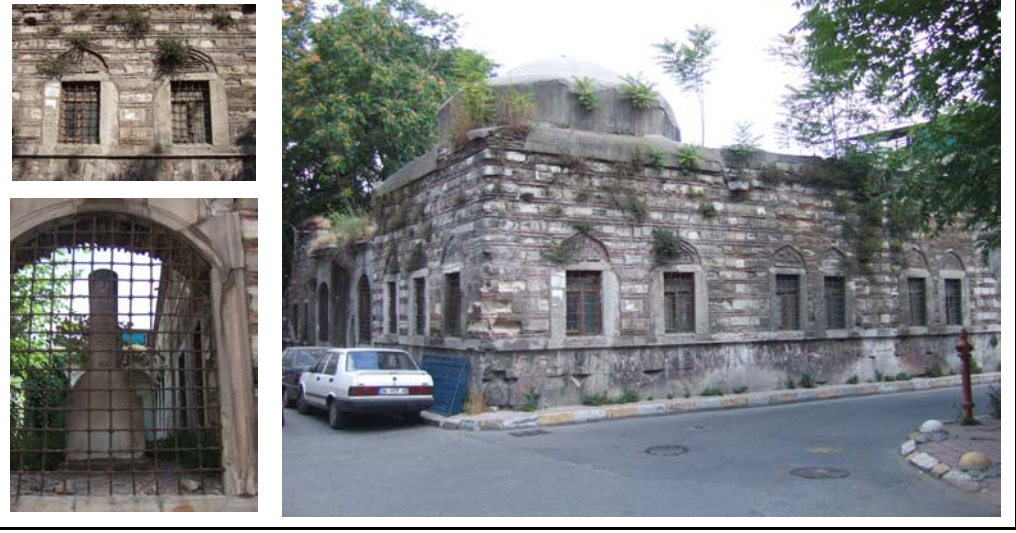
TABLO 3.10

Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi

ADI	Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi
BULUNDUĞU YER	Fatih
ADRES	Darüşşafaka Cd. İle Yeşil Sarıklı Sk. Kesişimi
YAPIM YILI	1747
YAPTIRAN	Rumeli Kazaskeri Abdürrahim Efendi
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese (dershane, hücreler)
BUGÜNKÜ DURUMU	Kuran Kursu.

TABLO 3.11	Kaba Halil Efendi Medresesi	
ADI	Kaba Halil Efendi Medresesi	
BULUNDUĞU YER	Fatih, Nişanca	
ADRES	Saray Ağası ve Hasan Fehmi Paşa caddelerinin kesiştiği noktada	
YAPIM YILI	1754	
YAPTIRAN	Kaba Halil Efendi	
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese (derslane, hücreler, hazire)	
BUGÜNKÜ DURUMU	Kullanılmıyor.	

TABLO 3.12 İncelenen 18. Yüzyıl Yapı Örneklerinin Genel Değerlendirilmesi

	Feyzullah Efendi Medresesi	Valide Kethüdası Mehmet Efendi Darülhadisî	Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi	Çorlulu Ali Paşa Külliyesi	Damat İbrahim Paşa Külliyesi	Cedid Mehmet Efendi Medresesi (Kabasakal Medresesi)	Hacı Beşir Ağa Darülhadisî	Hacı Beşir Ağa Külliyesi	Seyyid Hasan Paşa Külliyesi	Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi	Kaba Halil Efendi Medresesi	Hacı Beşir Ağa Darülhadisî Restitüsyon değerlendirmesi
YAPIM YILI	1700	1705	1707	1707-1709	1720	1730-1745	1734	1744-45	1745	1747	tahmini 1754 ??	1734
BULUNDUĞU YER	Fatih	Karaköy	Fatih-Saraçhanebaşı	Eminönü-Molla Fenari Mh.	Vezneciler	Sultanahmet	Eyüp-Nişanca	Eminönü Alemdar Mahallesi	Vezneciler	Fatih	Fatih- Nişanca	Eyüp
İÇİNDEKİ YAPILAR	Medrese, kütüphane, şadırvan, mescit.	Medrese, mescit, sıbyan mektebi, dükkanlar.	Medrese (Dershane, hücreler, hela)	Cami, tekke, medrese (darülhadis), kütüphane, hazire ve meşruta.	Medrese, mescit, sebil, hazire.	Medrese (dershane, hücreler, kuyu)	Medrese, Sıbyan Mektebi, Kütüphane, Çeşme	Cami, medrese, sıbyan mektebi, kütüphane, dükkanlar, tekke, sebil ve iki çeşme.	Medrese, dükkanlar, sıbyan mektebi.	Medrese (dershane, hücreler)	Medrese (dershane, hücreler, hazire)	Medrese, Sıbyan Mektebi, Kütüphane, Çeşme
PLAN									bulunamadı.			
PENCERE TİPİ							mevcut değil					
KAPI TİPİ					yapıya girilemedi		mevcut değil		yapıya girilemedi		yapıya girilemedi	
BACA TİPİ							mevcut değil				yapıya girilemedi	
REVAK TİPİ		yapıya girilemedi					mevcut değil		yapıya girilemedi			
SAÇAK TİPİ							mevcut değil				yapıya girilemedi	
OCAK TİPİ	yapıya girilemedi	yapıya girilemedi	yapıya girilemedi	yapıya girilemedi	yapıya girilemedi		mevcut değil		yapıya girilemedi	yapıya girilemedi	yapıya girilemedi	

4.BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ RESTİTÜSYONU

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin restitüsyon önerisi geliştirilirken özgünlüğünü yitirmiş yapı elemanları ve mevcut olmayan kısımları için yapı üzerindeki mevcut izler,arşiv kayıtları ve belgeler araştırılmıştır.

1914 yılında Darü'l-Hilafeti'l Aliyye medreseleri kadrosuna alınması için yapılan tespitler sonucu hazırlanan raporda; Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin muhdes bir barakası, sekiz hücre, kütüphanesi, kuyusu, abdesthaneleri,çamaşırhane ve gusulhanesinin bulunduğu belirtilmiş olup⁴⁴ yapının günümüze dört hücre, revakları, sütunları, helaları, ocakları, saçak kornişleri, bacaları, kapı- pencere doğramaları, kuyusu ve üst örtü kaplamaları ulaşmamıştır.

Tez konumuzu oluşturan yapının restitüsyon çalışmasında sağlıklı bir gözlem ve çalışma yapılabilmesi için öncelikle;

- Niteliksiz eklerinden arındırılması,
- Yapı genelindeki çöp, moloz dolgu yığınının kaldırılması,
- Kapatılan pencere ve kapı boşluklarının açılması,
- Yapılacak kazı ve sondaj çalışmalarıyla toprak altında kalması muhtemel yapı elemanlarının (sütun, sütun başlıkları, özgün döşeme malzemesi, kuyu gibi) ve yok olan kısımların temel izlerinin ortaya çıkarılması, gerekmektedir.

4.1. Restitüsyon İçin Yararlanılan Belgeler⁴⁵

4.1.1 Yapı üzerindeki mevcut izler

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi, günümüze bir çok yapı elemanından yoksun olarak gelmiş olsa da yapının korunabilen kısımlarından yapım tekniği ve malzemesi hakkında bilgi alabilmekteyiz.

⁴⁴ Bkz.Bölüm 2.4 ve Ek-D”Hacı Beşir Ağa Vakfiyesi)

⁴⁵ Tokay,Z.H.;Mumcu,N., “Hacı Beşir Ağa Darülhadisi Restitüsyonu”,IX.Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliği,İstanbul,2005,s.187

Medresenin ayakta kalan kısımları ile sıbyan mektebinin varlığı, yapının taşıyıcı sistemi(sürekli taşıyıcı olan duvarlarla tekil taşıyıcılar),üst örtü sistemi(kubbe ve tonoz örtü) ve duvar örgü sistemi (taş-tuğla almaşık moloz taş) ile bazı yapı elemanları(sıbyan mektebi dersliği özgün pencereleri) hakkında, cümle kapısı üzerindeki mermer kitabe ise yapının yapım tarihi ve yaptıranı hakkında bilgi vermektedir.

Örneğin;Yok olan revaklar, medrese hücrelerinin beden duvarları üzerindeki kemer başlangıç izlerinden, kirpi saçaklar ise sıbyan mektebi ve dershanenin saçaklarında yer, yer bulunan taşırtmalı tuğlaların izlerinden anlaşılmaktadır.

4.1.2. Yapı ile ilgili kaynaklar:

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin plan ve cephe restitüsyonları için yapı üzerindeki izlerin yeterli olmadığı durumlarda çeşitli yazılı ve görsel kaynaktan yararlanılmıştır.

4.1.2.1 Görsel Kaynaklar:

- 20.yy başına ait Alman Sendika ve İnşaat-Keşfiyat Şirketi haritaları ve kadastral planlar (Bkz.Harita B.1,B.2,B.3,B.4)
- 1937 tarihli hava fotoğrafı, (Bkz.FotoC.2)
- 1934 ve 1944 tarihli Arkeoloji Müzesi Encümen *Arşivi* Fotoğrafları,(Bkz.Foto C.3 ila C.16)
- 19.yy. sonuna ait sıbyan mektebi önündeki mektep çocuklarını gösteren kartpostal (Foto C.17)

4.1.2.2 Yazılı Kaynaklar:

- Mübahat S. Kütükoğlu' na ait, "XX.Asra Erişen İstanbul Medreseleri" adlı kitaptaki *Darülhadis-i Hacı Beşir Ağa* maddesinde yapının 1735 tarihli vakfiyesinde "Külliyenin kütüphane,muallimhane (sıbyan mektebi) ve medreseden oluştuğu" belirtilmiş, bu vakfiye Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan kayıtlarda ayrıntılı olarak incelenerek detaylı bilgi alınmıştır.(Bkz.EkD; "Hacı Beşir Ağa vakfiyesi)

- Mehmet Mermi Haskan' a ait, "Eyüp Tarihi" adlı kitapta "Darülhadis Medresesi Mescidi" maddesinde, cümle kapısı üzerinde yer alan kitabenin açıklamasına yer verilmiştir.⁴⁶
- Yapının Darülhadis medresesi olduğu ise ayrıca, medresede okutulan kitapların listesinden belirlenmiştir.⁴⁷ (Bkz.Ek.D)
- Dr.Süheyl Ünver' e ait makalelerde⁴⁸ Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye'nin(Türk Tıp Akademisi) Türk hekimlerce ilk olarak Beşir Ağa Medresesi'nde kurulduğu ve gayri resmi ilk akademik toplantıların burada yapıldığı belirtilerek medreseye ait plan krokisi ile 1934,1944 tarihli fotoğraflara yer verilmiştir. (bkz. Foto C.7)

4.2. Restitüsyon

Alman Sendika ve İnşaat-Keşfiyat haritaları ile 1945 tarihli kadastral planlarda görülen yapının sınırları, 1930'lu yıllara ait hava fotoğrafında görülen yapı lekeli ile örtüşmektedir. (Bkz.Ek.B ve Foto C.2)

Aynı zamanda Süheyl Ünver' e ait plan krokisi ışığında da yok olan hücreler ve revaklar tamamlanarak özgün plan şeması ortaya çıkarılmış ve sıbyan mektebi giriş cephesi için biri açık avlulu diğeri ise üstte ahşap ilaveli bölüm⁴⁹ olmak üzere iki cephe önerisi getirilmiştir.(Çizim A6-A12)

Yukarıda açıklanan belgeler ışığında Hacı Beşir Ağa Darülhadis'ne ait yapıların restitüsyonu şu şekilde önerilmiştir:

⁴⁶Bânisinden "Mahzar-ı dar-i saadet Ağa-yı Hacı Beşir" olarak, yapının işlevinden de "Cami-i ilm ü amel darülhadis-i ziba" olarak söz edilerek yapının tarihi 1147(1734) verilmiştir.Ayrıca bu maddede, Hadika yazarının eserinden alıntıya da yer verilerek "Banisi Darüssaade Ağası el-Hac Beşir ağa 'dır. Şeyhülharem dahi olmuştur. Hücerat ve mescit dahilinde bir küçük kütüphane ve bitişiğinde iki katlı sıbyan mektebi ve altında çeşme ve sair levazımatı mevcuttur." denmiştir.

⁴⁷ Beşir Ağa Kütüphanesi'nden Süleymaniye Kütüphanesi'ne nakledilen ve bugün aynı kütüphanenin Beşir Ağa kitaplığı bölümünde yer alan kitapların listesi incelendiğinde; mevcut kitapların, tefsir, hadis, usul-ü hadis, usul-ü fıkıh, fetva ve tasavvuf kitaplarından oluştuğu görülmüştür.

⁴⁸İstanbul Tıp Fakültesi,Türk Tıp Tarihi Deontoloji Kürsüsü Arşivinde bulunan "Türkiye Tıp Akademisinin Kısa Tarihçesi","Tıp Tarihimizin Yaşayan Bir Sahifesi Daha Tarihe Karıştı" ve "Türkiye'de İkinci Tıp Akademisinin Kuruluşu" adlı makaleler.

⁴⁹ 1934 tarihli Foto C.3'de görüldüğü üzere sıbyan mektebi giriş avlusu üzerindeki ahşap ilaveli kısım dönem eki kabul edilerek restitüsyon önerisi olarak sunulmuştur.

4.2.1. Sıbyan Mektebi ve Ana giriş :

Günümüzde moloz taş duvar örülerek kapatılmış olan sıbyan mektebi avlu giriş kapısının kemer başlangıç izi, 19.yy'a ait kartpostal ve 1934, 1944 tarihli Encümen Arşivi fotoğrafları ile de örtüşmüş ve kapı bu veriler doğrultusunda önerilmiştir.

1946 tarihli Encümen Arşivi fotoğrafında, sıbyan mektebi dersliğinin önünde görülen kargir kısımdaki kemer başlangıç izi ile tonoz örtü kalıntısı burada derslik önünde bir revak olabileceği görüşünü güçlendirmiştir. Ayrıca 18.yy'a ait benzer sıbyan mektebi planları incelendiğinde dersliğin önünde genellikle avludan merdivenle çıkılan bir revak bölümü olduğu görülmüştür.*Bu doğrultuda sıbyan mektebi önünde revaklı giriş önerilmiştir.

Ayrıca 1934 tarihli Encümen Arşivi fotoğrafında üst katta sıbyan mektebi dersliğinin önüne ahşap bir mekanın ilave edildiği görülmüş, muhtemelen bu ekin derslik önündeki kargir revak yıkıldıktan sonra yapılan ilave bölüm olduğu düşünülmüştür.⁵⁰

(Foto C.3)

Cümle kapısına ait ahşap tablalı kapı kanadı ile üzerindeki ahşap saçak, 19.yy. sonunu gösteren kartpostal ve 1934 tarihli Encümen Arşivi fotoğrafına göre önerilmiştir. (Foto C.3, C.17)

Saçak bitiminin ise 5 sıra taşırtmalı tuğladan kirpi saçak şeklinde olduğu fotoğraflardan tespit edilerek bu doğrultuda önerilmiştir.

* Bkz.Ek.D.bazı Sıbyan mekteplerine ait plan örnekleri

⁵⁰ Bölüm 4.1.2.2'de bahsi geçen Süheyl Ünver'e ait makalelerde, "1862 yılında Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye 'nin ilk akademik toplantılarının burada, tıbbiyenin matbaa müdürü Edirneli Hacı Arif Efendinin evinde gerçekleşmiş olduğu" belirtilmiştir. Bu bilgiye dayanarak ilave ahşap bölümün Hacı Arif Efendi'nin evi olabileceği düşünülmüştür.

4.2.2. Medrese:

1735 tarihli vakfiyede 8 hücrenin varlığından söz edilmekte ve bu veri Süheyl Ünver' e ait plan krokisi ile de desteklenmektedir. Mevcut hücre aksları ile revak kemerlerinin, hücrelerin beden duvarlarına gömülü izlerindeki aks ölçüleri, yıkılmış olan diğer kolda devam ettirildiğinde plan şeması ve arsa sınırları tamamlanmıştır.

Revak kemerleri ve sütunlara ait değerlendirme, 1934 tarihli Encümen Arşivi fotoğraflarından sağlıklı şekilde yapılabilmektedir. Bu kısımda ve dershanede saçak tipi kirpi saçak şeklindedir. (Bkz. Foto C.4-C.5-C.7)

Fotoğraflarda hücrelere ve dershane'ye ait orjinal kapı, pencere doğramaları görülmesine de, yine de bu belgeler, söve, eşik ve lokma parmaklıklar hakkında bilgi vermekte olup, hücre pencereleri ile dershanenin alt sıra pencerelerinin, sıbyan mektebinin Balcı sokak cephesi üzerindeki özgün pencereleriyle aynı ölçülerde olduğu görülmüştür. Tespit edilemeyen kapı kanatları, "Bölüm 3'de" belirtilen yapıların tipolojileri sonucunda ahşap tablalı kanat olarak önerilmiştir. (Foto C.3, C4)

1735 tarihli vakfiyede medrese dahilinde kuyu, abdesthane, gusulhane ve çamaşırhane mekanlarından söz edilmiştir. Avluya ait 1934 tarihli fotoğrafta kuyu ve su haznesinin yeri tespit edilerek buna göre önerilmiştir. (Foto C4)

Helaların yeri konusunda ise, benzer plan şemaları incelendiğinde, genelde hücrelerin arka kısmındaki bahçede konumlandığı ve bir geçitle diğer binalara bağlantı sağlandığı görülmüştür. Eski kadastral planlar ve haritalar incelendiğinde ise burada da hücre kolunun arkasında dar bir bahçe olduğu anlaşılmış ve plan lekesinin burada arkaya doğru devam ettiği görülmüştür. Ayrıca, Süheyl Ünver'e ait plan krokisinde, hücrelerin bitiminde arkaya doğru bir geçit olduğu belirlenerek helalar ve çamaşırhane arka bahçede projede gösterilen bölüme önerilmiştir .

1934 tarihli Encümen Arşivi fotoğrafında, yapının Haydar Mektebi sokağından görülen kuzey cephesinde medrese bacalarının özgün halinin korunamadığı

görölmekle birlikte mevcut olmayan ocakların mekan içindeki yerleri konusunda bilgi vermiştir.(Bkz.FotoC.6)

Bu veriler ve yapılan tipolojiler doğrultusunda ocaklar hücre duvarı üzerinde ortada ve kemerli bacalar ise sıvalı ve kurşun örtü külahlı olarak önerilmiştir⁵¹

⁵¹ Yapılan tipolojilere göre Cağaloğlu'nda yer alan Hacı Beşir Ağa Külliyesi'ne ait ocak tipi ve Seyyid Hasan Paşa Külliyesi'ne ait baca tipi kullanılmıştır.

5. BÖLÜM: HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ RESTORASYONU

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin, yapılan araştırmalar ve belgeleme çalışmaları sonucu hazırlanan restitüsyonu doğrultusunda oluşturulan restorasyon projesinde, yapının özgün malzemeyle ve geleneksel teknolojiyle onarılıp sağlamlaştırılması, yok olan kısımlarının da yine geleneksel metodla tamamlanması önerilmiştir. Çağdaş yapı teknolojilerinden ise, binaya verilecek yeni işlev doğrultusunda gerekli olabilecek altyapı ve tesisatta yararlanılması uygun görülmüştür.

Buna göre yapının koruma uygulaması sırasında yapıya özgü saptanan sorunların giderilmesi için önerilen müdahale yöntemlerine ait imalatlar belirlenerek poz tarifleri oluşturulmuş ve hazırlanan iş programında yapının inşaatına yönelik çalışma safhaları belirlenmiştir. (Bkz.Bölüm 5.2 ve Tablo5.1- 5.3)

5.1. Restorasyon Müdahaleleri

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin restorasyonu sırasında yapıya uygulanacak müdahale yöntemleri şu başlıklar altında toplanmıştır:

- Kazı ve sondaj çalışmalarının yapılması,
- Yapının niteliksiz eklerinden ayıklanması ve yüzey temizleme işlemlerinin yapılması,
- Mevcut taşıyıcı sistemin ve malzemenin sağlamlaştırılması,
- Yapının yok olan kısımlarının tamamlanarak mimari bütünlüğe kavuşturulması,
- Yapının yeni kullanımına yönelik işlevlendirilmesi,

5.1.1. Kazı ve sondaj çalışmaları

Yapının günümüze ulaşamayan elemanlarının ortaya çıkarılabilmesi ve mevcut temellerin durumunu tespit edebilmek için medrese avlusunda kazı ve sondaj çalışmaları yapılması önerilmiştir.⁵² (Poz no.V.0502/A-V.0503)

⁵² Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin rölöve, restitüsyon, restorasyon projelerinin yapım işi İ.B.B.Tarihi Çevreyi Koruma Müd.tarafından 2005 yılı içinde Han-Art Mimarlık'a ihale edilmiş ve projeleri I No'lu Koruma Kurulu'nda 2006 yılı içinde onaylanmıştır. Söz konusu projelerin yapım aşamasında Han-Art Mimarlık tarafından yaptırılan kazı ve sondaj çalışmalarına ait kazı ve zemin etüt raporları dosyasında incelenerek ekte sunulmuştur.(Bkz.Ek.D)

5.1.2. Temizleme

Yapının niteliksiz eklerinden ayıklanması:

- Tüm hacimlerde çöp,moloz,toprak yığınının,sıbyan mektebi girişi,dersliği ve derslane-mescit bölümündeki tuğla,briket bölücü duvarların kaldırılması, (Poz no.V.0502/A)
- Sonradan taş,tuğla gibi malzemelerle kapatılmış pencere ve kapı boşluklarının açılması,
- Sıbyan mektebi dersliği ve derslane zeminindeki şapın kaldırılması, (Poz no.V.0337)
- Kuzey cephesindeki medrese hücrelerinin devamındaki briket bahçe duvarı ile sıbyan mektebi giriş avlusu üzerindeki tuğla,briket parapetin kaldırılması önerilmiştir.

Yüzey Temizliği:

- Yapının cephelerindeki kirlenmeler için daha az zararlı daha çok etkili bir yöntem olan atomize su püskürtme ile yapılan temizlik önerilmiştir. Bu metotta az su az bir basınçla, madde üzerine püskürtülerek bir duman oluşturulur ve temizleme yapılır.⁵³(Poz no.ÖBF.5)
- Derz boşalmaları olan duvarlarda derzler açıldıktan sonra muhtemel bitki köklerinden temizlenmesi önerilmiştir. (Poz no.ÖBF.1)
- Mevcut ağaçların yapının kubbe ve tonozlarına düşürdüğü tohumlar çamur sıvalardaki uygun koşullardan dolayı köklenerek zaman içerisinde ağaç haline dönüşerek yapıyı tehdit eder hale gelmiştir. Bu yüzden sıbyan mektebi doğu cephesi üzerindeki ağaç kökü kesilerek temizlendikten sonra bulunduğu yere zehir enjekte edilerek kurutulması önerilmiştir.⁵⁴

⁵³ A.G., Küçükya, “Taşların Bozulma Nedenleri Koruma Yöntemleri”,Birsen Yayınevi,İstanbul,2004,s.111

⁵⁴ A.G., Küçükya,y.a.g.e,S.89

- Cümle kapısı üzerindeki mermer kitabenin kimyasal içerikli AB 57 jeli ile temizlenmesi ve altın varak uygulanması önerilmiştir.⁵⁵(Poz no.ÖBF.6)
- Cümle kapısı duvarı ve çeşme üzerindeki badana, taşa zarar vermeyecek şekilde raspa edilmesi uygun görülmüştür.(Poz no.V.0407)
- Sıbyan mektebi ve derslane ile kitaplık bölümlerinin çatı yüzeylerindeki çimento sıvanın mekanik yöntemle kaldırılması önerilmiştir.

5.1.3. Sağlamaştırma

Taşıyıcı sistemin sağlamaştırılması

- Sıbyan mektebi tonoz örtüsünün köşegenleri boyunca rastlanan çatlaklar ile derslane kubbesinde görülen çatlakların yeterli genişlik ve derinlikte açılarak incelendikten sonra dikiş ya da enjeksiyon yöntemlerinden uygun olanı ile onarımı önerilmiştir. (Poz no.ÖBF.9) (Bkz.Foto5.5)
- Yapının kuzey ve doğu cephelerinde görülen kılcal çatlaklar,enjeksiyon yöntemi ile yapının özgün harcına benzer bileşimde horasan harcı ile doldurulması önerilmiştir.(Poz no.ÖBF.8)
- Cephedeki taş dokunun derzlerinde oluşan boşluklar yapının özgün harcına benzer nitelikte horasan harcı ile doldurulması önerilmiştir.(Poz no.ÖBF.7)
- Cidar boşalması olan duvarlar, özgün taş malzeme ile yapıdan alınan harç numunesine göre hazırlanacak horasan harcı kullanılarak örülmesi önerilmiştir.(Poz no.ÖBF.10)

⁵⁵ “Genel olarak AB 57 olarak bilinen içinde katalizör,emici,ağartıcı ve deterjan esaslı malzemeler ve saf su bulunan jöle kıvamındaki karışım cepheye 2-3 cm kalınlığında sürülerek üzeri hamurun çabuk kurumasını önleyebilmek için şeffaf folyo ile kapatılır.Hamur yaklaşık 16-20 saat cephede bekletildikten sonra folyo kaldırılır ve plastik uçlu tahta parçası ile temizlenir.Yüzeydeki kirin derecesine göre işlem birkaç kez tekrarlanır.”; Küçükkyay,A.G.,y.a.g.e

Malzemenin sağlamlaştırılması

Yüzey temizliğinden sonra yapıda kullanılan taş-tuğla malzemenin ömrünü uzatmak amacıyla direncini artırıcı maddelerle sağlamlaştırılması gerekmektedir.Yapılacak malzeme analizlerinden sonra taşın uygun kimyasal malzemelerle sağlamlaştırılması önerilmiştir.

5.1.4. Bütünleme⁵⁶

Hacı Beşir Ağa Darülhadis'inin bugün mevcut olmayan bölümlerinin ve yapı elemanlarının, Restitüsyon projesinde önerildiği şekilde özgün durumuna uygun olarak geleneksel malzeme ve tekniklerle tamamlanması önerilmiştir.

Uygulama sırasında yapılacak ayrıntılı kazı çalışmasında, bu kısmın ortaya çıkan özgün temelleri, sağlamlaştırma yoluyla kullanılabilir durumda ise yeni örülecek duvarların bu temeller üzerine geleneksel inşaat teknikleriyle oturtulması, eğer temellere ulaşılamaz ya da kullanılmayacak kadar zarar gördüğü tespit edilirse taş sömeller üzerine yığma taş duvarlar örülerek temel sisteminin oluşturulması önerilmiştir.

Mevcut hücrelerin yok olan beden duvarları ile hücre kolunun “L” dönüşündeki hücrenin tonoz örtüsünün yarı yıkık olan kısmı özgün malzemeye uygun boyutta geleneksel malzeme ile tamamlanmıştır.⁵⁷ (Poz no.ÖBF10-ÖBF12)

Kazı ve sondaj raporunda⁵⁸ yer altı suyuna rastlanmamış olsa da yüzey ve sızıntı yüzey altı sularına karşı restorasyonu yapılan yapının temelleri etrafında drenaj ve izolasyon önlemlerinin alınması önerilmiştir .

⁵⁶Bir bölümü hasar görmüş, yada yok olmuş yapı öğeleri ilk tasarımlarındaki bütünlüğe kavuşturacak biçimde geleneksel yada çağdaş malzeme kullanarak tamamlama işlemine bütünleme denilmektedir. “Ahunbay,Z.;Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon,S.96”

⁵⁷Bu uygulamada mevcut taşıyıcıdaki malzemenin bozuk kısımları çürütülerek sağlam kısımlarına ulaşıldıktan sonra yeni malzeme, bağlayıcı harç ile bütünlenir.

⁵⁸ Bkz.Bölüm 5.1.1.Ek...

Revaklar, fotoğraftaki verilere dayanarak oluşturulacak ve sütunlar yine aynı şekilde ham haliyle yontulmadan bırakılacak şekilde yonu taşı ile önerilmiştir .(Poz no.ÖBF.2)

Revak kemerlerindeki gergiler, yapıdaki mevcut gergi kesitlerine uygun şekilde demirden üretilmesi önerilmiştir.(Poz no.V.0706)

Kullanıcılar tarafından sonradan açılan boşluklar özgün malzemelere uygun nitelikte üretilen malzemelerle kapatılması önerilmiştir.

Sıbyan mektebinin giriş hacmi 1946 tarihli fotoğraf ve kartpostala dayanarak dersliğin önünde revaklı ve açık avlulu öneri doğrultusunda tamamlanmıştır.

Saçak bitimleri özgün boyutta imal edilecek tuğlalarla beş sıralı kirpi saçak şeklinde yeniden örülmesi önerilmiştir.(Poz no.ÖBF.11)

Bacaların tipoloji çalışmalarına göre önerilen baca tipine göre özgün boyutta tuğla ile örülerek imal edilmesi önerilmiştir.

İç mekanların ve revak cephesi duvarlarının horasan harcı ile sıvanması ve kireç badana yapılması önerilmiştir.(Poz no.25.045-V.1661/A-V.1664/A-V.1665/A)

Boşalan kemer aynaları sıbyan mektebindekiler gibi ahşap lento üzerine almaşık dokuda örülmesi önerilmiştir.

Kapı ve pencere söveleri yine mektep pencerelerinin kesitlerinde yonu taşından üretilmesi önerilmiştir.(Poz No.V.1302)

Demir lokma parmaklıklar mektep pencerelerinin boyutlarına göre kurşundan üretilmesi önerilmiştir.(Poz No.V.0704)

Tonoz ve kubbeler çamur sıva üzeri kurşun levhalarla kaplanması önerilmiştir.(Poz No.V.1668-V.1820/C)(Bkz.Foto5.3-5.7)

Cümle kapısı üzerindeki ahşap çatı üzeri kurşunla kaplanması önerilmiştir.(Poz No.21.215-V.1818/A)

Yapının genelindeki ahşap kapı ve pencere doğramaları projesine göre üretilmesi önerilmiştir.(Poz No.2015)

Hücre dahilindeki ocakların da projesine göre üretilmesi önerilmiştir.(Poz No.V.1383) (Bkz.Tablo.3.12)

5.1.5.İşlevlendirme⁵⁹

Eyüp,Nişanca mahallesinde yoğun konut alanı içinde yer alan ve semt sakinlerinin kolay ulaşabileceği bir konumda olan Hacı Beşir Ağa Darülhadisi; yapıldığı dönemdeki eğitim ve öğretim işlevini yitirerek günümüze harap bir şekilde ulaşmıştır.Bu nedenle yapının inşa edildikten sonra bakımının sağlanması ve yaşatılması için bulunduğu çevre ile uyumlu ve özgün işlevine uygun yapıda donatılması gerekmektedir.

Vakıflar mülkiyetindeki Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin restorasyonu için İ.B.B. Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü tarafından başlatılan çalışmalarda, yapının rölöve,restitüsyon,restorasyon projelerinin yapım işi 2004 tarihinde ihale edilmiş ve hazırlanan restorasyon projesinde Eyüp Belediyesi ile yapılan görüşmelere dayanarak yapının, 0-6 yaş arası özürülü çocuklar için “ Özü önleme, okulu sevdirme merkezi” adı altında eğitim merkezi olarak işlevlendirilmesi öngörülmüştür.⁶⁰

Tez çalışması kapsamında ise, Osmanlı Dönemi eğitim geleneğinin önemli örneklerini oluşturan medreselerin, şehrin sosyal,kültürel yaşamına katkıda

⁵⁹ Zamanla değişen yaşam biçimi nedeniyle özgün işlevini yitiren tarihi yapıların yeniden toplum hayatına kazandırılması amacıyla yapının işlevlendirilmesi aşamasında insanlarla birlikte yaşanılır kılınması, yapının yaşatılması ve sürekliliğinin sağlanması açısından önem kazanmaktadır.

⁶⁰ Han-Art Mimarlık tarafından hazırlanan restorasyon projeleri, 2006 yılı ortalarında 1 No'lu Koruma Kurulu'na onaylanmıştır.Söz konusu firma tarafından yapı alanında kazı ve sondaj çalışmaları yaptırılmış, yapıdaki hasarların tespiti ve malzeme analizleri için statik güçlendirme raporları İ.T.Ü Mimarlık Fak. tarafından hazırlanmıştır.(Bkz.Ek.D)

bulunabilecek bir yapıya büründürülmesi gerekliliğinden yola çıkılarak, Hacı Beşir Ağa Darülhadişi'nin, dar gelirli çevre halkının eğitimine destek sağlaması amacıyla **Halk Eğitim Merkezi** olarak işlevlendirilmesi önerilmiştir. Bu doğrultuda yapının medrese bölümünde, semt halkının hem ev ekonomilerine katkıda bulunabileceği, hem de eğitim görebileceği el işi, el sanatları gibi kursların düzenleneceği mekanlar, sıbyan mektebi bölümünde ise çocuklara yönelik kitaplık, oyun odası gibi mekanlar tasarlanmıştır.

Geleneksel malzeme ile tamamlanarak özgün durumuna getirilmesi öngörülen yapıya verilecek yeni işlev doğrultusunda (elektrik, su, ısıtma gibi) tesisatların çağdaş malzeme ve tekniklerle desteklenerek yapılması önerilmiştir. Yeni bir işlevle hayata geçirilecek yapının revakları, mekanlar arasındaki sirkülasyonu kolaylaştırmak amacıyla paslanmaz çelik taşıyıcılı şeffaf lamine cam ile kapatılmıştır. (Poz No. ÖBF.3)

Yapılacak olan elektrik ve ısıtma tesisatlarının binanın duvarlarına zarar vermeden döşemeden geçirilmesi uygun görülmüştür.⁶¹ Yapının aydınlatmasında ise çok amaçlı salon olarak düzenlenen dersane ile kitaplık-oyun odası olarak düzenlenen sıbyan mektebi dersliğinde tavan apliği ve işlik olarak düzenlenen medrese hücrelerinde ise duvar apliği şeklinde önerilmiştir. (Poz No. ÖBF.15)

Isıtma , doğalgaz merkezi sistem olarak düşünülmüş ve ısıtma elemanları pencere parapetleri önlerinde panel radyatör olarak önerilmiştir. Isıtma kazanı için arka bahçede tuvaletlerin yanındaki mekan uygun görülmüştür. (Poz No. ÖBF.14)

Yeni yapılacak tuvaletlerin ise arka bahçede, restitüsyon projesinde helaların önerildiği alanda, yeni tesisat ve modern aksamlarla yapılması düşünülmüştür. (Poz No. ÖBF.13)

⁶¹ Söz konusu tesisatların döşeme oluşturulacak tesisat kanallarından geçirilmesi önerilmiş sadece tavan aydınlatmalarında duvar içinden kablo geçirilmesi düşünülmüştür.

5.2. Yapının Restorasyonuna Ait Birim Fiyat Analizleri;

01-İNŞAAT

Poz No 21.065 **Bulunduğu Kitap** Bayındırlık Bakanlığı

İŞ İSKELESİ 0-12.50 M YÜKSEKLİKTE (DUVAR İÇİN)

Tarifi

Yapılarda dış kaplama, derz, dış sıva ve benzeri işleri için yapılan sabit ya da gezgin, ayaklı iskeleler, ya da asma iş iskelesi gibi geçici tesisler ve servis için, ya da tavan inşaatı, sıvası ve benzeri işlerde kullanılmak üzere iş iskelesinin yapılması, sökülmesi,

Poz No 21.066 **Bulunduğu Kitap** Bayındırlık Bakanlığı

İŞ İSKELESİ 0-12.5 M YÜKSEKLİKTE (TAVAN İÇİN)

Tarifi

Yapılarda dış kaplama, derz, dış sıva ve benzeri işleri için yapılan sabit ya da gezgin, ayaklı iskeleler, ya da asma iş iskelesi gibi geçici tesisler ve servis için, ya da tavan inşaatı, sıvası ve benzeri işlerde kullanılmak üzere iş iskelesinin yapılması, sökülmesi,

Poz No 21.215 **Bulunduğu Kitap** Bayındırlık Bakanlığı

ÇAM KERESTEDEN AHŞAP OTURTMA ÇATI YAPMA (RENDESİZ)

Tarifi

İdarece onanmış projesine göre II. sınıf çam kerestesinden mertek, aşık, dikme, payanda, kuşak ile rendesiz ahşap oturtma çatı yapılması, üzerine konacak çatı örtüsünün gerektirdiği aralıkta lata döşenmesi,

Poz No 21.225

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

ÇATI ÖRTÜSÜ ALTINA YARIM BİNDİRME,ÇAMKAPLAMA YAPMA

Tarifi

İdarece onanmış projesine göre yeteri kalınlıkta II. sınıf çam kerestesinden yapılmış bir yüzeyi rendeli ve yarım bindirme tahtaların mevcut mertekler üzerine aralıksız olarak çakılması,

Poz No 21.235

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

AHŞAP SAÇAK ALTI KAPLAMASI YAPILMASI

Tarifi

I. sınıf çam kerestesinden saçak altına kadronlar çakılarak yatay düzey elde edilmesi, altına 2. sınıf (.....) kerestesinden yapılmış bir yüzeyi rendelenmiş lâmba zıvanalı ve kordon çekilmiş temizi 22 mm. kalınlıkta, en fazla 15 cm. genişlikteki tahtaların çakılması,

Poz No 23.111

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

HER TÜR DEMİR KAPI PENCERE YAPILIP YERİNE KONMASI

Tarifi

Proje ve şartnamesine göre her çeşit profil demirlerinden ve icabında sac ilâvesiyle yukarıda yazılı imalâtın yapılması, proje ve şartnamesinde belirtilen kilit, sürme ve benzeri malzeme takılması, kenet demirleri ya da diğer aksam ile yerlerine tesbit için demir kaynak, perçin, civata her çeşit malzemenin kullanılması,

Poz No 25.045

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

YENİ SIVA YÜZEYLERİNE BEYAZ ÜÇ KAT KİREÇ BADANA YAPILMASI

Tarifi

Sıva yüzündeki pürüzlerin temizlenmesi,tozların süpürülmesi,fırçayla 1nci kat ve 2nci kattan sonra,makine ile dalgasız düzgün bir şekilde üç kat beyaz badana yapılması,

Poz No 26.192/2

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

100X200X9 MM DEKORATİF GRE SERAMİKLE FUGALI DÖŞEME KAPLAMASI

Tarifi

Mevcut şap ve benzeri düzgün satıh üzerine fayans ve seramik yapıştırıcısının sürülmesi özel tarak ile yivlendirilmesi 100x100x9 veya 200x200x9 mm. boyutunda istenilen cins ve renkteki gre seramik karolarının mastarında ve tesviyesinde, projesine uygun olarak 3 mm.lik derz araları ile bırakılarak döşenmesi, derzlerin istenilen renkte hazırlanmış fayans çimentosu macunu ile doldurulması, kaplanan yüzeyin temizlenmesi,

Poz No 26.194/4

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

100X200X9 MM DEKORATİF GRE SERAMİKLE FUGALI DUVAR KAPLAMASI

Tarifi

Mevcut ince sıva veya benzeri düz satıhlar üzerine fayans ve seramik yapıştırıcısının sürülmesi ve özel tarak ile yivlendirilmesi; 100x200x9 veya 200x200x9 mm. boyutunda istenilen cins ve renkteki gre seramik karoların duvar yüzeyine, projesine uygun olarak 3 mm. derz araları bırakılarak yapıştırılması, derzlerin istenilen renkte hazırlanmış fayans çimentosu macunu ile doldurulması, kaplanan yüzeyin temizlenmesi,

Poz No 28.087

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

4+4 MM ÇİFT CAM PENC.ÜNİTESİ(AHŞAP KONST.ÇITA İLE)

Tarifi

Cam yuvasına ince bir altlık yüksek evsafli macun çekilmesi, gerekli yerlere çift camlı pencere ünitesi takozlarının yerleştirilmesi, ölçüsüne göre imal edilmiş+.....mm. kalınlığında cam ve (6, 9, 12, 15 mm. ara boşluklu) çift camlı pencere ünitesinin yerine yerleştirilmesi, kalan boşluklara ve yanına tekrar yüksek evsafli macun çekilip takozlanması, cam çivisi ile tutturulması, taşan macunların şevli olarak kesilip temizlenmesi,

Poz No V.0337

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

ŞAP SÖKÜLMESİ

Tarifi

Kontrolca belirtilen kısımlardaki bozuk ve kabarmış şap'ın kontrollük drektifine göre etrafa zarar verilmeden sökülmesi, yerinin temizlenmesi

Poz No V.0402

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

TEKRAR SIVANACAK TAŞ VEYA TUĞLA GİBİ SATIHLARDA SIVA RASPASI YAPILMASI

Tarifi

Kontrolca verilen direktife uygun olarak, tekrar sıva yapılacak yüzeyde sıva raspası yapılması, yüzeyin yıkanması ve tekrar sıva yapılmaya hazır hale getirilmesi,

Poz No V.0407

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞI YÜZÜNDEN DIŞLI EL TARAĞI İLE BADANA VEYA YAĞLI BOYA RASPASI YAPILMASI

Tarifi

Başka bir araçla, altındaki satıha zarar verilmeden raspa edilip temizlenmesi, kontrolca mümkün görülmeyen yonutaşı sathındaki badana ve yağlı boyanın, kontrolun direktifine uygun olarak, ucu körelmiş, dişleri keskin el tarağı ile aynı istikamette yonutaşı yüzünün itina ile raspa edilmesi, varsa profil ve kısmi tezyin şeklinin ve ölçülerinin bozulmaması,

Poz No V.0501

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

BLOKAJ YAPILMASI

Tarifi

Kontrolun direktifine uygun olarak, blokaj yapılacak sathın önceden tokmaklanarak sıkıştırılması, taban alanı ortalama 15x15 cm. ölçüsünde kırılmış piramit şeklinde blokaj sathının 15 cm. yükseklikte olmak üzere yanyana sıkıştırılarak döşenmesi, döşenen blokaj sathının sıkıştırılması

Poz No V.0502

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

KUM VE ÇAKIL SERİLMESİ

Tarifi

Kontrolun direktifine uygun olarak kum ve çakıl serilecek sathın önceden tokmaklanarak sıkıştırılması, projesindeki ve kontrolca belirtilen kalınlıkta kum veya çakıl serilmesi ve tesviye edilmesi,

Poz No V.0502/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

ESKİ ESERDE YIKINTI MOLOZ TOPRAK KARIŞIMI HAFRİYAT YAPILMASI

Tarifi

Onarımı yapılacak eserin, kontrolun direktifine göre tesbit edilmiş yerlerinde, daha önce yıkılmış olan yerlerdeki yıkıntı toprak, tuğla, moloz taş karışımı harfiyatın yapılması işe yarayan tuğla ve taşların ayrılması, geriye kalan moloz ve toprağın şantiye içinde gösterilen yere taşınması,

Poz No V.0503

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

ARAŞTIRMA HAFRİYATI YAPILMASI

Tarifi

Onarım ve rölövesi yapılacak olan eserin , kontrolun direktifine göre tespit edilmiş yerlerinde orjinal ölçüleri, döşemeyi, temel duvarlarını veya benzeri orjinal kalıntının meydana çıkarılması için itinalı olarak araştırma hafriyatı yapılması, hafriyat sırasında bulunacak yapı unsurlarının tahrip edilmemesi, bulunacak taş, alçı, çini, madeni ve ahşap vs. gibi antik parçaların icabında toprak elenerek ayrılması, itina ile çıkarılarak idareye teslimi, hafriyatı biten alanın bulunan kalıntılara göre müteahhitçe ölçülerinin alınarak krokisinin yapılması, hafriyatın şantiye içinde gösterilen yere taşınması,

Poz No V.0504**Bulunduğu Kitap** Vakıflar Genel Müdürlüğü**RENKLİ FOTOĞRAF ÇEKİLMESİ (13X18 CM. EBADINDA)****Tarifi**

Yer teslimi sırasında onarım öncesi, onarım sırasında ve onarım sonunda kontrolca lüzum görülen cephe veya açıdan onarımın görünüşü veya detayların kontrolca istenilen adette fotoğraf çekilmesi, kontrolca beğenilen pozlardan her pozun 13/18 ebadındaki karta, 3 takım olarak tab edilmesi, A4 kartona yapıştırılarak açıklayıcı yazının yazılması ve naylon muhafazaya konulması,

Poz No V.0601**Bulunduğu Kitap** Vakıflar Genel Müdürlüğü**KEMER, KUBBE VB.İŞLERDE KALIP VEYA ASKIYA ALMA İSKELESİ YAPILMASI (10 MT.YÜKSEKLİĞE KADAR)****Tarifi**

Kontrolun direktifine uygun olarak, müteahhitçe hazırlanıp idarece tasdik edilecek veya idarece proje ve detaylara göre 10 mt. yüksekliğe kadar olan yerlerde kemer, kubbe ve benzeri işlerde kalıp iskelesi veya askıya alma iskelesi yapılması, işin bitiminde yapıya ve çevreye zarar vermeyecek şekilde emniyetle sökülmesi,

Poz No V.0609**Bulunduğu Kitap** Vakıflar Genel Müdürlüğü**KÜRESEL YÜZEYLİ KÂRGİR İNŞAAT KALIBI YAPILMASI****Tarifi**

Kârgir kubbe ve tekne tonozlar için idarece gerekli görüldüğünde onaylanmış projesine göre gerekli her türlü tahta, mesnet kadronları, kuşaklar, destekler, çivi, tel benzeri malzeme ile kalıp yapılması, iş bitince sökülmesi,

Poz No V.0704**Bulunduğu Kitap** Vakıflar Genel Müdürlüğü**KURŞUNDAN BÜYÜK LOKMALI KLASİK DEMİR PARMAKLIK YAPILMASI VE YERİNE KONMASI****Tarifi**

İdarece verilecek talimat veya şekle göre lokmaların ölçüsü 2.5x25x2.5 cm. den büyük ve antimuanla sertleştirilmiş kurşundan dökülmüş, çerçevesiz büyük lokmalı

klasik demir parmaklık yapılması, kurşun lokmaların önceden kaynakla birleştirilmiş yuvarlak kesitli demir parmaklık üzerine dökülmesi, demir parmaklık yerine takılmadan önce (istenirse) soğuk olarak döğülmesi, sövelerde açılacak en az 8 cm. derinliğindeki yuvalara boşluk bırakılmadan oturtulması,

Poz No V.0706

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

GERGİ DEMİRİ YAPILMASI VE YERİNE KONULMASI

Tarifi

Kontrol talimatına ve mevcudundaki kesitte yoksa, kontrolun vereceği kesitte ve ölçüde tek parça dolu demirden, başlarının alt kenardan sonra takriben 5 cm. uzunluğunda dik olarak dövülerek eğilmesi, konulacak yerdeki çemberin yuvasına yerleştirilmesi,

Poz No V.0802

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

ÇOK KÖŞELİ KLASİK TUĞLA İLE DÖŞEME YAPILMASI İŞÇİLİĞİ

Tarifi

Her ölçüdeki klasik tuğla ile kontrolun direktifine uygun olarak, idarece verilen detay resmine göre çok köşeli derzli tuğla döşeme yapılması, tuğlaların 350 doz. çimento harcı ile altlarında boşluk kalmayacak şekilde döşenmesi, derzinin 2 mm. aşağıda bırakılmak üzere horasan harcı ile derzlenmesi, derz yüzlerinin pürüzlü bırakılmaması, fırça sürülmemesi, çelik mala ile perdah yapılması

Poz No V.0807

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

DÜZ SATIHLI DÖŞEMELİK YONU TAŞINA YÜZ AÇILMASI İŞÇİLİĞİ

Tarifi

Kontrolun direktifine uygun olarak, düz satıhlı döşeme için ortalama 15 cm. kalınlıktaki yonutaşına yüz açılması, görünen yüzlerin ince dişli el tarağı ile işlenmesi, taş kenarlarının gönyesinde kesilmesi, şakulî derze gelen yüzlerin gönyesinde ve en az 10 cm. genişlikte olarak ve yüzü görünen dış kenarların 15 cm. genişlikte gönyesinde ince dişli el tarağı ile işlenmesi

Poz No V.1178

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞINDAN,KURŞUNLU VE KENETLİ ,KAVİSLİ VE İKİ YÜZÜ PROFİLLİ KORKULUK YAP.YERİNE KONMASI İŞÇİLİĞİ

Tarifi

İdarece verilecek projesine uygun olarak yonu taşından, kurşunlu kenetli, iki yüzü profilli korkuluk yapılması işçiliği, korkuluğun ince dişli el tarağı ile işlenmesi, yerine 400 doz. çimento harcı ile konması taşların biri birine demir ve kurşun ile alttaki zemine demir pim ve kurşunla kenetlenmesi, taş aralarına testere çekilerek akçe geçmez tarzda birbirine yanaştırılması, şakuli derzlere 400 doz çimento şerbeti akıtılması, şerbetin dışarı sızmamaları için derz yüzüne leke bırakmayacak bir madde (çamur, macun vb.) sürülüp, imalatın bitiminde taş yüzünde kalabilecek peşlerle harç lekelerinin ince dişli el tarağı ile taş yüzü bozulmayacak şekilde temizlenmesi,

Poz No V.1229

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞINDAN HER KESİTTE VE BOYDA DÜZ ÇÖRTEN YAPILMASI VE YERİNE KONMASI İŞÇİLİĞİ

Tarifi

Kontrolün direktifine veya mevcut ve orijinal örneğine veya idarece verilecek detay projesine göre yonu taşından her kesitte ve her boyda tek parça taştan düz çörtten yapılması, çörttenin şablonuna uygun olarak ince dişli el tarağı ile ve oluk kavisinin muntazam olarak akıntı yönünde işlenmesi, işlenmiş çörttenin 400 dozlu çimento harcı ile yerine konması ,

Poz No V.1302

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞINDAN 16-20CM ARASI GENİŞLİKTE, DÜZ VEYA PAHLI SÖVE YAPILMASI VE YERİNE KONMASI

Tarifi

Detay projesine uygun olarak yonu taşından 16-20 cm. arası genişlikte (20 cm. dahil) düz veya pahlı söve yapılması,sövenin şablonuna uygun olarak ,köşelerin gönyesinde olmak üzere ince dişli el tarağı ile dört yüzünden işlenmesi,taş yüzünde yassı kalem izi bırakılmaması,alt ve üst başların üstteki söveye tam oturacak şekilde

yatay olarak işlenmesi ve araya testere çekilerek akçe geçirmez tarzda birleşmesi,işlenmiş sövenin terazisinde ve şakülünde olarak 400 doz çimento harcı ile yerleştirilmesi,şaküli sövelerin duvarla birleşen arka yüzlerinin 400 doz çimento şerbeti akıtılması,

Poz No V.1308/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞINDAN 35 CM. DEN YÜKSEK GENİŞLİKTE, DÜZ VEYA PAHLI SÖVE YAPILMASI VE YERİNE KONMASI

Tarifi

Poz. No: 1300 şartlarıyla yonu taşından 35 cm. den yüksek genişlikte düz veya pahlı söve yapılması ve yerine konması,

Poz No V.1310

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞINDAN HER GENİŞLİKTEKİ, MEVCUT SÖVENİN ISLAHI VE YERİNE KONMASI

Tarifi

Yonu taşından her genişlikteki mevcut sövenin ıslahı ve yerine konması ,

Poz No V.1315

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞI SÖVEDE PARMAKLIK İÇİN DELİK AÇILMASI

Tarifi

Yonu taşından sövelerde konulacak herhangi bir çeşit parmaklık için söveye girecek uçların kalınlık veya çapında kontrolün direktifine uygun olarak en az 5 cm. derinlikte kenarlarını kırmadan ve ağız kısmı genişletilmeden silindirik şekilde delik açılması,

Poz No V.1330

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞINDAN BASIK, MASİF HARPUŞTA YAPILMASI VE YERİNE KONULMASI

Tarifi

Kontrolun direktifine mevcut ve orijinal örneğine veya idarece verilecek detay projesine uygun olarak yonu taşından basık ve masif harpuşta yapılması, harpuştanın uygun olarak ince dişli el tarağı ile işlenmesi, kenarlarda yassı kalem izi bırakılmadan altta gerekiyorsa her iki kenarda, kenardan 2 cm. içerde, 1.5 cm. çapında ve 1 cm. derinlikte damlalık açılması, şakuli derzlerle testere çekilerek taşların akçe geçmez tarzda biri birine yanaştırılması, harpuştanın 400 dozlu çimento harcı ile yerlerine oturtulması,

Poz No V.1377

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

YONU TAŞINDAN TEMİZİ 25-30CM ARASI (30CM.DAHİL) GENİŞ.BASAM.VEYA BORDÜR TAŞI YAPILIP YERİNE KONULMASI

Tarifi

Kontrolun direktifine, mevcut ve orijinal örneğine veya idarece verilecek projesine uygun olarak, yonutaşından, temizi 25-30 cm. arası genişlikte (30 cm. dahil) (20 cm. yüksekliğinde 20 cm.dahil) basamak taşı veya bordür yapılması, basamakların ve bordürün dört yüzü ve görünen başlarının gönyesinde olarak, ince dişli el tarağı ile tamamen işlenmesi, köşe ve kenarlarda yassı kalem izi bırakılmaması, basamakların alttaki basamağa 5 cm. bindirilmek şartıyla 400 doz çimento harcı ile yerine konması, basamaklar kontrolun talimatına uygun olarak parçalı yapıyorsa ek yerlerinin, şakulinde ve gönyesinde olmak üzere aralarına testere çekilerek akçe geçmez tarzda birleştirilmesi örneğine uygun olarak kenar veya köşesinde açılması gereken pahın basamak veya bordürün yerine konduktan sonra açılması,

Poz No V.1383

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

**DÜZ SATIHLI İÇİ VE DIŞI TEMİZ TEK VEYA ÇİFT PARÇA Y.TAŞI
OCAK KEMERİ YAP.VE YER. KONULMASI İŞÇİLİĞİ**

Tarifi

idarece verilecek detay projesine uygun olarak düz satırlı, içi ve dışı temiz tek veya çift parça yonutaşı ocak kemeri yapılması, kemer taşının iç yüzü, dış yüzü ve kemer alt yüzünün ve görünen yan yüzlerinin de gönyesinde olarak kalıbına uygun olmak üzere ince dişli el tarağı ile işlenmesi, iki parçadan yapılan ocak kemerlerinde ek yerinin tam ortaya getirilmesi ve aralarına testere çekilerek akçe geçmez tarzda alıştırlması, hazırlanmış taşların terazisinde ve şakulinde olarak 400 doz çimento harcı ile konsollar üzerinde derz kalmaması için yatak sathının ince dişli el tarağı ile alıştırlması,

Poz No V.1415

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

**YONU TAŞI SATIHTA HER GENİŞLİK VE DERİNLİKTE OLUK
AÇILMASI İŞÇİLİĞİ**

Tarifi

Kontrolun direktifine, mevcut ve orijinal örneğine veya idarece verilecek projesine uygun olarak yonu taşı satırlarda her genişlikte oluk açılması, oluk su akıtması için yapılıyorsa gerekli akıntının sağlanması için oluk akıntı istikametinde ince dişli el tarağı ile işlenmesi, oluk iç sıvasının her yerde kalıbına uygun şekilde teşkili, taş yüzü ile birleşen köşelerin keskin olarak çıkarılması,

Poz No V.1661/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

**HORASAN HARCİ İLE YÜZÜ BOZUK, ESKİ, DÜZ VE KAVİSLİ DUVAR
SATIHLARINDA SIVA ALTI DOLGU YAPILMASI**

Tarifi

Sıva yapılacak eski duvarların yılların tahribatı ile eskimiş yer yer dökülmüş ve oyulmuş çok engebeli 4cm farkla şakülünden kaçık yaklaşık 4 cm kalınlıkta sıva ile düzeltilemeyecek yüzlerinde veya 4 cm kalınlıktaki sıva ile belirlenmeyecek kenar ve köşelerde estetik hat veya kavisleri sağlanamayacak,kemer,tonoz,kubbe,gibi

kavisli sathlarda horasan duvar harcı ile sıva yapılması, dolgu harcının en az iki tabaka halinde vurulması ve yüzünün mastar çekilmeden engebeli bırakılmaması harcin pirizinin tamamlayıncaya kadar 8 saat ara ile sulanması,

Poz No V.1664/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

HORASAN HARCİ İLE ESKİ DUVAR YÜZLERİNE TİRFİL VEYA ÇELİK MALA PERDAHLI DÜZ SIVA YAPILMASI

Tarifi

Sıva yapılacak sathtaki hareketli olan harçlarının temizlenip yıkanması için Poz No:129 daki horasan harcı ile ortalama 3 cm. kalınlıkta 2 tabaka,Poz No:130 daki horasan harcı ile ortalama 1 cm. kalınlıkta üst tabaka olmak üzere tirfil veya çelik mala perdahlı düz sıva yapılması, yüzeylerinin pürüzsüz ve kalem işi yapılacak hale getirilmesi,

Poz No V.1665/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

HORASAN HARCİ İLE ESKİ DUVAR YÜZLERİNE TİRFİL VEYA ÇELİK MALA PERDAHLI KAVİSLİ SIVA YAPILMASI

Tarifi

Kavisli sıva yapılacak mevcut zemin ve sıva sathların yıkanması alt tabakaların horasan harcı ile ortalama 2-5 cm. kalınlıkta üst, tabakası horasan harcı ile ortalama bir cm. kalınlıkta olmak üzere tirfil veya çelik mala ile perdahlı kavisli sıva yapılması, yüzeylerin pürüzsüz ve kalem işi yapılacak hale getirilmesi,

Poz No V.1668

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

ÇAMUR HARÇLA KURŞUN ALTINA SIVA YAPILMASI.

Tarifi

Çamur harcin hazırlanıp 48 saat bekletilmesinden sonra, temizlenmiş sathlarda, alt sathın kavise uygun olarak ortalama 5 cm. kalınlıkta çamur sıva yapılması, sıva kendisini çektikten sonra üzerine kurşun taksimatının çizilmesi,

Poz No V.1710

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

PLASTİK VEYA TUTKALLI S.BOYA İLE KALEM İŞİ YAP.YAZI YAZILMASI

Tarifi

Kontrolun direktifine, mevcut ve orijinal örneğine veya idarece verilecek detay projesine uygun olarak, plastik veya tutkallı sulu boya ile yazı yazılması, renklendirilmiş nakış projesinin eskiz kâğıtlarına 1/1 ölçeğinde geçirilmesi, hatların kâğıtta delinmesi, mevcut sade zemin üzerine kömür tozu ile silkilmesi, silkme hatları üzerinden siyah renkli tahrir hatlarının çekilmesi ve nakışların örneğine uygun renkte boya ile boyanması, renklerin dalgasız olarak sağlanması, nakış bittikten sonra tahrir hatlarının siyah boya ile yeniden elden geçirilmesi, tahrir hatlarının çekilmesinde klasik desen kaidelerine uyulması,

Poz No V.1727

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

ARAŞTIRMADAN ÇIKAN TEZY. VEYA MALZEMELERİN TASHİHİ, ISLAHI VE RESTORASYON PROJELERİNİN HAZIRLANMASI

Tarifi

Kontrolun direktifine, mevcut ve orijinal örneğine veya idarece verilecek detay projesine uygun olarak, plastik veya tutkallı sulu boya ile yazı yazılması, renklendirilmiş nakış projesinin eskiz kâğıtlarına 1/1 ölçeğinde geçirilmesi, hatların kâğıtta delinmesi, mevcut sade zemin üzerine kömür tozu ile silkilmesi, silkme hatları üzerinden siyah renkli tahrir hatlarının çekilmesi ve nakışların örneğine uygun renkte boya ile boyanması, renklerin dalgasız olarak sağlanması, nakış bittikten sonra tahrir hatlarının siyah boya ile yeniden elden geçirilmesi, tahrir hatlarının çekilmesinde klasik desen kaidelerine uyulması,

Poz No V.1793

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

AHŞAP ÇATI SATIHLARINDA TAHTA İLE KURŞUN ALTI KAPLAMASI YAPILMASI

Tarifi

Kontrolün direktifine veya idarece verilecek projesine uygun olarak mevcut çatı mertekleri üzerine temiz 2-5 cm. kalınlıktaki kuru sulamasız sağlam çıralı çam tahta ile kurşun altı kaplama tahtaların saçaklara paralel olarak aralıksız çakılması,

Poz No V.1818/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

DÜZ ÇATI VB.YERLERDE (2 MM) KALINLIĞINDA KURŞUN DÖŞENMESİ (KURŞUN DAHİL)

Tarifi

Düz çatı ve benzeri yerlerde 2 mm. kalınlığında kurşun döşenmesi,

Poz No V.1820/C

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

KUBBE,TONOZ,MAHRUTİ,MEYİLLİ VE KAVİSLİ YERLERDE (2.00MM) KALINLIĞINDA KURŞUN DÖŞENMESİ(KURŞUN DAHİL)

Tarifi

Kubbe, tonoz mahruti, meyilli ve kavisli yerlerde 2 mm kalınlığında mevcut zemin üzerinde kurşun döşenmesinde,döşenecek kurşunun yırtık,ezik,çatlak,kumlu v.b. olmayacak,ağaç ve lastik tokmakla döğülecek şekilde yumuşak ve saf,homojen,düzgün olacaktır.Levhalar her kesitinde 2 mm kesitinde ve 1.00-1.60 cm ebadında olacaktır.Kurşunun döşenmesinde fitillerin arasındaki taksimatın eksenden eksene 85 cm.yi geçmemek üzere fitil kenarları üst üste kıvrılarak (6-8 cm.)arası kenetleme kıvrım payları yapılacak, levhalar üst üste 20 cm.bindirilecek,alt başları altına 20 cm genişlikte ve fitil aralıkları genişliğinde kurşun levhadan köstekler konulması levha ve kösteklerin üst başlar 6mm.lik kapitoner(beton)çivi ile zemine tesbit edilmesi,çivi başı altına kurşun pul konularak çakılması,levhaların etek uçlarında pervaze konan kurşun,damlalık saçı ile birlikte kıvrılarak damlalık sağlanması,duvarda açılmış duvar ve baca dibi kurşun derzlerine kurşunun tesbitinde dübel ve gerekli çivi kullanılarak(kubbe baca diplerinde en az 25 cm. yukarıda

olacak şekilde kurşun uçlarının derz içine sokularak dövülmesi ve uçların yukarı kıvrılması ve çimento takviyeli harç ile derzlerin doldurulması), kubbe,tonoz,mahruti,meyilli yerlerde ise levhaların 30 cm bindirilmesi,fitillerin kubbede tepe noktasından birleşmesi,tonoz ve düz satırlı yerlerde saçak hattına dik olarak tanzimi,kubbe,külâh gibi yerlerde yekpare bir parçadan şapka giydirilerek fitil uçlarının kapatılması,

Poz No V.1822

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

TUĞLA YÜZLERİNDE KURŞUN DERZİ AÇILMASI

Tarifi

Herhangi bir madeni kaplamada Sıva veya duvar eteği yapılacak tuğla yüzlerinde,yüz genişliği 5cm. iç genişliği 7 cm olmak üzere 5 cm. derinlikte köşelerin keskin içi alta doğru derin, yarı kırılmalı kuyruğu kesitinde satırlı 25 cm yükseklikte kaplama sathına paralel olarak kurşun derzi açılması,

Poz No V.1824

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

HORASAN HARCİ İLE KURŞUN DERZİ YAPILMASI

Tarifi

Hazırlanmış kurşun derzlerinde 300 dozlu çimento ve kireçle kurşun derzi yapılması,derzin harçla doldurularak sıkıştırılması ve duvar yüzünde üstte sıfır,altta 3 cm. çıkıntılı olarak duvar ve kaplama yüzüne birer cm. bindirilerek 7 cm. genişlikte düzenlenmesi,derz yüzünün çelik mala ile perdah edilmesi,alt ve üst kenar hatlarının satır kaplamasına paralel olarak mastarla kesilmesi,taş veya tuğla sathının harçtan temizlenmesi ,

Poz No V.1825

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

AHŞAP HATIL HAZIRLANMASI VE YERİNE ÇAKILMASI

Tarifi

Madeni kaplama yapılacak satırların saçak uçlarında, silme üstlerine, kontrolün direktifine uygun olarak ikinci kalite çıralı çam yeni norm kerestede, 5x10 cm. kesitinde ahşap hatıl konulması, hatıllara yerde ve 1 mt. boyda ortalama 0.100 kg.

katran emdirilmesi, saçak üstüne 15 cm. uzunluktaki kara başlı çivilerin sivri uçları yukarıda olarak 1 mt. ara ile ankre edilmesi, katranın kurumuş ahşap hatılların bu kara başlı çivilere sivri uçları sokularak çivilerin uçlarının eğilip gömülmesi, hatılları ek yerlerinin düz bindirme ile birleştirilmesi,

Poz No V.1826

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

AHŞAP HATILLARA SAÇ ÇAKILMASI

Tarifi

Poz. No: 1825 şartları ile yerine yerleştirilmiş ahşap hatıllara saçak teşkili için 0.5 mm. kalınlıktaki galvanizli düz saçtan 15 cm. genişlikte saçak saçı çakılması, ek yerlerinin uç uca birleştirilmesi, saçın 5 mm. lik kısmının hatıdan dışarı çıkarılması, kontrolca istendiği takdirde saç uçlarının aşağı kıvrılması,

Poz No V.1875/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

BAKIRDAN HER BOYDA KLASİK BAROK VEYA AMPİR KUBBE ALEMİ YAPILMASI

Tarifi

İdarece verilecek detay projesine şekil ve ölçü olarak uygun olmak şartıyla dövme veya levha bakırdan her boyda klasik, barok veya ampir kubbe veya çatı alemi yapılması,alemin kazan,armut ve hilal kısımlarının ayrı ayrı hazırlanarak biri birine tam uyacak şekilde alıştırılması yekpare yapılmış konik boyun üzerine pirinç kaynağı ile montajı kontrolca örneğe uygunluğu tesbit edildikten sonra yerine takılacak hale getirilmesi,

Poz No V.2015

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

1.KALİTE Ç.ÇAM. BASİT ÇOK TAB. 7CM.YE KADAR KLASİK KAPI VEYA KEPENK KANADI YAP.VE YER.KONULMASI

Tarifi

İdarece verilecek detay projesine uygun olarak, 1. kalite çıralı çamdan basit, çok tablalı kayıt ve seren kalınlığı temizi 7 cm.'ye kadar (7 cm. dahil) klasik kapı veya kepenk kanadı yapılması zıvana ile birleştirilmiş ve kavele çakılmış kayıt ve

serenlere,genişliği 30 cm.yi geğmeyen masif tablaların kinişli(zıvanalı) olarak geğmeleri ve sıcak tutkalla yapıştırılmaları seren,kayıt ve tabla kenarlarına örneğine uygun olarak profil açılması binilerinin örneğine uygun olarak profillendirilmesi ve pirinę vida ile kanada vidalanması,hazırlanan kanatların mil veya menteşeleri çakılarak yerlerine konması ve çalışır hale getirilmesi ,

Poz No V.2040/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

1.KALİTE .AM. KERESTEDEN TEK SATIHLI KLASİK AHŞAP PENCERE YAPILMASI VE YERİNE KONULMASI

Tarifi

Kontrolun direktifine, mevcut orijinal örneğine veya idarece verilecek detay projesine uygun olarak, 1. kalite ıralı am keresteden, kayıt ve serenleri temizi en az 45 mm. kalınlıkta olmak üzere tek satıhlı klasik ahşap pencere yapılması, kayıtlarda varsa profillerin açılması, kayıtların birbirine zıvanalı geğme ile birleştirilmesi, ek yerlerine ıralı amdan kavale çakılması, eklerin sıcak tutkal ile yapıştırılması, kanatlar üstüne örneğine uygun bini yapılması, bininin prinę vida ile kanada tutturulması, hazırlanmış kanatların menteşelenerek yerine takılması,

Poz No V.2063

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

BEYAZ ÇİMENTO İLE ŞEBEKELİ BETON DIŞLIK PENCERE YAPILMASI VE YERİNE KONULMASI

Tarifi

Kontrolün direktifine,mevcut ve orijinal örneğine ve idarece verilecek detay projesine uygun olarak normal imento ile diőlük yapılması 1/1 ölçüsünde kağıda çizilmiş pencere taksimatının kaplanacağı zemin üzerine geçirilmesi,göz kalıplarının yerine konmasından sonra gözler etrafına 0,6 mm demirden hasır yapılması,hasır demirlerinin ucuna çerçeve için 0,10'luk demir bağlanması,hasır demirlerin gözlerin dört bir yanına geçirilmesi hazırlanan demirli kalıp 6 cm kalınlıkta , poz. no: 102/C'deki 300 dozlu beyaz imento ve mermer princi harcı dökülmesi,sıkıştırılması,beton prizini tamamlayıncaya kadar 8 saatte bir sulanması,sonra kalıpların çıkarılması,pürüzlerin düzeltilmesi gözlere göre kesilmiş 5

mm.lik telli veya 6 mm.lik telsiz camların telleri aynı istikamete gelecek şekilde yerine konması,diplerinin cam macunu ile doldurulması kontrolca yerinde görüldükten ve örneğine uygunluğu tesbit edildikten sonra yerine konması,arkasından çivilerle duvara tesbiti,

Poz No V.2069

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

MÜZEYYEN ALÇI PENCERE İÇLİK YAPILMASI VE YERİNE KONMASI

Tarifi

Kontrolun direktifine, mevcut ve orijinal örneğine veya idarece verilecek detay projesine uygun olarak, müzeyyen alçı içlik pencere yapılması, kâğıt üzerine 1/1 ölçeğinde çizilmiş resmin kalıplanacağı düzgün zemin üzerine geçirilmesi, örneğine göre hazırlanmış çamur veya alçı kalıplarla 4x5 cm. kesitindeki ahşap kasanın yerine konması, kontrolca kasanın beton olması istendiği takdirde aynı resim üzerinde önceden dökülmüş 4x5 cm. kesitinde iç demir teçhizatlı 400 dozlu çimentolu veya 300 dozlu beyaz çimentolu ve mermer prinçli betondan kasanın yerine konması, örneğine göre hazırlanmış çamur veya alçı kalıpların kayıtlarının genişliği 3.5 cm.' yi geçmeyecek şekilde çerçeve içine yerleştirilmesi, üzerine kıtık serilip 1cm. kalınlıkta bir harç tabakası daha serilmesi ve bu tabaka üzerine detay resimde tesbit edilmiş renklere uygun renkli veya buzlu cam konularak kalıbın harçla doldurulması, alçı prizi tamamlandıktan sonra kalıpların alınması, iç ve dış yüzün yontularak düzeltilmesi, dökümden hasıl olan pürüzlerin temizlenmesi, kayıkların raspası ve perdahı, camların silinmesi, pencere yerde kontrolca görülüp örneğine uygunluğu tesbit edildikten sonra yerine konması, kasanın arkasından çivilerle duvara tesbiti, derzlerinin ve yan boşluklarının derz veya sıva ile doldurulması, gerekiyorsa alçı veya sıvadan etraf silmesinin yapılması,

Poz No V.2105/A

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

AHŞAP ÜZERİNE İKİ KAT PİNOTEKS SÜRÜLMESİ

Tarifi

Ahşap yüzüne iki kat pinoteks sürülmesi,

Poz No V.2109**Bulunduğu Kitap** Vakıflar Genel Müdürlüğü**AHŞABIN DALDIRMA YÖNTEMİ İLE EMPRENYE EDİLMESİ****Tarifi**

İmalatta kullanılacak biçilmiş haldeki ahşaplar emprenye havuzuna daldırılarak 1 m³ ahşabın 14 lt. malzeme emmesi için gerekli zaman kadar bekletilir. Daldırma havuzundan çıkartılan malzemeler kuruması için birbirine değmeyecek şekilde bekletilir. 48 saat kuruma sonunda imalata geçirilen ahşabın yerine konma aşamasında kesilecek olursa kesilen kısımlara fırça yöntemi ile yanına malzeme sürülerek kesilen kısımlarda emprenye edilmiş olacak şekilde imalatta kullanılması,

Poz No ÖBF.1**Bulunduğu Kitap** Vakıflar Genel Müdürlüğü**HORASAN HARÇLI MOLOZ TAŞ VE TUĞLA KARIŞIK DUVARDA DERZ AÇILMASI (Poz No V.0411 ve V.0415 pozundan yararlanılmıştır)****Tarifi**

Kontrolün direktifine uygun olarak, yeniden derz yapılacak horasan harçlı moloz taş ve tuğla karışık cephede duvar yüzünde ortalama 5cm derinliğe kadar derz açılması, varsa ot ve bitki ile köklerinin ayıklanması, açılan derzlerin temizlenmesi ve yüzeyin tekrar derz yapılacak hale getirilmesi,

Poz No ÖBF.2**YENİ FİYAT ANALİZİ****YONU TAŞINDAN 0.6 MT KESİT VE 3.2MT YÜK.KADAR YEKPARE BİÇİMDE BAŞLIK VE KAİDESİ İLE SÜTUN YAP.YER.KON.İŞÇİLİĞİ****Poz No ÖBF.3****YENİ FİYAT ANALİZİ****REVAKLARIN LAMİNE CAM İLE KAPATILMASI****Tarifi**

Detay projesine göre Revak kemerlerinin vitrin camı şeklinde paslanmaz çelik ayaklar ve bağlantı elemanları kullanılarak 5+5 mm lamine cam ile kapatılması,

Poz No ÖBF.4**YENİ FİYAT ANALİZİ****YONU TAŞINDAN KUYU VE SU HAZNESİ YAPILMASI****Tarifi**

Restitüsyonu yapılarak üretilecek detay projesine göre yonu taşından yerinde kuyu ve su haznesinin yapılması,

Poz No ÖBF.5**YENİ FİYAT ANALİZİ****TAŞ-TUĞLA DUVAR VE ÖRTÜ YÜZEYLERİNİN TEMİZLİĞİNİN YAPILMASI****Tarifi**

Onarım sırasında taş ve tuğla yüzeylerde zamanla birikmiş olan isli ve kirli pisliğin basınçlı su püskürtülerek temizlenmesi;bu yöntemde atomizer(püskürteç) olarak adlandırılan alet yardımıyla az bir basınçla, madde üzerine su püskürtülerek su taneciklerinden bir duman oluşturulur ve temizleme yapılır.

Poz No ÖBF.6**YENİ FİYAT ANALİZİ****MERMER KİTABENİN TEMİZLİĞİNİN YAPILMASI****Tarifi**

Onarım sırasında temizlenmesi gereken mermer kitabenin temizlenmesi için uzmanların gözetiminde kimyevi ilacın hazırlanarak temizlenecek yüzeye sürülmesi, üzerinin ambalaj kâğıdı ile örtülmesi, kenarlarının bantlanması, gerekli sürenin geçmesinden sonra (en az 1.5 - 2 saat) yüzlerinin yıkanarak kâğıtlarının çıkartılması, aynı işlemin yeterli temizlik elde edilinceye kadar (2-3 defa) tekrarlanması, yeterli temizlik elde edildikten sonra iyice suyla yıkanıp fırçalanması, artan su ve pisliğin talaş tozu ile toplanması ve pisliğin atılması

Poz No ÖBF.7**YENİ FİYAT ANALİZİ****HORASAN HARCİ İLE TAŞ VE TUĞLA KARIŞIK CEPHEDE DERZ YAPILMASI****Tarifi**

Derz yapılacak duvarda derzler açıldıktan ve muhtemel bitki köklerinden temizlendikten sonra (hidrolik kireç,tuğla kırığı tozu ve dere kumu) içerikli horasan harcı ile taş ve tuğla karışık cephede derz yapılması,

Poz No ÖBF.8**YENİ FİYAT ANALİZİ****KİREÇLİ HORASAN HARCİ İLE KILCAL ÇATLAKLARIN DOLDURULMASI(V.0419 pozundan yararlanılmıştır.)****Tarifi**

Zaman aşımı ve statik bozulmalar nedeniyle beden duvarları ve kemer taşlarında oluşan çatlakların onarımı için önce çatlakların fırçalarla temizlenmesi ve su ile iyice yıkanarak tozdan arındırılmış hale getirilmesi, doldurulacak çatlakların yandan cam macunu ile kapatılması, belli bir kısmının açık bırakılarak, açık bırakılan yerden duvarın özgün harcına uygun kalitede hidrolik kireçli horasan harçla enjeksiyon makinası ile çatlakların doldurulması, boşluk kalıp kalmadığının kontrolünün yapılması

Poz No ÖBF.9**YENİ FİYAT ANALİZİ****KLASİK TUĞLA VE/VEYA MOLOZ TAŞI, KUBBE, TONOZ VB.YERLERDE DİKİŞ YAPILMASI (V.0506 pozundan yararlanılmıştır.)****Tarifi**

Genişliği 4 cm den büyük çatlaklarda mevcut kubbe veya tonozun orjinal görünüşünü bozmamak şartıyla dikiş yapılacak yerin çevresinin çürütülerek en çok 40 cm. genişliğe kadar açılması, temizlenmesi, mevcut malzemesi ve uygun malzeme ile mevcuduna uygun tarzda horasan harcı ile örülmesi,

Poz No ÖBF.10**YENİ FİYAT ANALİZİ**

TUĞLA HATILLI SIRALI MOLOZ TAŞ DUVAR YAPILMASI (V.1005 pozundan yararlanılmıştır.)

Tarifi

Projesine veya mevcut ve orjinal örneğine uygun şekilde ve ölçüde olarak mevcut moloz veya yeni ocak taşı ile hidrolik kireç takviyeli horasan harçlı moloz taş duvar yapılması işçiliği, moloz taşların geniş yüzeylerinin yatak sathı olarak kullanılması, derz ve taş aralarında fazlaca harç yerine moloz taş parçaları konulması, şakulî derzlerin alttaki taşın ortasına gelecek şekilde şaşırtılması, yonutaşı veya tuğla ile bağlantı gerektiğinde sıraların bu bağlantıya uygun seviyelerde örülmesi, tuğla hatıllarında kullanılacak tuğlanın, işlenmeden önce su ile ıslatılması, mevcut orjinal örneğine veya kontrolün direktifine uygun olarak yatay derzleri en çok tuğla kalınlığı kadar kalınlıkta olmak üzere horasan harcı ile sıkıştırılarak işlenmesi, şakulî derzlerin en az 5 cm. şaşırtılması, derz yapılacaksa yatay derzlere derz kalınlığı kadar kare kesitli çıta konulması,

Poz No ÖBF.11**YENİ FİYAT ANALİZİ**

TABİİ VEYA İMİTASYON KLASİK TUĞLA İLE BEŞ SIRALI KİRPI SAÇAK YAPILMASI(V.1004 pozundan yararlanılmıştır.)

Tarifi

Kontrolün direktifine veya mevcut ve orjinal örneğine veyahut projesine uygun olarak, tabii veya imitasyon klasik tuğla ile hidrolik kireç takviyeli horasan harçla beş sıralı kirpi saçak yapılması işçiliği, dişli sıraların, dik köşeli tuğladan yapılıyorsa 45° sivrilikte ikizkenar üçgen alanı ve uçları aynı doğrultuda olarak teşkili, özel dökülmüş dişli tuğladan yapılıyorsa dişlerinin kontrolün direktifine uygun ölçüde çıkarılarak uç aynı doğrultuda olmak şartıyla teşkili, yatay derzin en çok tuğla kalınlığı kadar kare kesitli çıta ile tanzimi, saçağın bitirilmesinden sonra derzlerdeki çıtaların çıkarılarak aynı harçla derz yapılması, harcın tuğla yüzüne bulaştırılmaması,

Poz No ÖBF.12

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel Müdürlüğü

ÖZGÜN KLASİK TUĞLA İLE KUBBE,TONOZ VEYA KEMER YAPILMASI (V.1002 pozundan yararlanılmıştır.)

Tarifi

Mevcut ve orjinal örneğine uygun olarak, özgün klasik tuğla ile kemer, tonoz veya kubbe yapılması işçiliği, tuğlaların işlenmeden önce su ile ıslatılması ve kenarlarının mevcut kalıp üzerinde, kemer inşaa tekniğine uygun olarak kemer, tonoz veya kubbe kavisinin merkezine yöneltilmesi, derzlerinin kontrolün direktifine uygun olarak en çok tuğla kalınlığı kadar kalınlık olmak üzere hidrolik kireç takviyeli horasan harcı ile sıkıştırılarak işlenmesi, derz yapılacaksa yatay derzlere derz kalınlığı kadar kare kesitli çita konulması, kalıp yüzeyine gelen alt satıhta girinti ve çıkıntısız, dalgasız muntazam kavisli bir satıh teşkili

02-MAKİNE TESİSATI

Poz No ÖBF.13

YENİ FİYAT ANALİZİ

BAHÇE SULAMA TESİSATI, WC GRUPLARI SİHHİ TESİSAT, PİS SU TESİSATI

Tarifi

Bahçeye ve ıslak hacimlere su tesisatının bağlanması, pis su tesisatının yapılarak rögarlar kanalı ile kanalizasyona verilmesi

Poz No ÖBF.14

YENİ FİYAT ANALİZİ

KALORİFER TESİSATI

Tarifi

Döşemelerde oluşturulan tesisat kanallarından kalorifer borularının geçirilerek mekanlara bağlanması ve petek çıkışlarının bırakılması.

03-ELEKTRİK TESİSATI

Poz No ÖBF.15

YENİ FİYAT ANALİZİ

AYDINLATMA VE ELEKTRİK TESİSATININ ÇEKİLMESİ

Tarifi

Döşemelerde oluşturulan tesisat kanallarından elektrik tesisatının geçirilerek kabloların alçak seviyede duvarlarda prizlere bağlanması, aydınlatma için hücrelerde duvar apliklerine ve dersane ile sıbyan mektebi dersliğinde kubbe ve tonozda tavan aydınlatması için uç bırakılması

04-ÇEVRE DÜZENLEMESİ

Poz No 37.092/2

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

BİTKİSEL TOPRAĞIN 10 -15 CM. KALINLIKTAKİ SERİLMESİ

Tarifi

Bitkisel toprağın figüreden alınması, sahaya 10-15 cm. kalınlıkta serilmesi, yabancı maddelerden ayıklanarak saha dışına uygun bir yere atılması ve tohum yetiştirmeye uygun hale getirilmesi

Poz No 37.030

Bulunduğu Kitap Bayındırlık Bakanlığı

ÇİM VE ÇİÇEKLİK SAHANIN TANZİMİ

Tarifi

İdarece çim ve çiçeklik saha tanzimi yapılması istenen alanlarda; bellemenin, ufalanma ve tırmıklanmanın yapılması, alanın ekim yapılmaya hazırlanması, tohum ekiminin yapılması, gübrenin elenmesi ve sahaya serilerek bastırılması ve ilk suyun verilmesi için lüzumlu işçilik, makina, araç ve gereçler;

Poz No V.0821

Bulunduğu Kitap Vakıflar Genel M¼d¼rl¼đ¼

**BETON ZEMİN ÜZERİNE DEĞİŞİK GEOMETRİK ŞEKİLLİ TAŐLARLA
HARÇLI VE DERZLİ DÖŞEME YAPILMASI İŞÇİLİĞİ**

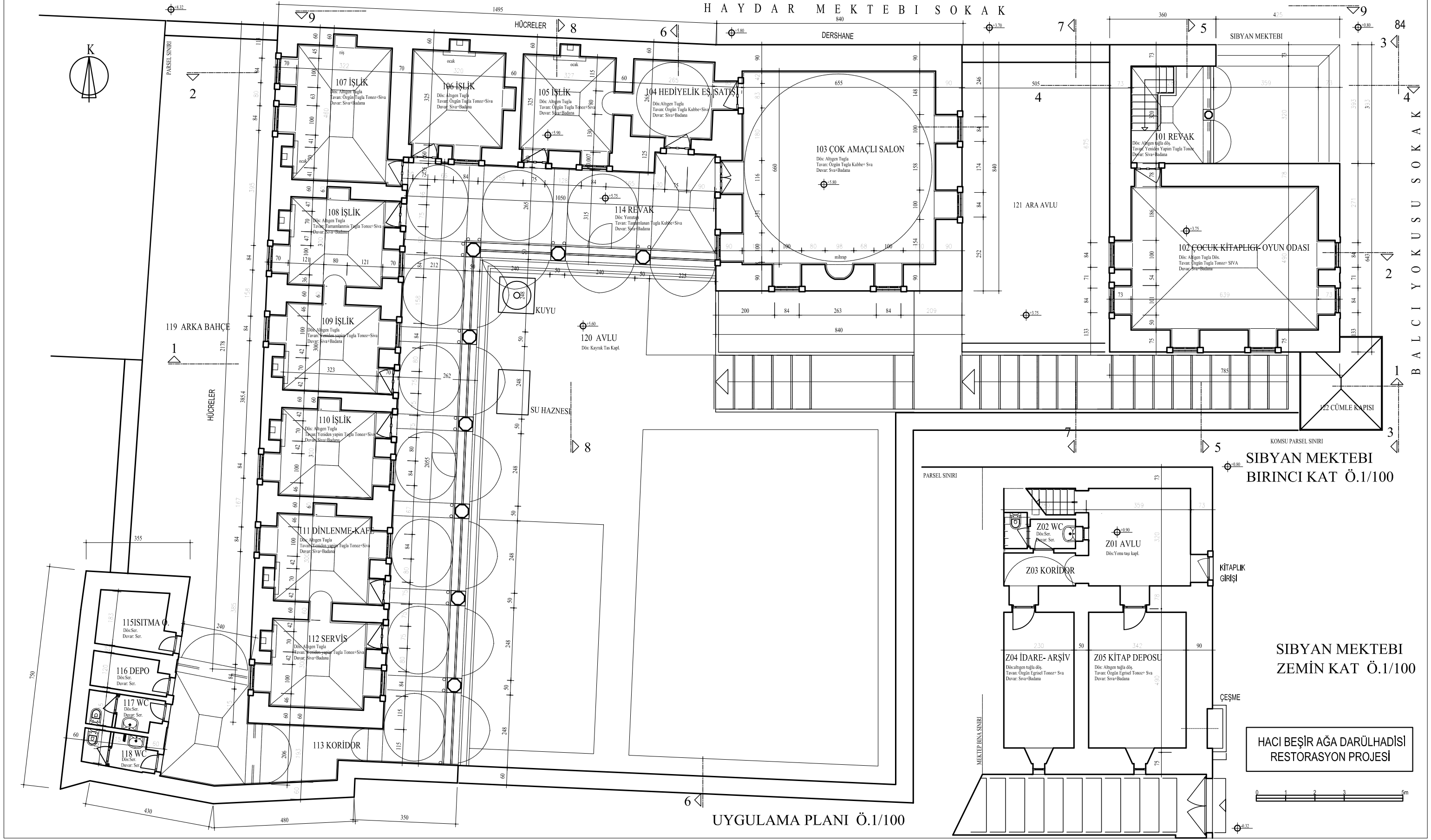
Tarifi

Kontrolun direktifine uygun olarak veya idarece verilecek detay resmine g¼re, hazır beton zemin üzerine, ocaktan tabaka tabaka çıkarılan ve y¼z¼, teŐekk¼l¼nde d¼z olan değişik Şekilli taŐlarla derzli d¼Őeme yapılması işçiliği, değişik kalınlıkta olabilecek taşların mevcut kalınlıklarına g¼re ¼st y¼zeyin d¼z olacak Şekilde ve kenarlarının tabii teŐekk¼l¼ d¼zeltilmeden 400 doz imento harcı ile d¼Őenmesi, altlarında boşluk kalmaması için 600 doz imento Şerbeti ile derzlerinin ¼st y¼zey seviyesinde doldurulması,

		TABLO 5.1 MAHAL LİSTESİ																										
POZ NO	MALZEME TANIMI	SIBYAN MEKTEBİ						MEDRESE																				
		mekan no						mekan no																				
		Z01	Z02	Z03	Z04	Z05	1 01	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122
V.0503	araştırma hafriyatı													●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●			
V.0501	blokaj	●	●	●	●	●			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●				
V.1005	taş- tuğla karışık duvar	●												●	●	●	●	●			●	●	●	●	●	●		
18.081/4	tuğla duvar		●																			●	●	●				
ÖBF.1	taş-tuğla duvarda derz açılması ve yapılması					●		●	●	●	●	●	●															
V.0506	kubbe ve tonozlarda dikiş atılması							●			●		●															
ÖBF.6	cephe temizliği					●		●	●	●	●	●	●															
ÖBF.2	yonu taşı sütun						●														●							
V.0609	kemer,kubbe,tonoz kalıbı						●							●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
V.1002	tuğla tonoz						●							●	●	●	●	●	●		●	●	●	●				
V.1002	tuğla kubbe																			●								
V.1661/A	taş duvarlarda siva altı dolgusu							●	●	●	●	●	●	●														
V.1664/A	horasan harcı siva	●	●					●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●				
V.1668	kurşun altı çamur siva						●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
V.1004	kirpi saçak						●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
V.1825	saçaklarda ahşap hatıl						●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
V.1818/A	kurşun örtü						●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
21.215	ahşap çatı								●	●											●							●
V.1875/A	kubbe kurşun alemi																											
V.1377	yonu taşı merdiven	●																								●		
V.0807	yonu taşı döşeme	●																		●	●							
V.1002	altı köşeli klasik tuğla döş.							●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●									
26.192/2	gre seramik döşeme kapl.		●																		●	●	●	●				
26.194/4	gre seramik duvar kapl.		●																		●	●	●	●				
V.1302	yonu taşı söve							●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●										
V.0704	lokma demir parmaklık							●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●										
V.1383	ocak kemeri										●	●	●	●	●	●	●	●			●							
V.1178	yonu taşı korkuluk						●																					
V.2015	1.kalite çıralı çam ahşap kapı				●	●		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●										
V.2040/A	1.kalite çıralı çam ahşap pencere							●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●										
V.2063	şebekeli beton dışlık								●																			
V.2069	müzeyyen alçı pencere içlik								●																			
V.1330	avlu duvarı üzeri masif harpuşa																								●	●	●	
23.111	demir kapı																				●	●	●	●				
25.045	kireç badana							●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●						
ÖBF.3	lamine cam 5+5 mm metal konst.																				●							
37.092/2	bitkisel toprak																									●	●	●
V.0821	geometrik şekilli taş																									●	●	●
ÖBF.4	kuyu,su haznesi																									●		

HAYDAR MEKTEBİ SOKAK

BALCI YOKUSU SOKAK

UYGULAMA PLANI Ö.1/100

SİBYAN MEKTEBİ
BİRİNCİ KAT Ö.1/100

SİBYAN MEKTEBİ
ZEMİN KAT Ö.1/100

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTORASYON PROJESİ

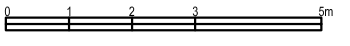

Foto 5.1. Fezullah Efendi Medresesi restorasyonu-Kubbelerin kurşun örtülerinin kaplanması öncesi hazırlık aşaması ve yapının üzerinin geçici çatı ile kapatılması (Ak-Alay İnş. Arşivi)⁵¹

Foto 5.2. Fezullah Efendi Medresesi restorasyonu-Kubbelerin kurşun altı çamur sıvasının hazırlanması (Ak-Alay İnş. Arşivi)

⁵¹ Fezullah Efendi Medresesinin restorasyonu AK-ALAY İnşaat tarafından yapılmaktadır.

Foto 5.3. Feyzullah Efendi Medresesi restorasyonu-Kubbelerin kurşun altı çamur sıva uygulaması,saçaklarda ahşap hatil çakılması,kirpi saçak uygulaması (Ak-Alay İnş. Arşivi)

Foto 5.4. Feyzullah Efendi Medresesi restorasyonu-Tonozda uygulanan enjeksiyon delgisi (Ak-Alay İnş. Arşivi)

Foto 5.5. Feyzullah Efendi Medresesi restorasyonu-Kubbede enjeksiyon uygulaması görüntüsü-(AKALAY İNŞ. Arşivi)

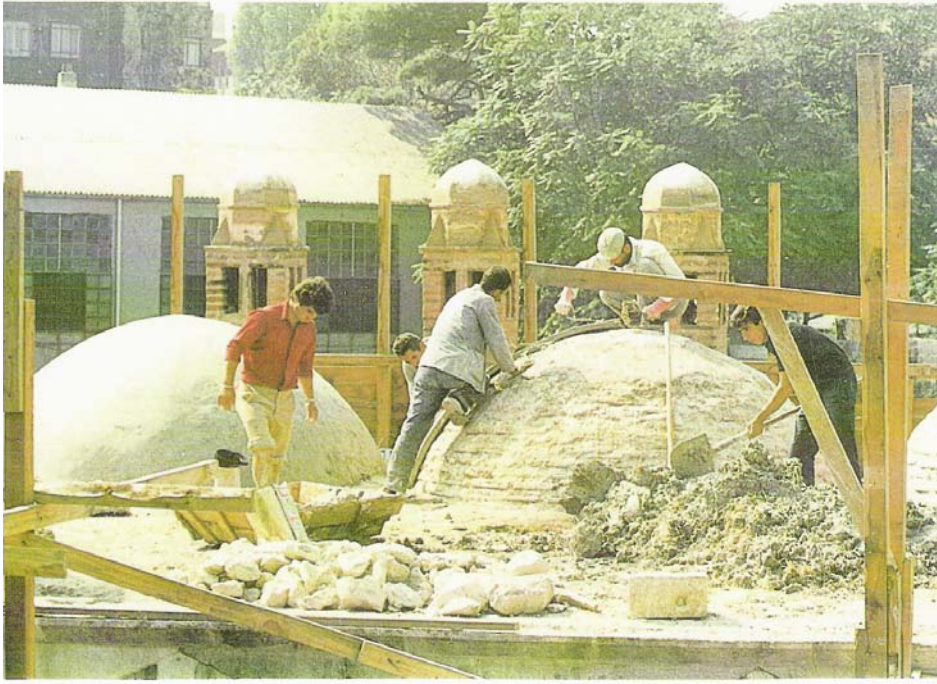

Foto 5.6. Cafer Ağa Medresesi restorasyonu-Kubbe kurşun altı çamur sıva yapılması (Doğan Kuban ;“Cafer Ağa Medresesi Restorasyonu”)

Foto 5.7. Cafer Ağa Medresesi restorasyonu-Kubbe kurşun örtülerinin kaplanması (Doğan Kuban ;“Cafer Ağa Medresesi Restorasyonu”)

6.BÖLÜM: SONUÇ

Eyüp'te Nişanca mahallesinde yer alan ve 1734 yılında inşa edilen Hacı Beşir Ağa Darülhadisi; hadis ilimleri eğitimi verilmesi nedeniyle, medreseler içinde en üst dereceyi oluşturan darülhadis yapılarından biridir.

Osmanlı döneminin ilk devirlerinde yapılan sultan külliyesi, Osmanlı Devleti'nin gelişimine paralel olarak yerini sonraki yıllarda program ve boyut olarak küçük külliyele bırakmıştır.17.yy. ortalarından itibaren oluşmaya başlayan medrese külliyesi, 18.yy'da yaygınlaşmıştır.Bu külliyelerde, kütüphane gibi bazı birimler küçülerek medresenin bir birimi haline gelmiştir.

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi, bu anlamda bakıldığında medrese merkezli külliye grubunda değerlendirebileceğimiz program ve boyut olarak küçük bir yapı topluluğudur. Sıbyan mektebi,kütüphane ve medreseden oluşan yapı grubu, günümüzde oldukça harap durumda olup medrese bölümünün bir kolu ile revakları günümüze ulaşmamıştır.Konumu itibariyle oldukça eğimli bir araziye yerleşen darülhadis yapısının alt kotunda köşe başında ayrı bir girişi olan sıbyan mektebi,üst kotta ise hücre dizilişi ve dersane ile ilişkisi bakımından "L" planlı medrese yer almaktadır.Medrese girişi Balcı sokak üzerindeki cümle kapısından çıkılan merdivenli bir geçitten sağlanmaktadır.

19.yy sonlarından itibaren yapısal bozulma süreci başlayan yapı; 20.yy başlarında harap durumda olması ve kullanım şartlarının uygun olmaması nedeniyle Darülhilafe⁶² kadrosu dışında bırakılmış ve 1924'te medreselerin kapatılması sonucu işlevini yitirerek kullanım dışı kalmıştır.Bu tarihten sonra yapı, yakın zamana kadar gecekonduların işgali ve bilinçsiz kullanıcı müdahaleleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin, döneminin yaşantısını,kültürünü ve yapı tekniklerini yansıtmaya açısından tarihi bir belge olarak gelecek kuşaklara aktarılması için korunması gereklidir.

⁶² Bkz.Bölüm 2.1"Yapıdaki bozulmalar ve günümüzdeki durumu"

Tez çalışması kapsamında, yapının çevresiyle birlikte yaşatılması ve korunması için, yapıdaki bozulmalar ve hasarlar tespit edilmiş, görsel ve yazılı belgelere dayanarak yapının mimarisinin özgün durumu oluşturulmaya çalışılmıştır.

Hacı Beşir Ağa Darülhadi'si'nin varlığını sürdürebilmesi için çağdaş bir işlev çerçevesinde gerekli donatılar sağlandıktan sonra kullanıma sunulması önerilmiştir. Bu kapsamda özgün işlevinin de eğitim yapısı olması sebebiyle mahalle dokusu içinde yer alan yapının, çevre halkının eğitime ve kültür seviyesinin geliştirilmesine katkıda bulunacak bir yapıda donatılması için Halk Eğitim Merkezi olarak işlevlendirilmesi uygun görülmüştür.

Yapının restitüsyon önerisi doğrultusunda hazırlanan restorasyon projesinin uygulamasına yönelik olarak yapının inşaatı sırasında yapılacak imalatlar belirlenmiş ve poz tarifleri oluşturularak bunların hangi aşamalarda uygulanacağı hazırlanan iş programı ve mahal listeleriyle belirlenmiştir.

Bu çalışma ile Hacı Beşir Ağa Darülhadi'si'nde saptanan hasar ve tespitlerin giderilmesi için, yapının mevcut durumuna uygun müdahale yöntemleri belirlenerek onarılması ve verilecek yeni işlevle birlikte sürekli bakımının sağlanarak yaşatılması gerektiği vurgulanmıştır.

KAYNAKLAR

AHUNBAY,Z., (1994), “Hacı Beşir Ağa Darülhadisi”,Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfı Yayınları,İstanbul,c.3,s.468-469

AHUNBAY,Z.,(1994), “Medreseler”, Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfı Yayınları,İstanbul,c.3,s.308

AHUNBAY,Z.,(1994), “Feyzullah Efendi Medresesi”, Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfı Yayınları,İstanbul,c.5,s.320-326

AHUNBAY,Z.,(1994), “Ankaravi Mehmed Efendi Medresesi”, Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfı Yayınları,İstanbul,c.1,s.275

AHUNBAY,Z.,(1994), “Cedid Mehmed Efendi Medresesi”, Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfı Yayınları,İstanbul,c.1,

AHUNBAY,Z., (1994), “Cedid Abdürrahim Efendi Medresesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.2,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, s.391

AHUNBAY,Z., (1994), “Kaba Halil Efendi Medresesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.4,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, 1994, s.321

AHUNBAY,Z., (2000), “Eyüp’teki Osmanlı Eğitim Yapıları ve Korunmasıyla ilgili öneriler”,IV.Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliğleri,Eyüp Sultan Bel Yay.,İstanbul,s.133-141

AHUNBAY,Z., (1999),Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayınları, s.38

AKSOY,Ö., (1968)“Osmanlı Devri İstanbul Sıbyan Mektepleri Üzerine Bir İnceleme” Yayınlanmış Doktora Tezi,İTÜ, İsmail Akgün Matbaası,İstanbul, s.56

ÇANKAYA,I. (2003), “İstanbul’daki darülhadis ve darülkurra yapılarının mimari değerlendirme ve koruma sorunları”Yüksek Lisans Tezi,İstanbul, Y.T.Ü

GÜL,A.,(1997)Osmanlı Medreselerinde Eğitim-öğretim ve Bunlar arasında Dârülhadislerin yeri,Türk Tarih Kurumu Yay.,Ankara,s.3

KOÇ,H.; (1994) “Kütüphaneler”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,c.5,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul,s.174

KUBAN,D.; (1994) “Damat İbrahim Paşa Külliyesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.2,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul, s.549

KUBİLAY,A.;(1994)“Kütüphaneler-Mimari”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi,c.5,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul,s.176

KÜÇÜKKAYA,A.G.;(2004)“Taşların Bozulma Nedenleri Koruma Yöntemleri”,Birsen Yayınevi,İstanbul,s.111

KÜTÜKOĞLU,M.; (2000)XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri,Türk Tarih Kurumu yay.,Ankara,s.3

SAKAOĞLU,N;(1994), “Darülhadisler”, Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul,c.2,s.563

SAKAOĞLU,N; (1994), “Beşir Ağa”, Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul,c.2,s.174-175

SAKAOĞLU,N; (1994), “Sıbyan Mektepleri”, Dünden Bugüne İstanbul Ans.,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul,c.2,s.546

ŞANAL,M., “Kuruluşundan Ortadan Kaldırılışlarına Kadar Olan Süre İçinde Medreseler”,Erciyes Üniv.Sos.Bil.D.

TANMAN,B.; (1994) “Çorlulu Ali Paşa Külliyesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.2,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul, s.527

TANMAN,B.; (1994) “Hacı Beşir Ağa Külliyesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.3,Tarih Vakfi Yay.,İstanbul, s.469

TAŞDEMİRÇİ,E.;(1989),Osmanlı İmparatorluğunda Medreselerin Bozulmaları,İslah Etme Teşebbüsleri ve Kapatılmaları,Erciyes.Ünv.Sos.Bil.Ens.Dergisi, 1989,s.526

TOKAY,Z.H.,(1996)“Külliye:Tanımı,Kavramı,Kapsamı,OluşumveGelişimi”,IX.Mühendislik Sempozyumu Mimarlık Bildiriler Kitabı,Süleyman Demirel Ün.,

TOKAY,Z.H;MUMCU,N.;(2005),“Hacı Beşir Ağa Darülhadis Restitüsyonu”,IX.Eyüp Sultan Sempozyumu Tebliği,İstanbul, s.187

ULUENGİN,N.Y; (1998), Osmanlı Türk Sivil Mimarisinde Pencere Açıklıklarının Gelişimi,YEM Y., İstanbul,s.34

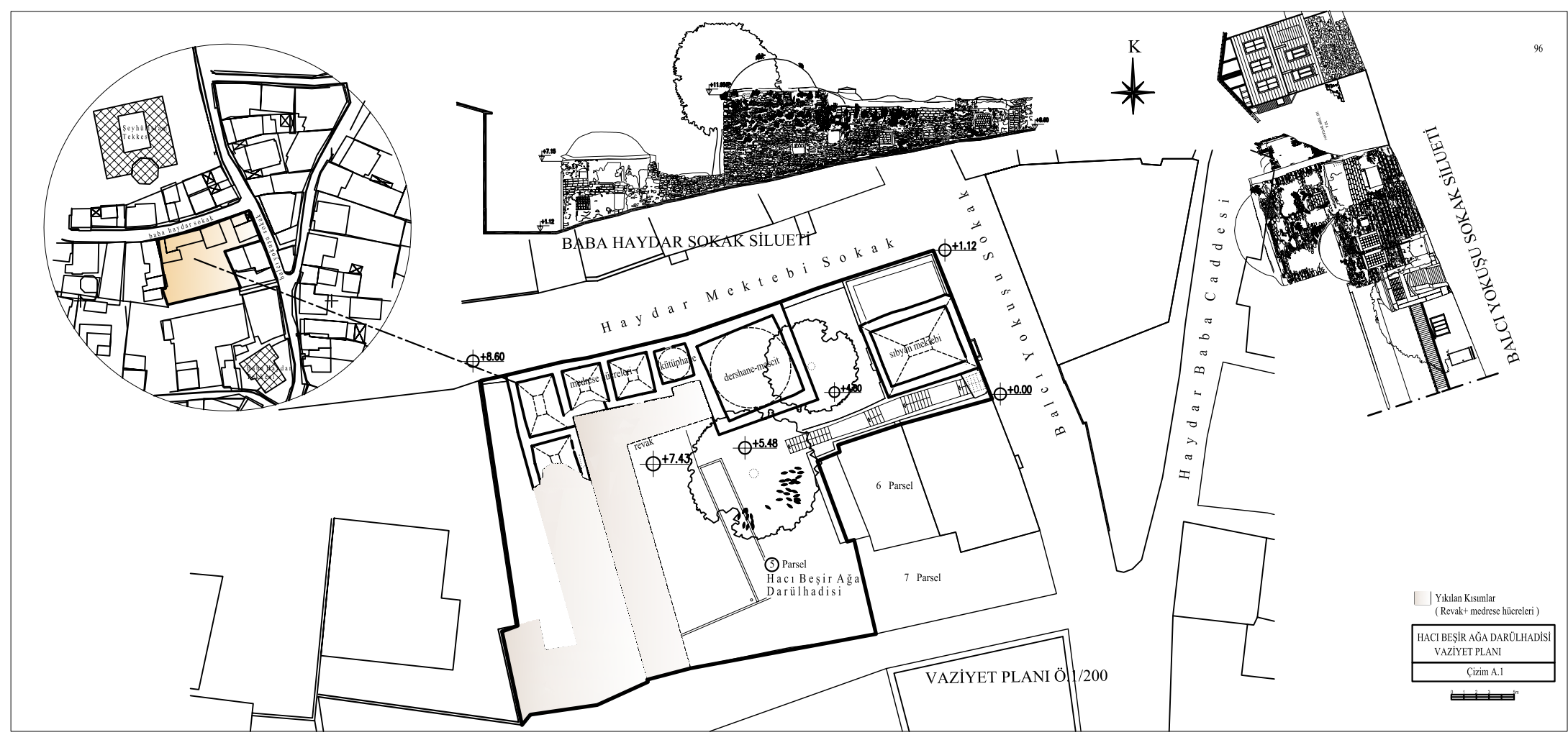
UZUNÇARŞILI,İ.H.;(1992),Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı,TTK Yay., Ankara,s.1,s.12

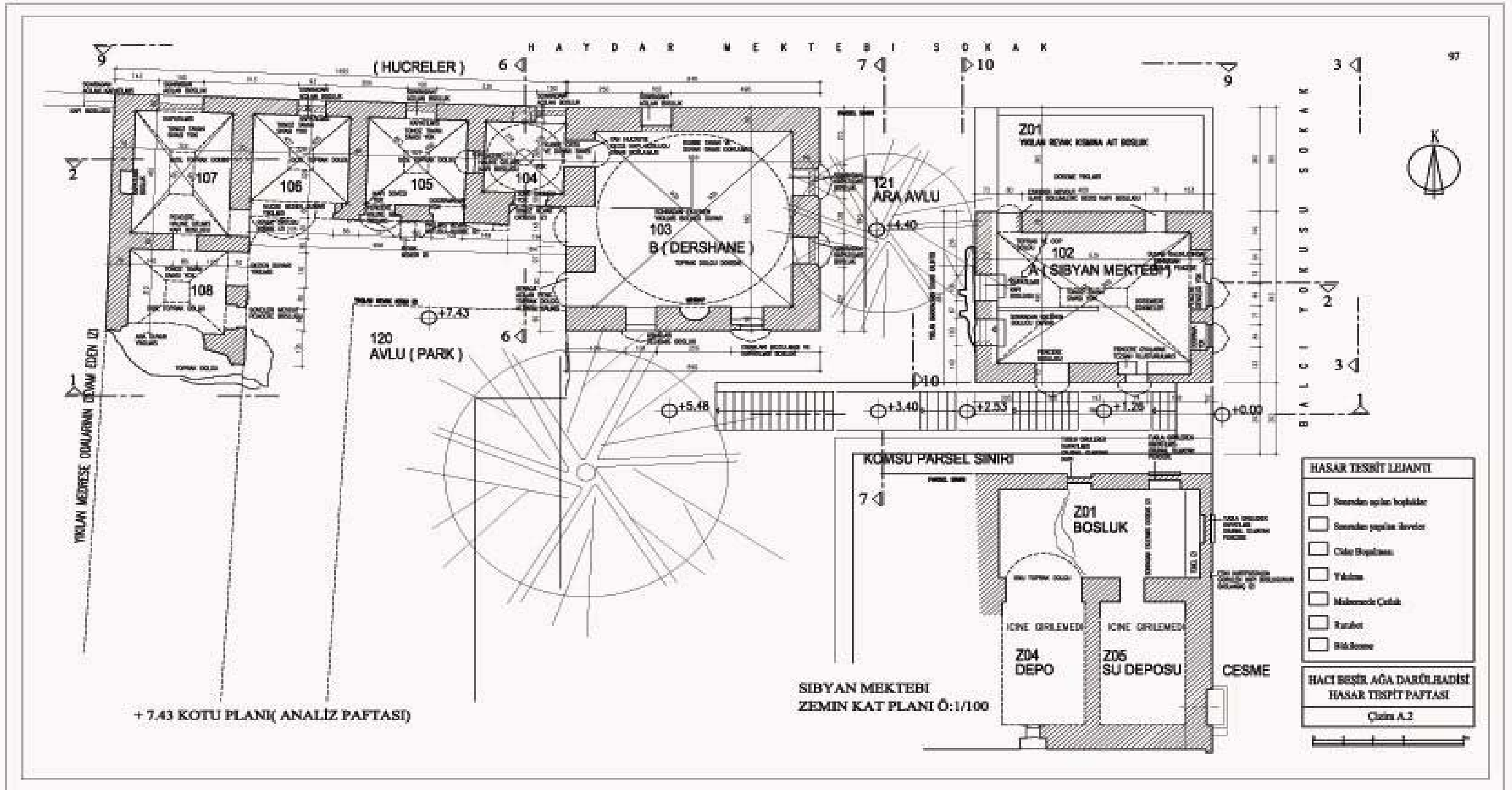
YARDIM,A.,(1999) “Osmanlı Devrinde Darülhadisler”,Osmanlı-Bilim Ans.,Yeni Türkiye Yay., ,Ankara,c.8,s.163

YAVAŞ,D.; (1994), “Seyyid Hasan Paşa Külliyesi”,Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, c.6,Tarih Vakfı Yay.,İstanbul, s.543

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
DBİA	Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi
TV	Tarih Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
y.a.g.e	Yukarıda adı geçen eser

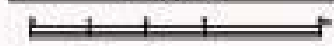

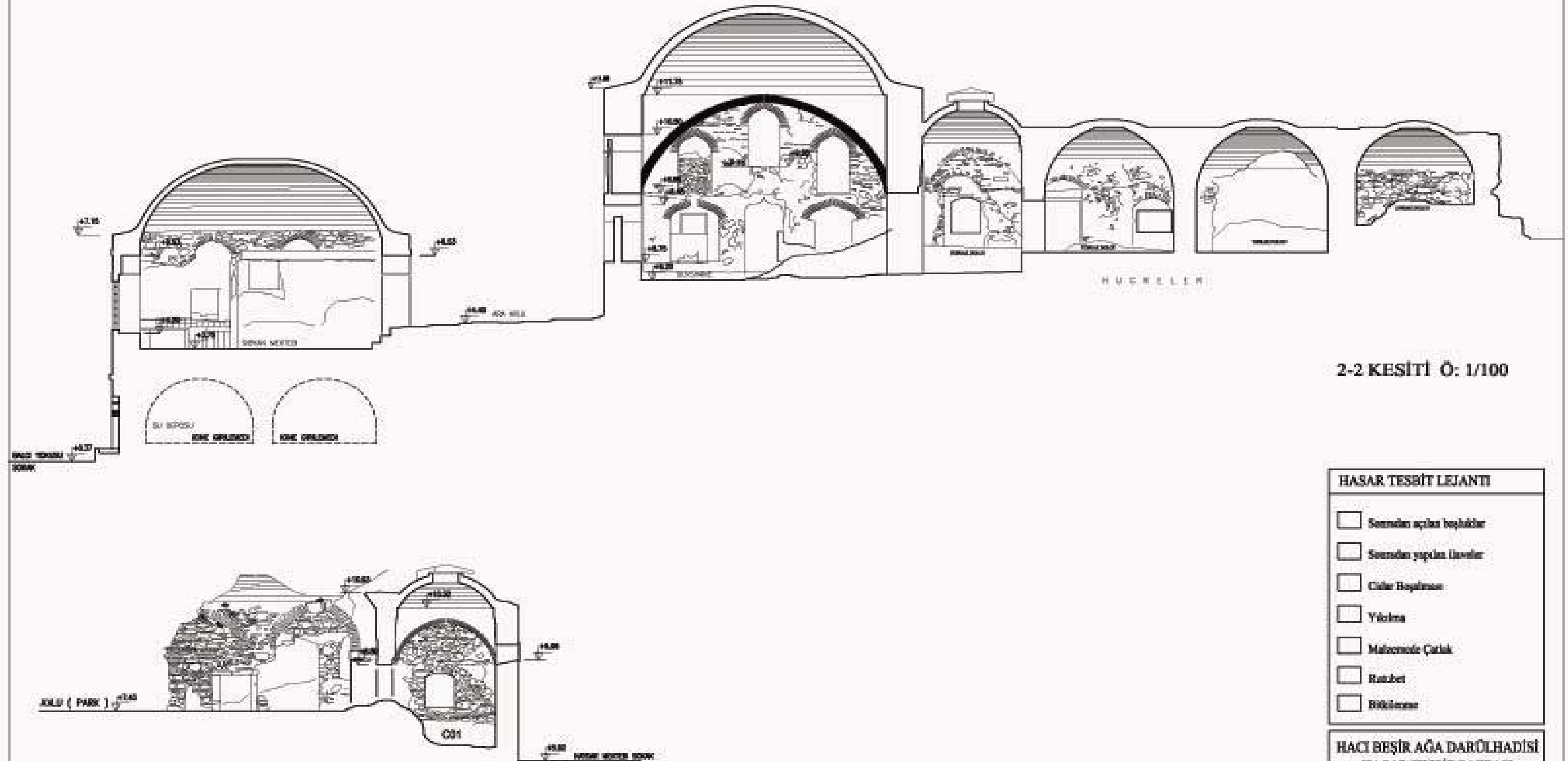
+ 7.43 KOTU PLANI (ANALİZ PAFTASI)

SİBYAN MEKTEBİ
ZEMİN KAT PLANI Ö:1/100

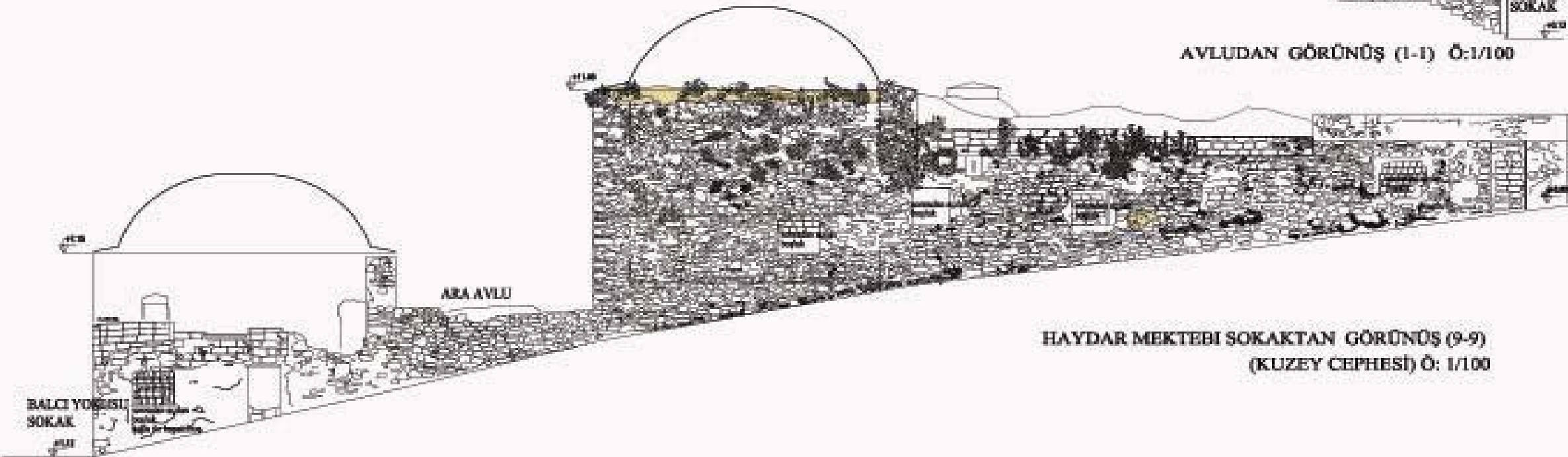
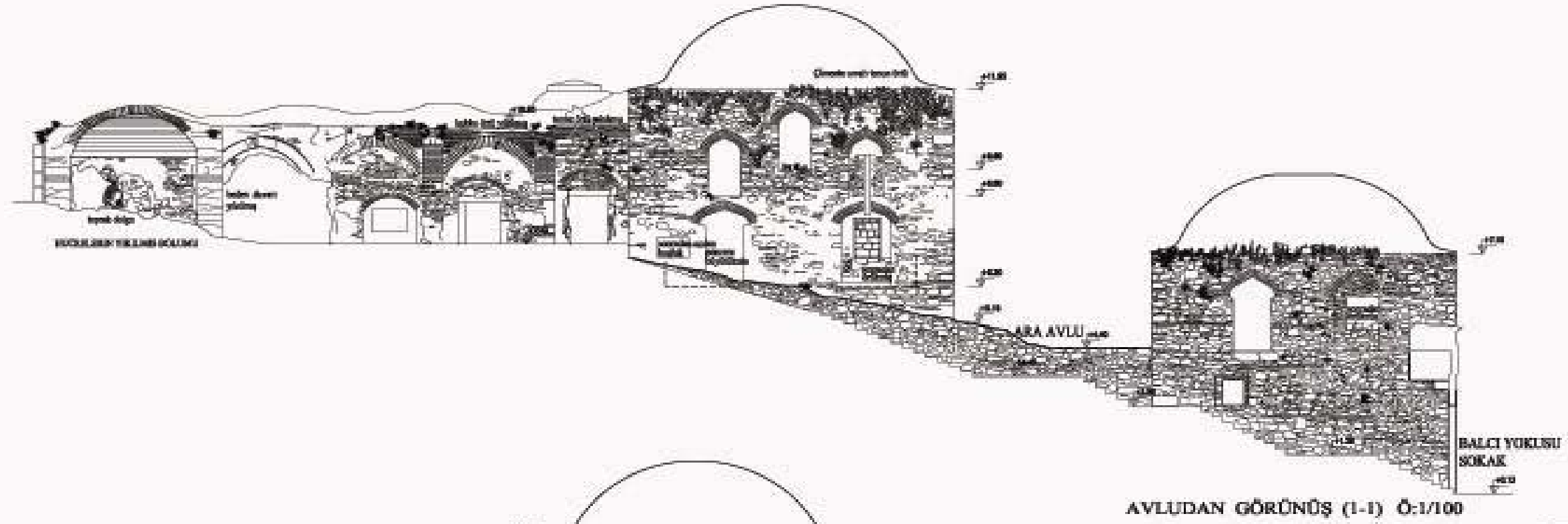
HASAR TESPİT LEJANTİ	
☐	Sesden oluşan boşluklar
☐	Sesden oluşan sızıntılar
☐	Çatı Sızıntıları
☐	Yalıtım
☐	Makineye Çabuk
☐	Ruhsat
☐	Bilgi

HACI BEŞİR AĞA DARÜLBADİSİ
HASAR TESPİT PAFTASI
Çizim A.2

6-6 KESİTİ Ö: 1/100

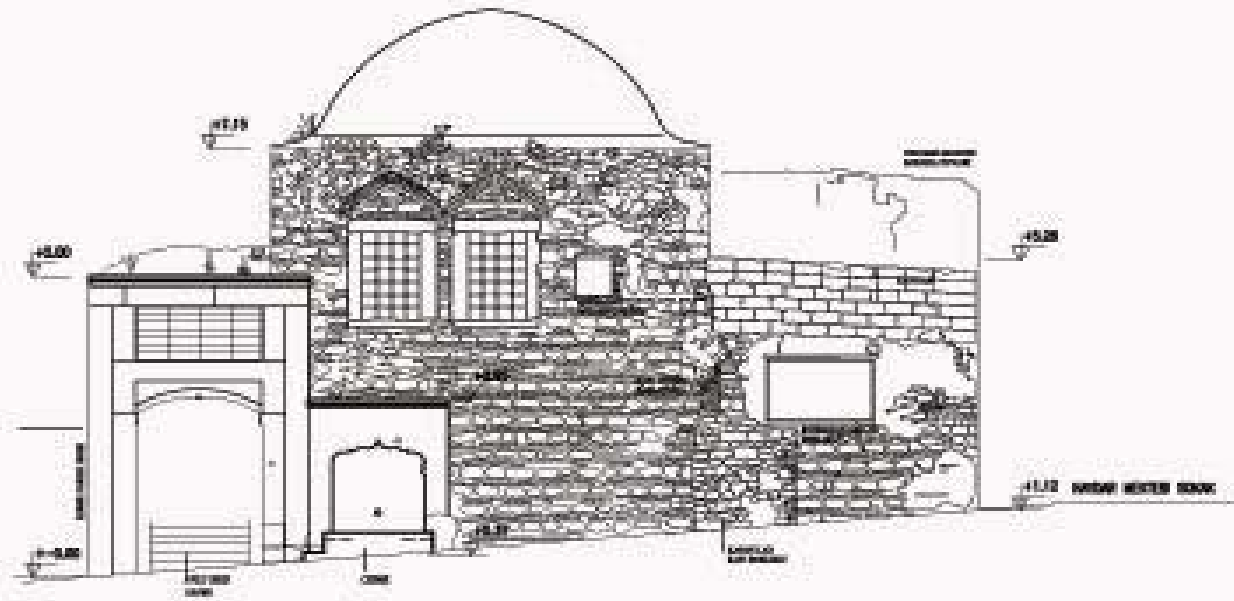

HASAR TESPİT LEJANTİ	
☐	Sarımsaklı taşlar boşluklar
☐	Sarımsaklı taşlar boşluklar
☐	Çelik Bıçaklı taşlar
☐	Yıkılmış
☐	Mükemmelen Çelik
☐	Kırık taş
☐	Büyük taş

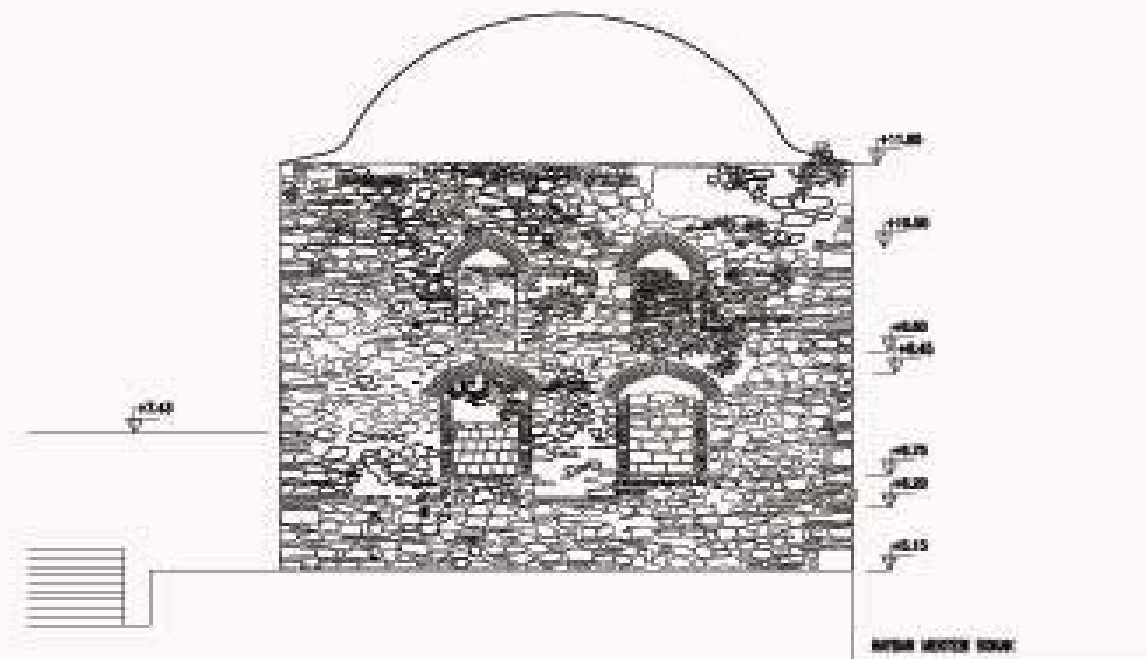
HACI BEŞİR AĞA DARÜLBÂDİSİ
HASAR TESPİT RAPORU

Çizim A.4

BALCI YOKUSU SOKAK TAN GÖRÜNÜŞÜ (3-3)
(DOĞU CEPHESİ) Ö: 1/100

DERŞANE BİNASI DOĞU CEPHESİ (7-7) Ö: 1/100

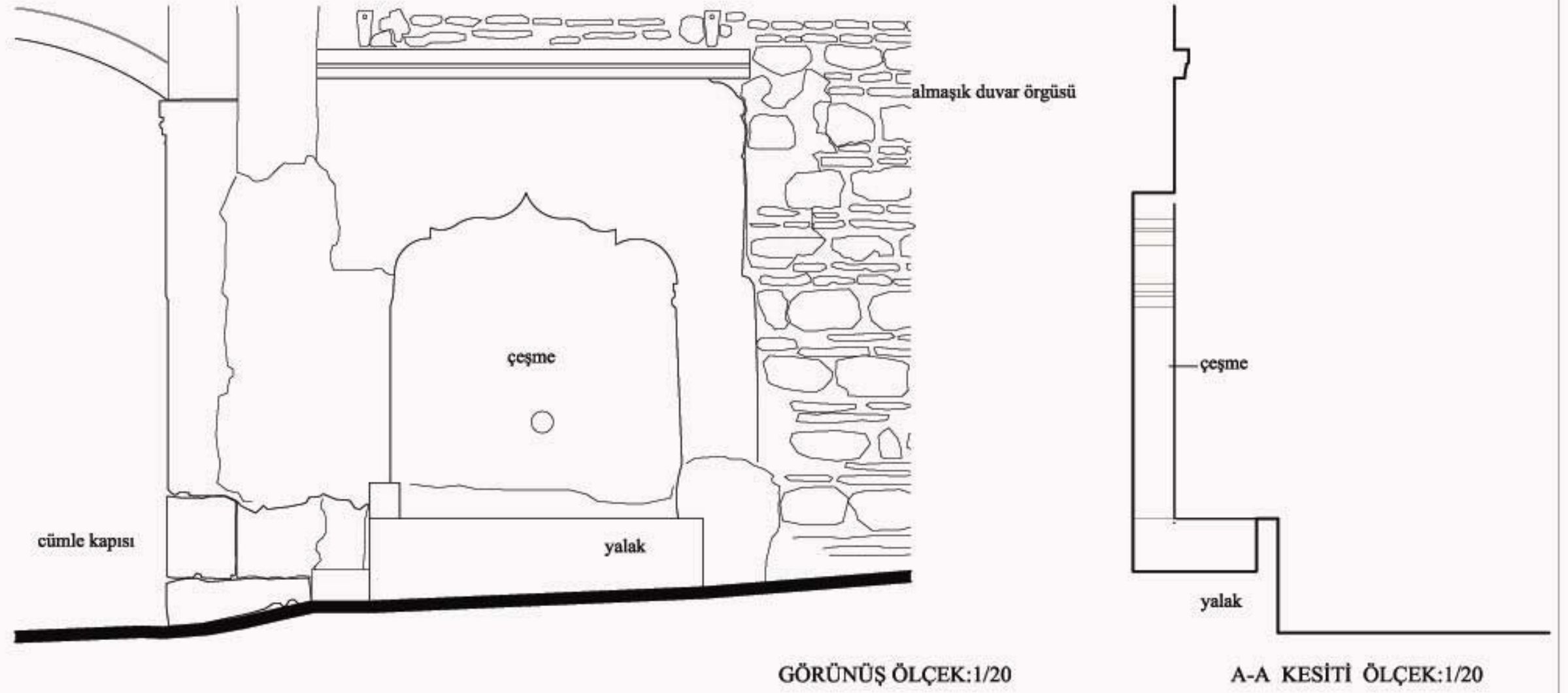
HASAR TESPİT LEJANTİ

- Semsel açılan bozukluklar
- Semsel yapılan üsler
- Çiğer Bozulması
- Yıkılma
- Malzemede Çatlak
- Rutubet
- Bükülme

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ HASAR TESPİT PAFTASI

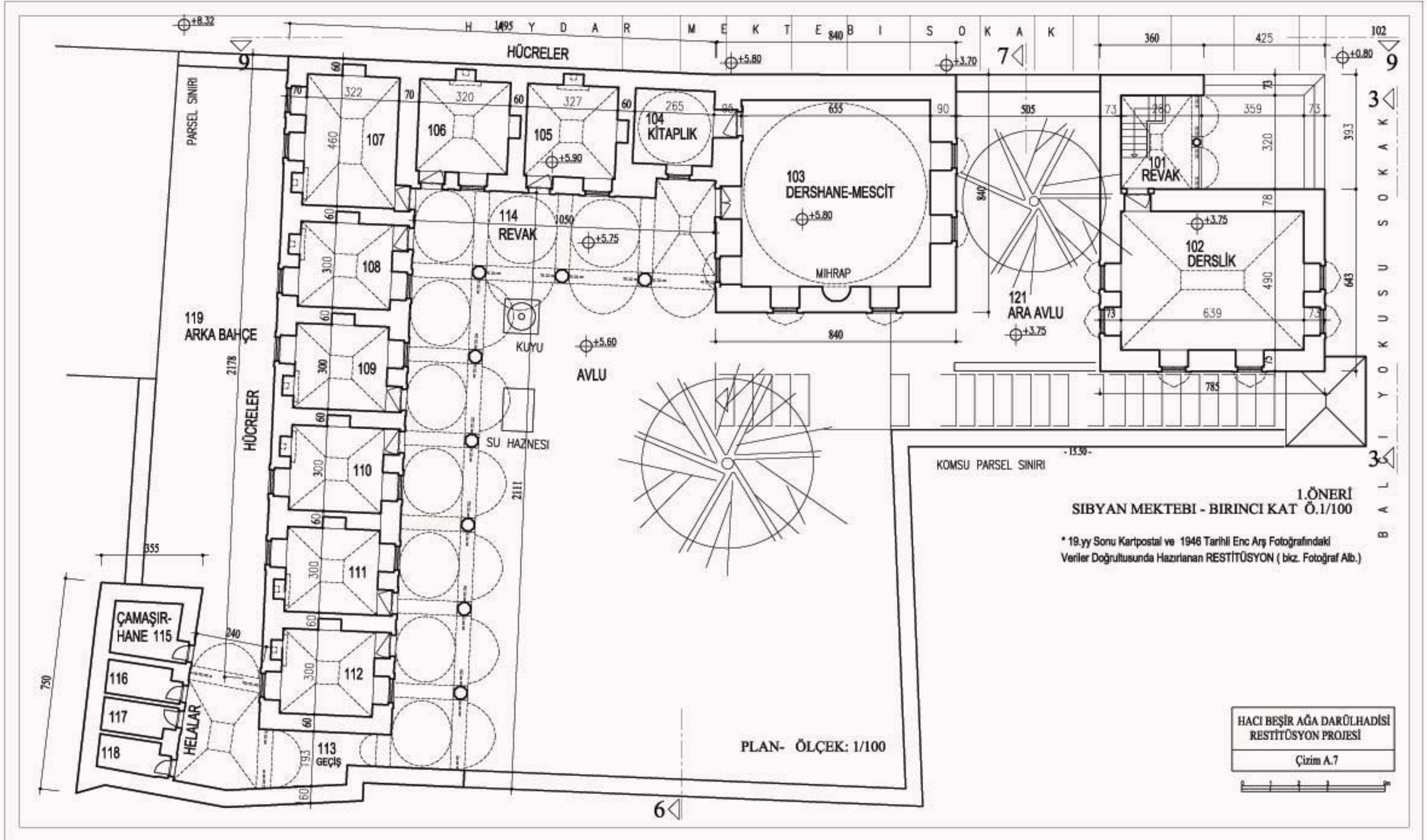
Çizim A.5

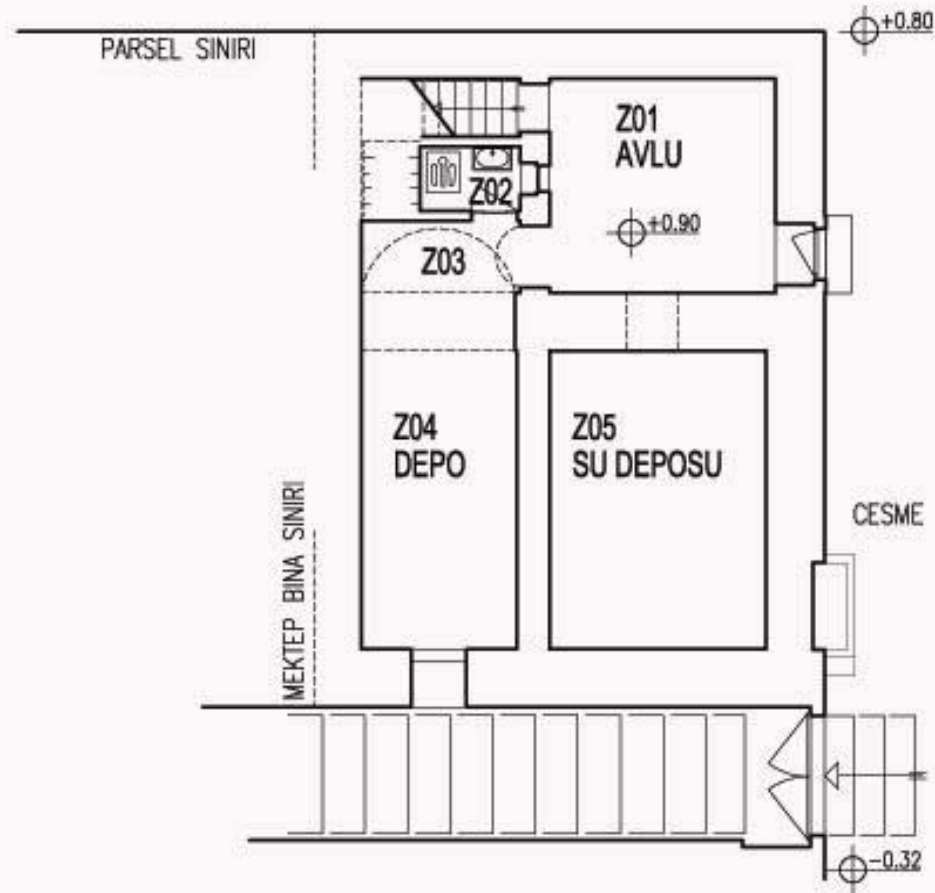

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
DUVAR ÇEŞMESİ DETAYI

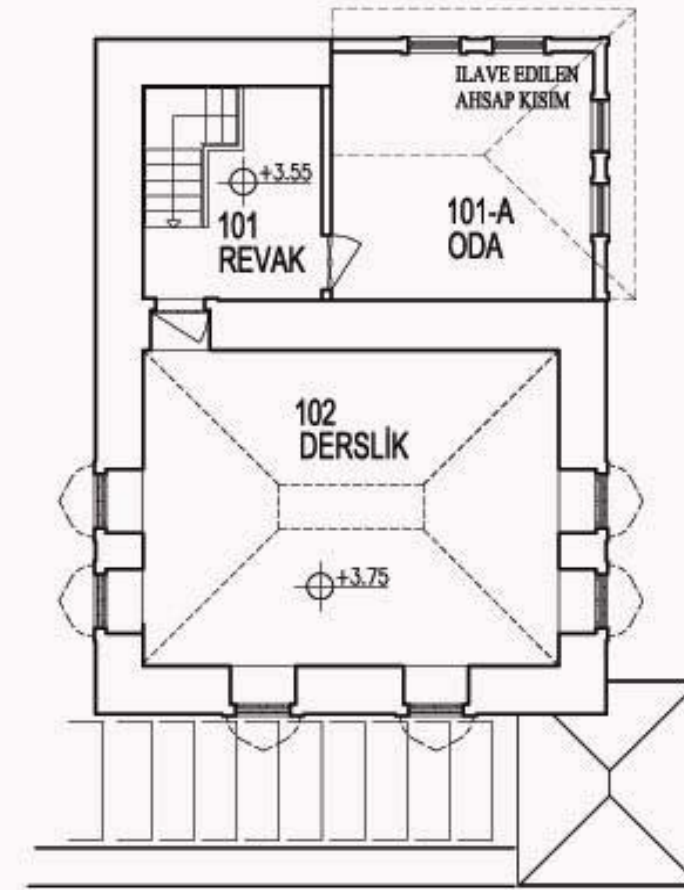
Çizim A.6

* 1934 Tarihli Enc.Arş.Fotoğrafına Göre Hazırlanan RESTİTÜSYON
(bkz. Fotoğraf Alb.)

2.ÖNERİ
SIBYAN MEKTEBİ - ZEMİN KAT

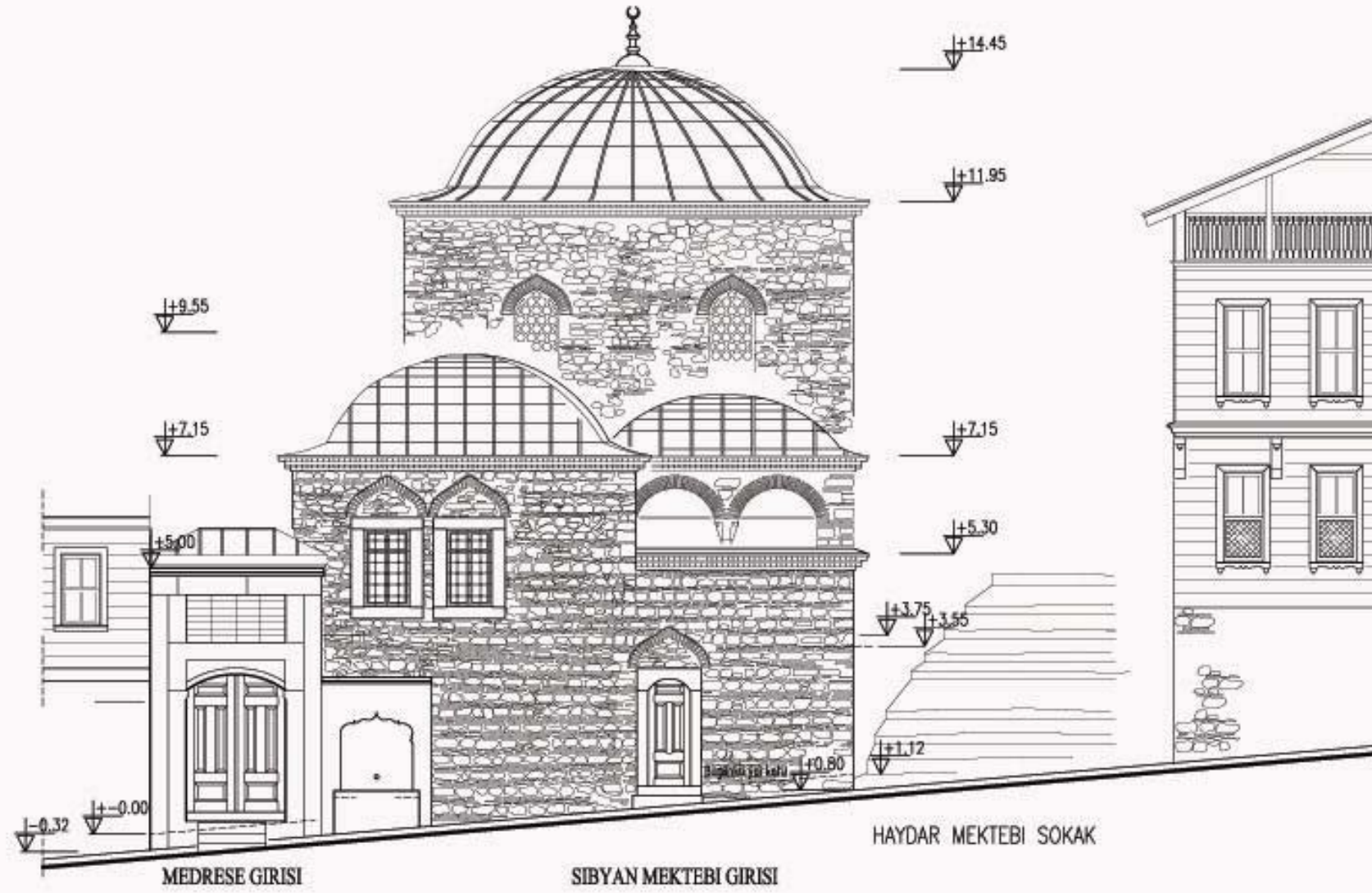

SIBYAN MEKTEBİ - BİRİNCİ KAT

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTİTÜSYON PROJESİ

Çizim A.8

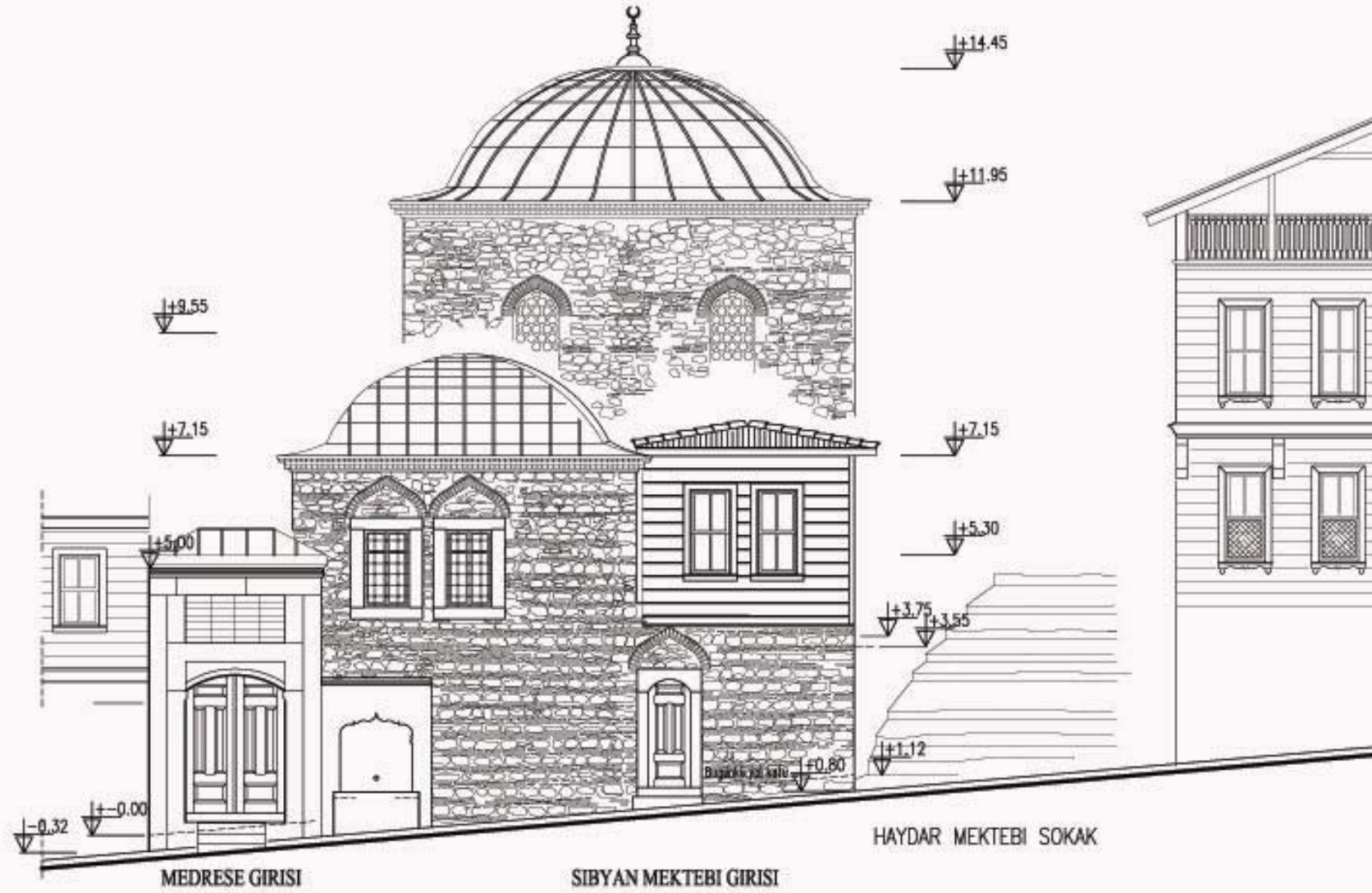
BALCI YOKUSU SOKAK TAN GORUNUS (3-3) - Ö.1/100

* 19.yy Sonu Kartpostal ve 1946 Tarihli Enc Arş Fotoğrafındaki
Veriler Doğrultusunda Hazırlanan RESTİTÜSYON (bkz. Fotoğraf Alb.)

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTİTÜSYON PROJESİ

Çizim A.9

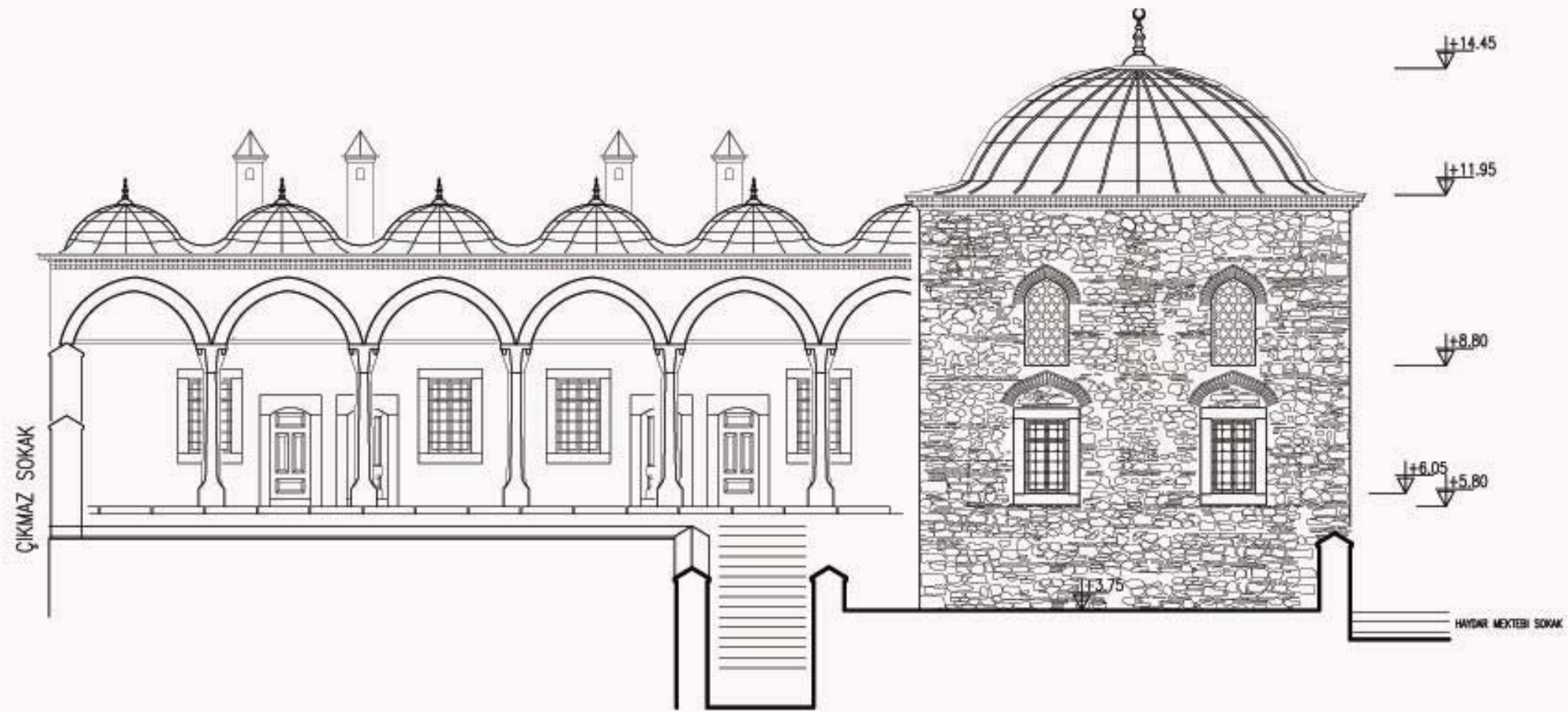

BALCI YOKUSU SOKAK TAN GORUNUS (3-3) - Ö.1/100
 * 1934 Tarihli Enc.Arş.Fotoğrafına Göre Hazırlanan RESTİTÜSYON (bkz.Fotoğraf Alb.)

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
 RESTİTÜSYON PROJESİ

Çizim A.10

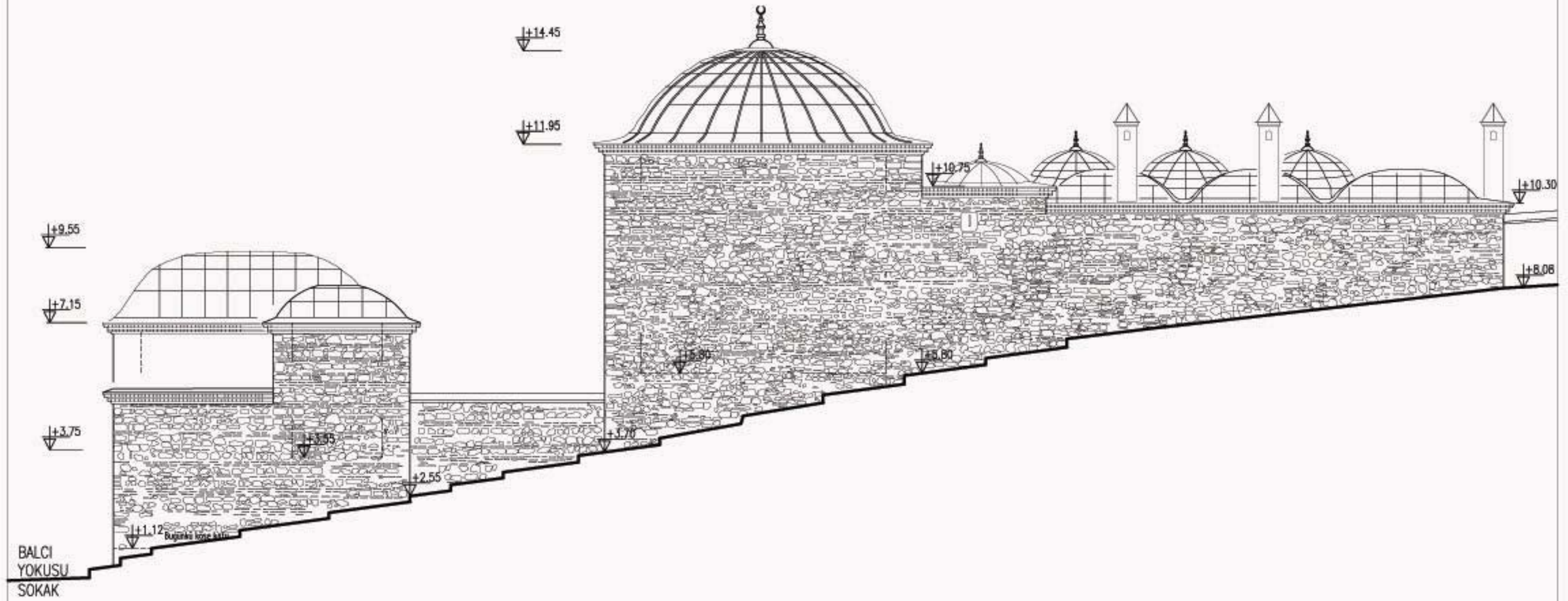

DERSHANE- ARA AVLUDAN GORUNUS (7-7) Ö.1/100

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTİTÜSYON PROJESİ

Çizim A.11

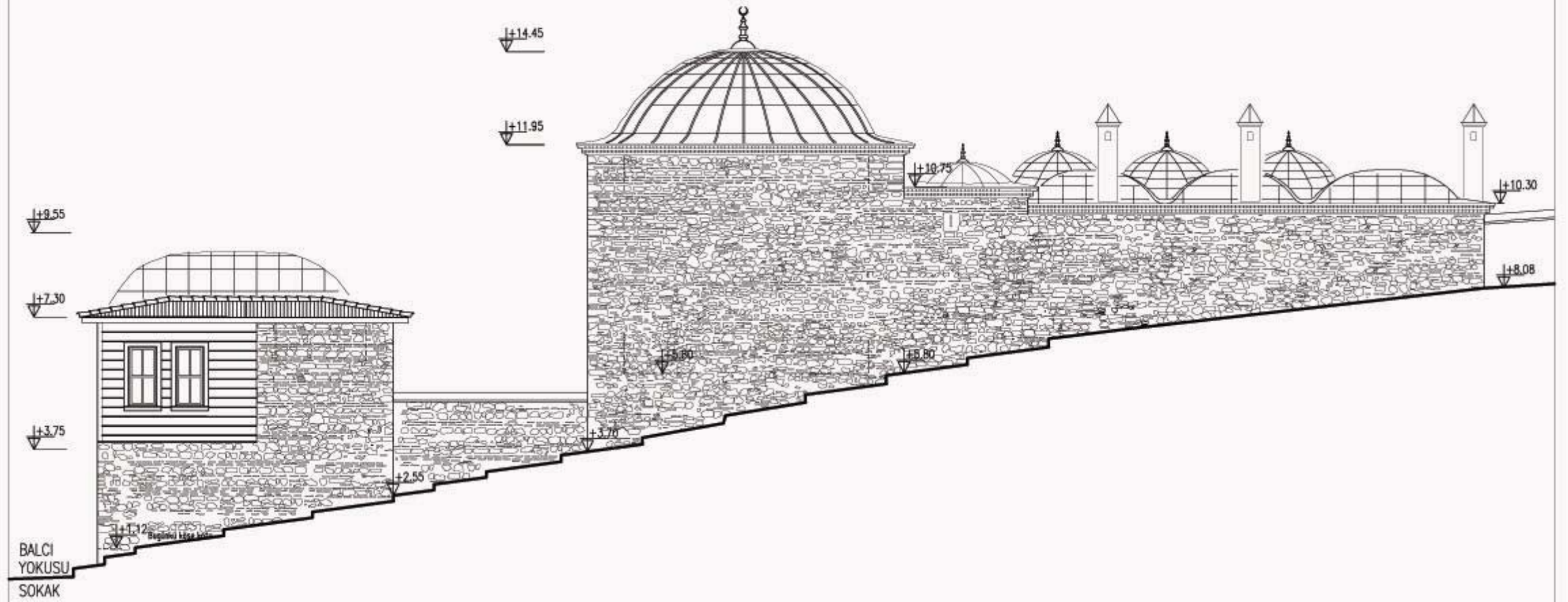
HAYDAR MEKTEBİ SOKAKTAN GÖRÜNÜŞ (9-9)- Ö.1/100

* 19.yy Sonu Kartpostal ve 1946 Tarihli Enc Arş Fotoğrafındaki
Veriler Doğrultusunda Hazırlanan RESTİTÜSYON (bkz. Fotoğraf Alb.)

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTİTÜSYON PROJESİ

Çizim A.12

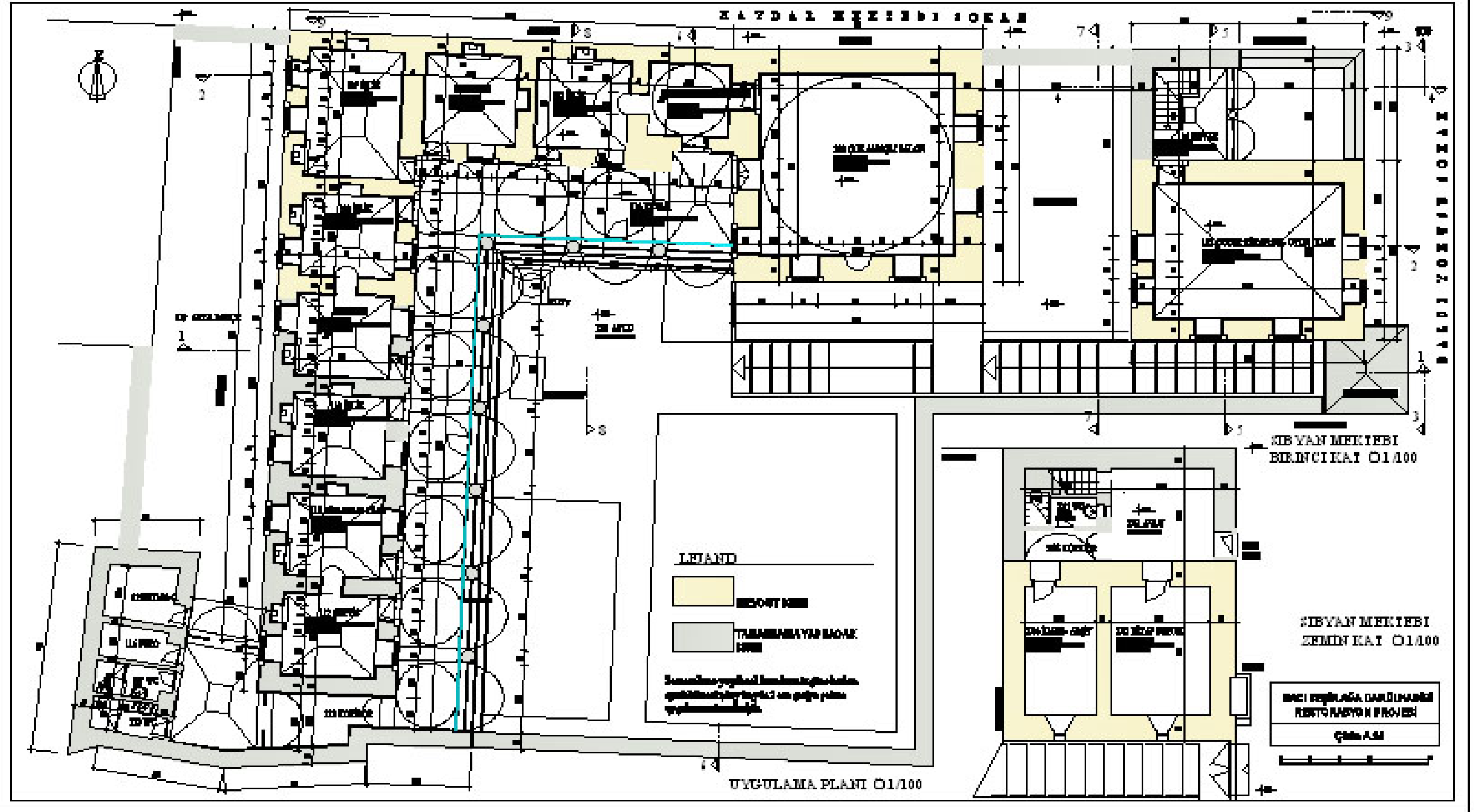
HAYDAR MEKTEBİ SOKAKTAN GÖRÜNÜŞ (9-9)- Ö.1/100

* 1934 Tarihli Enc.Arş.Fotoğrafına Göre Hazırlanan RESTİTÜSYON

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTİTÜSYON PROJESİ

Çizim A.13

SİBYAN MEKTİBİ İKİNCİ KAT

SİBYAN MEKTİBİ İKİNCİ KAT

LEJAND

- REKONSTRUKSIYON
- TAMAMLANMAYAN SAĞAQLAMA

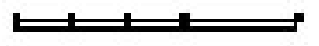
*Şu alanlar yapıldı, bunlar yapılmadı.
Güncellenenler siyahıdır, gri ise gelecekte
uygulanacaktır.*

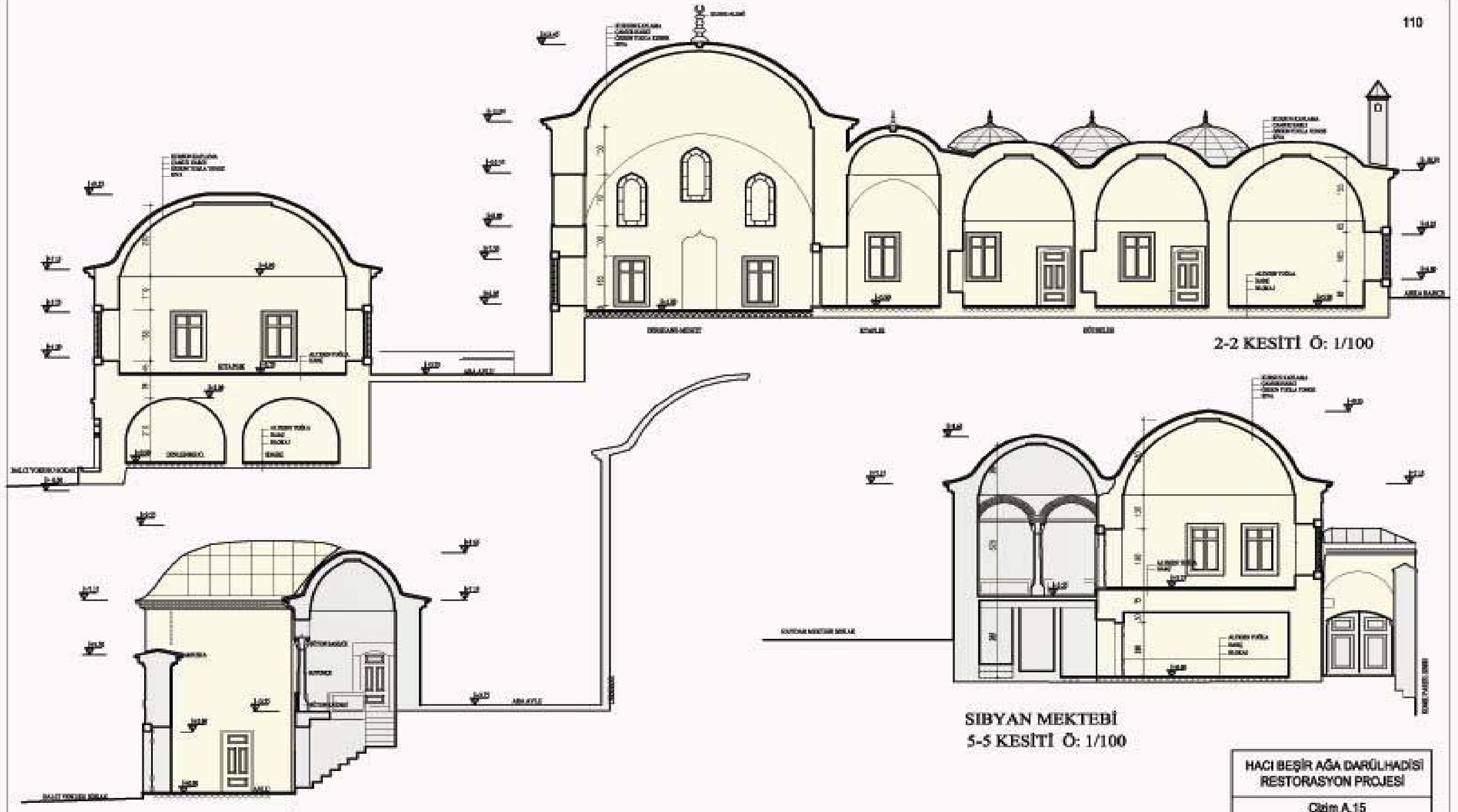
SİBYAN MEKTİBİ
BİRİNCİ KAT 01/100

SİBYAN MEKTİBİ
İKİNCİ KAT 01/100

İNŞİ FAZLAĞA GARKILIK
KURULUŞUNUN PROJESİ
Çizim A.Ş.

UYGULAMA PLANI 01/100

SIBYAN MEKTEBİ
4-4 KESİTİ Ö: 1/100

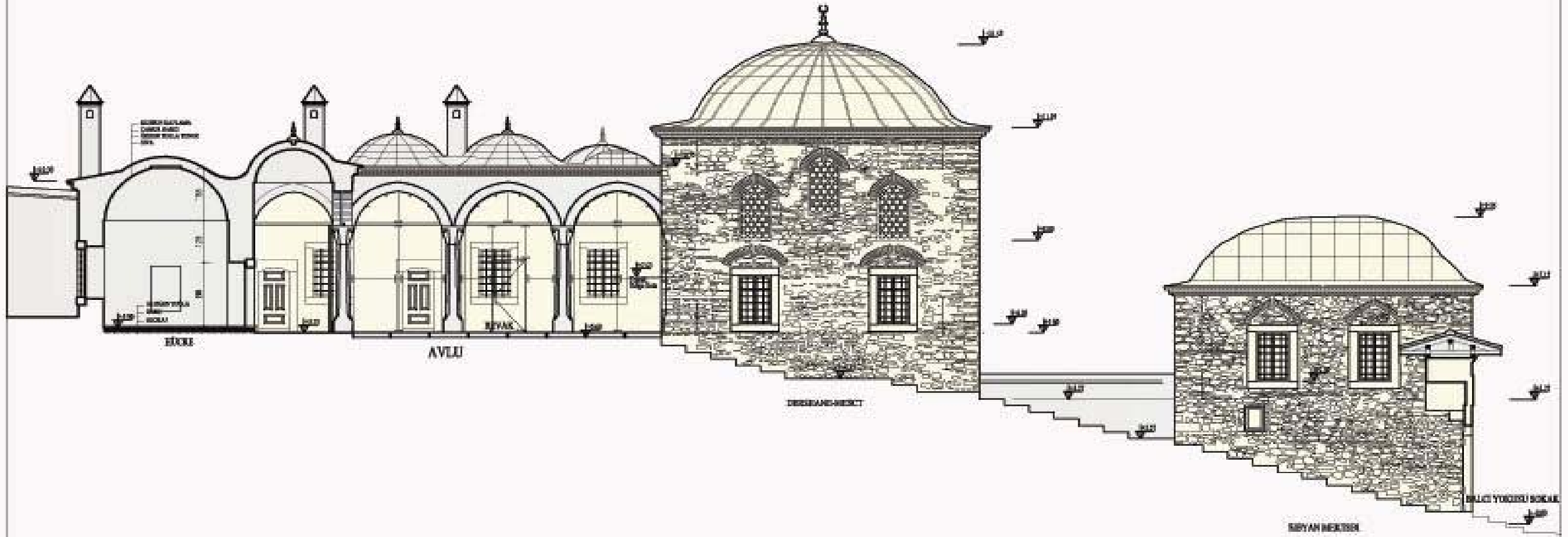
2-2 KESİTİ Ö: 1/100

SIBYAN MEKTEBİ
5-5 KESİTİ Ö: 1/100

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTORASYON PROJESİ

Çizim A.15

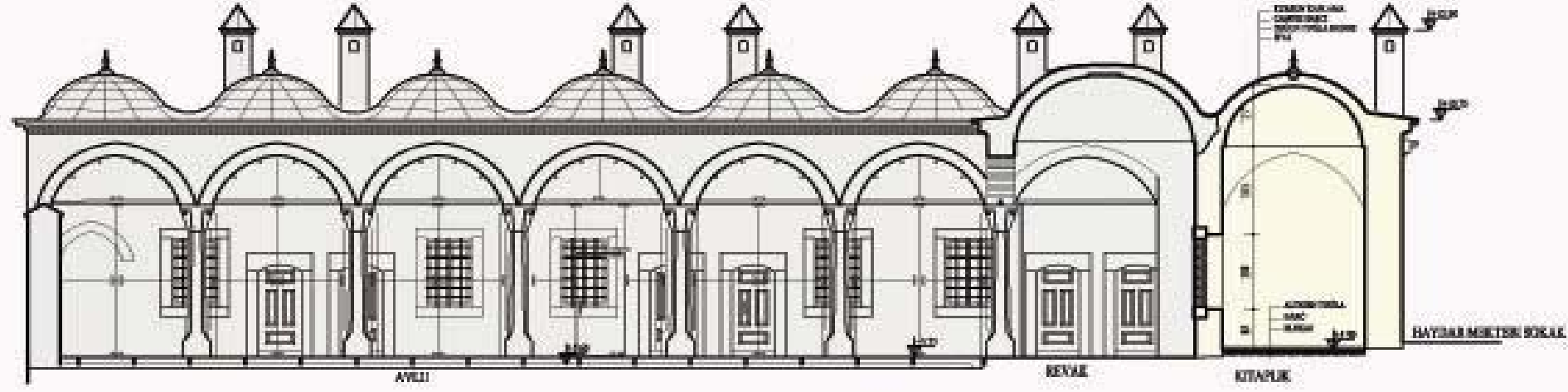

AVLUDAN GÖRÜNÜŞ (1-1)
Ö: 1/100

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTORASYON PROJESİ

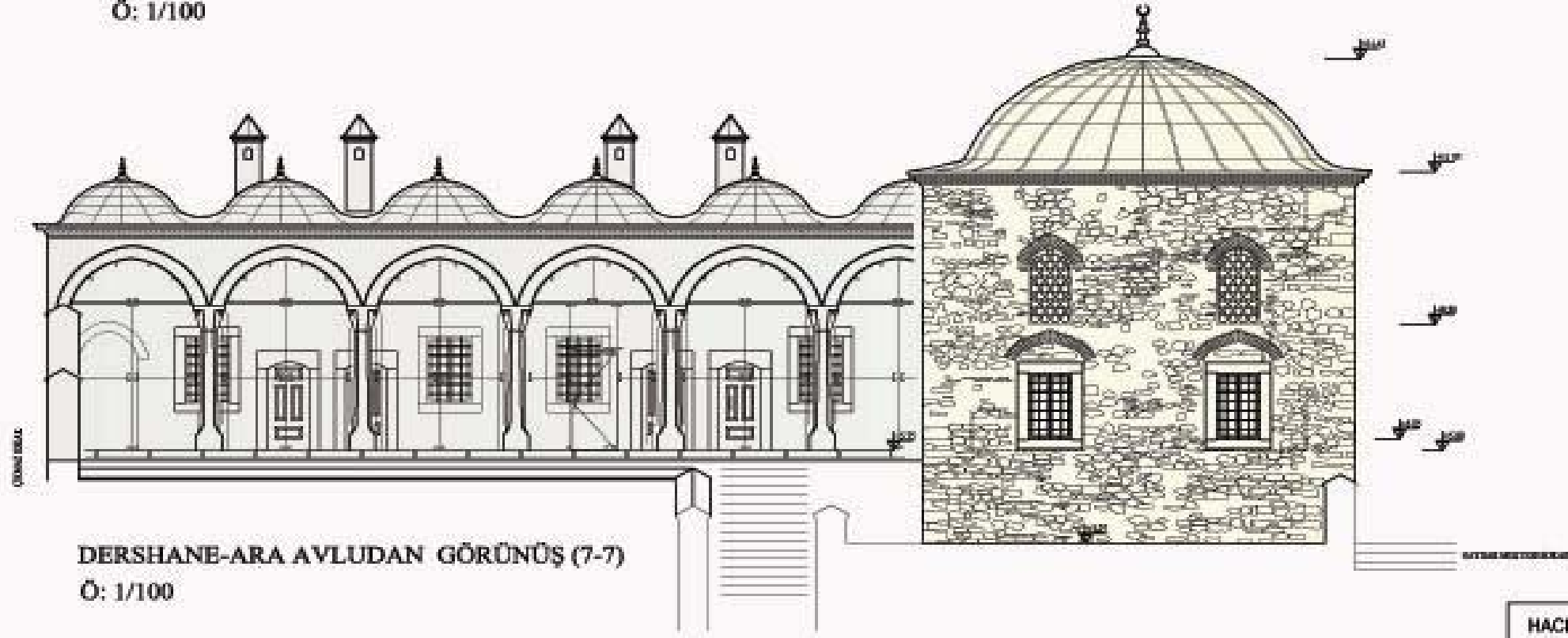
Çizim A.18

ENİNE KESİT (6-6)

Ö: 1/100

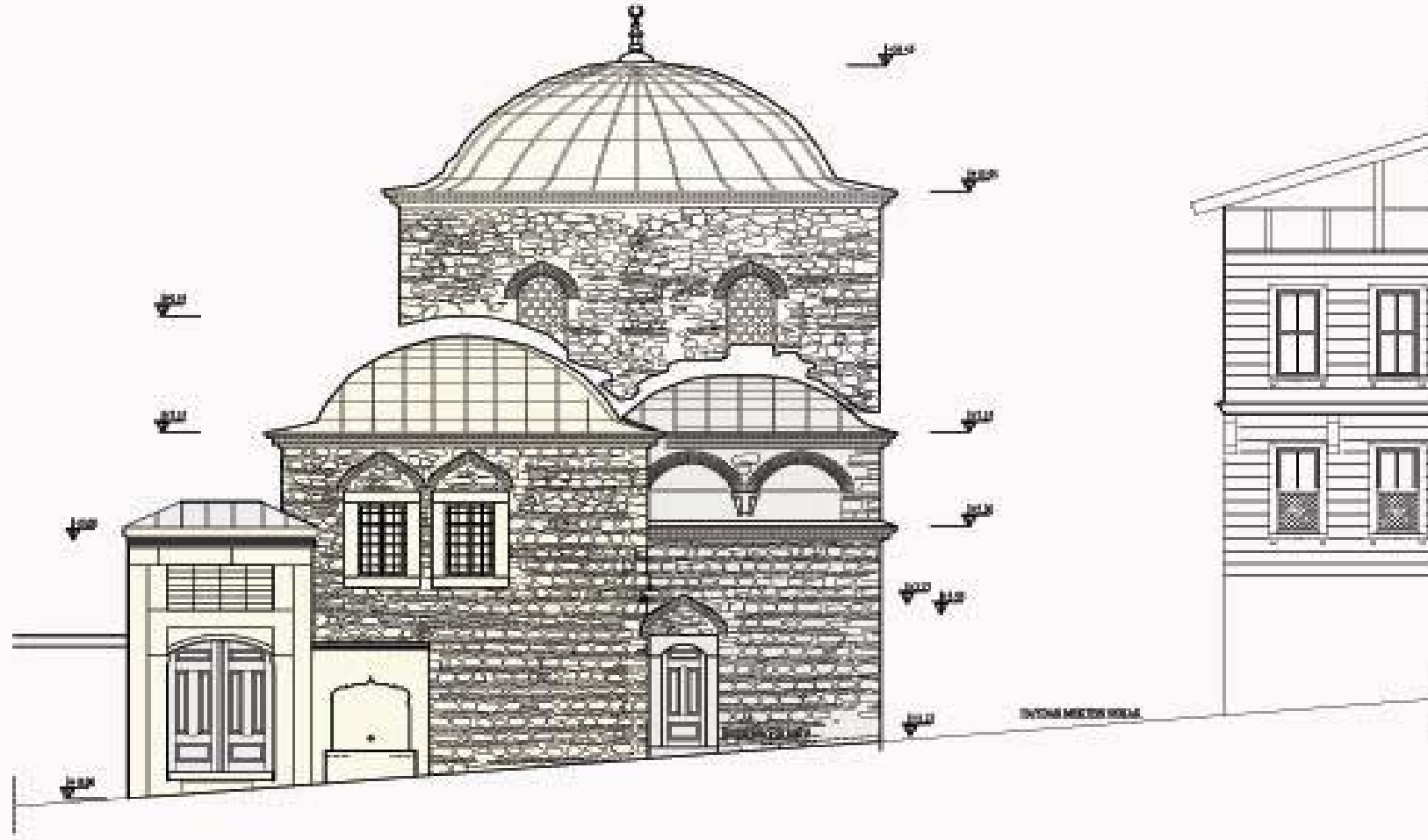

DERSHANE-ARA AVLUDAN GÖRÜNÜŞ (7-7)

Ö: 1/100

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTORASYON PROJESİ
Çizim A.17

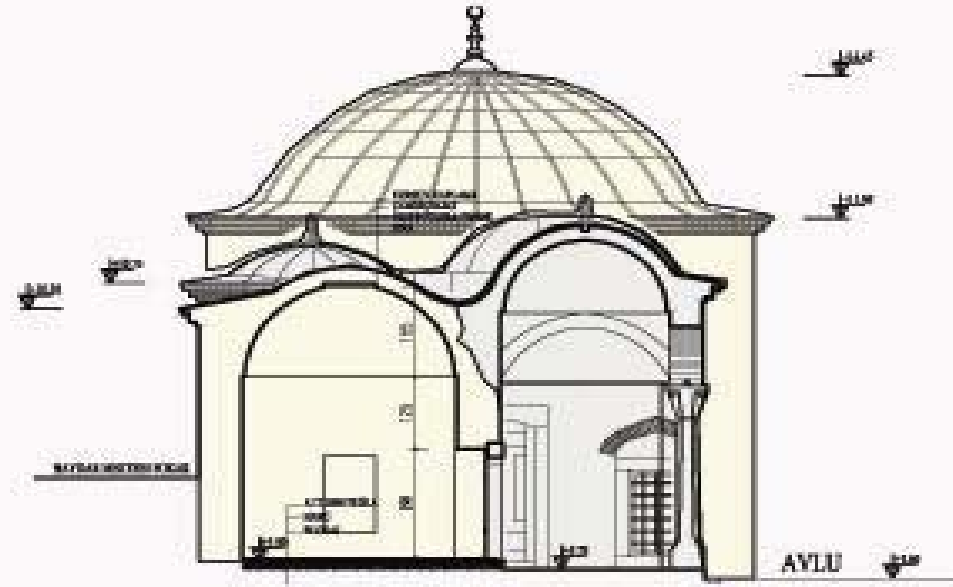

BALCI YOKUŞU SOKAKTAN GÖRÜNÜŞ (3-3)
(DOĞU CEPHESİ) Ö: 1/100

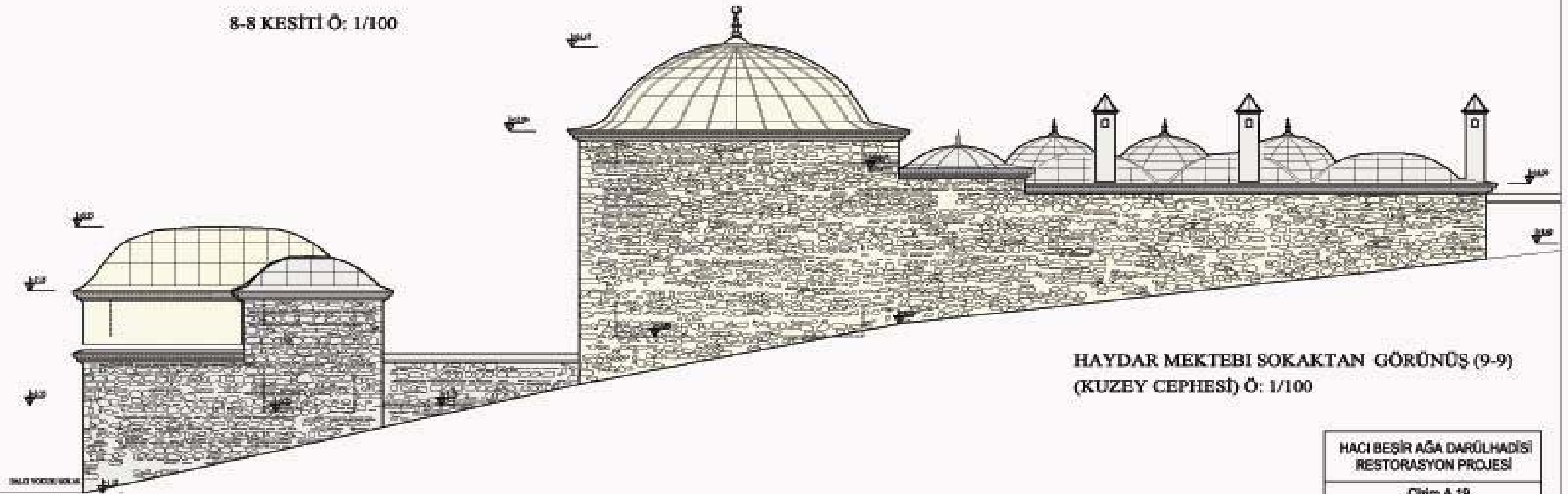
*1 Nolu Çizim Restorasyona Göre Alınmıştır.

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTORASYON PROJESİ
Çizim A.18

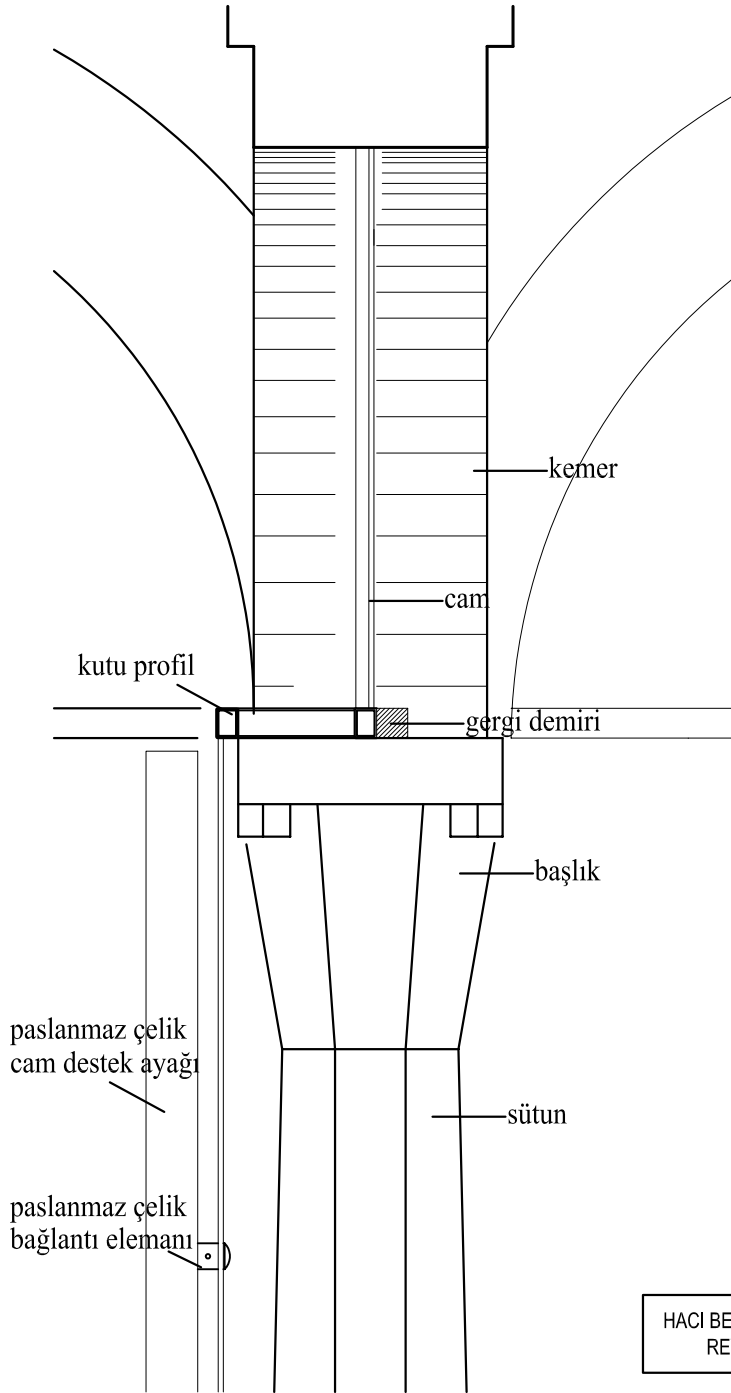
8-8 KESİTİ Ö: 1/100

HAYDAR MEKTEBİ SOKAKTAN GÖRÜNÜŞ (9-9)
(KUZEY CEPHESİ) Ö: 1/100HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
RESTORASYON PROJESİ

Çizim A.19

*1 No'lu Cephe Restorasyonu Çizim Alınıdır.

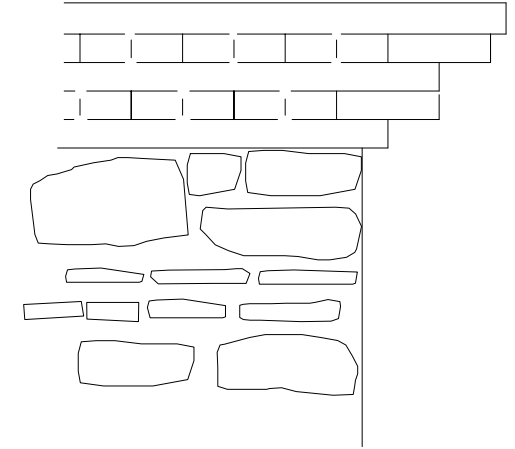
Ölçek: 1/10

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
REVAK KAPATMA DETAYI

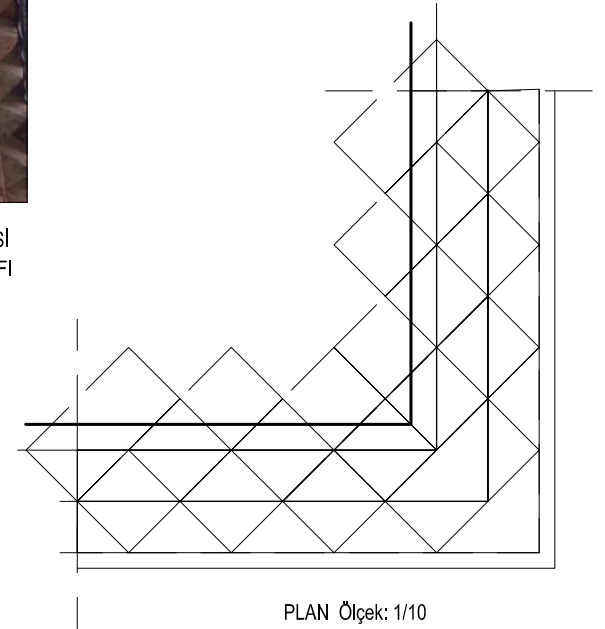
Çizim A.20

FEYZULLAH EFENDİ MEDRESESİ
KIRPI SAÇAK DETAY FOTOĞRAFI

GÖRÜNÜŞ Ölçek: 1/10

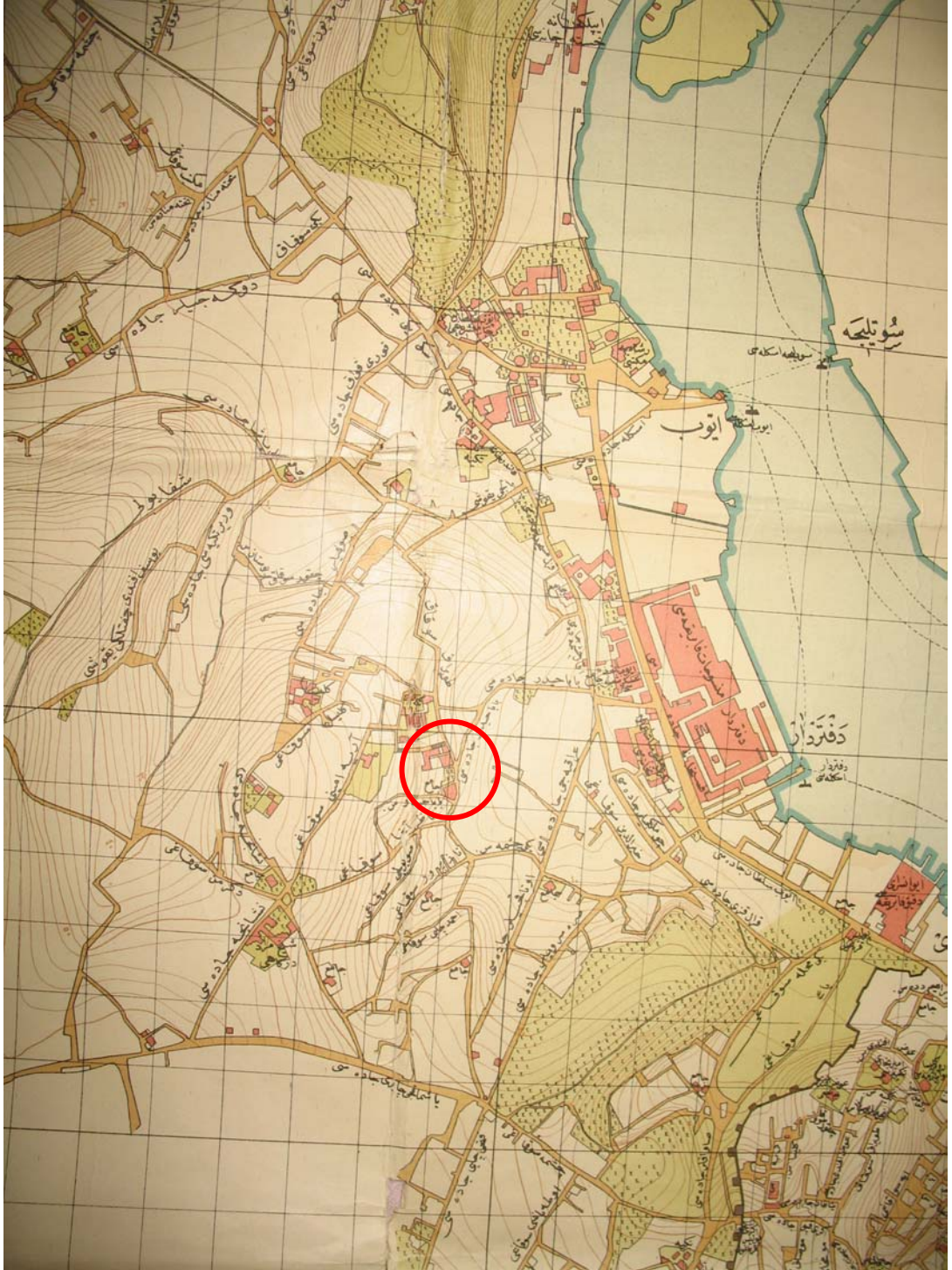

PLAN Ölçek: 1/10

HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ
KIRPI SAÇAK DETAYI

Çizim A.21

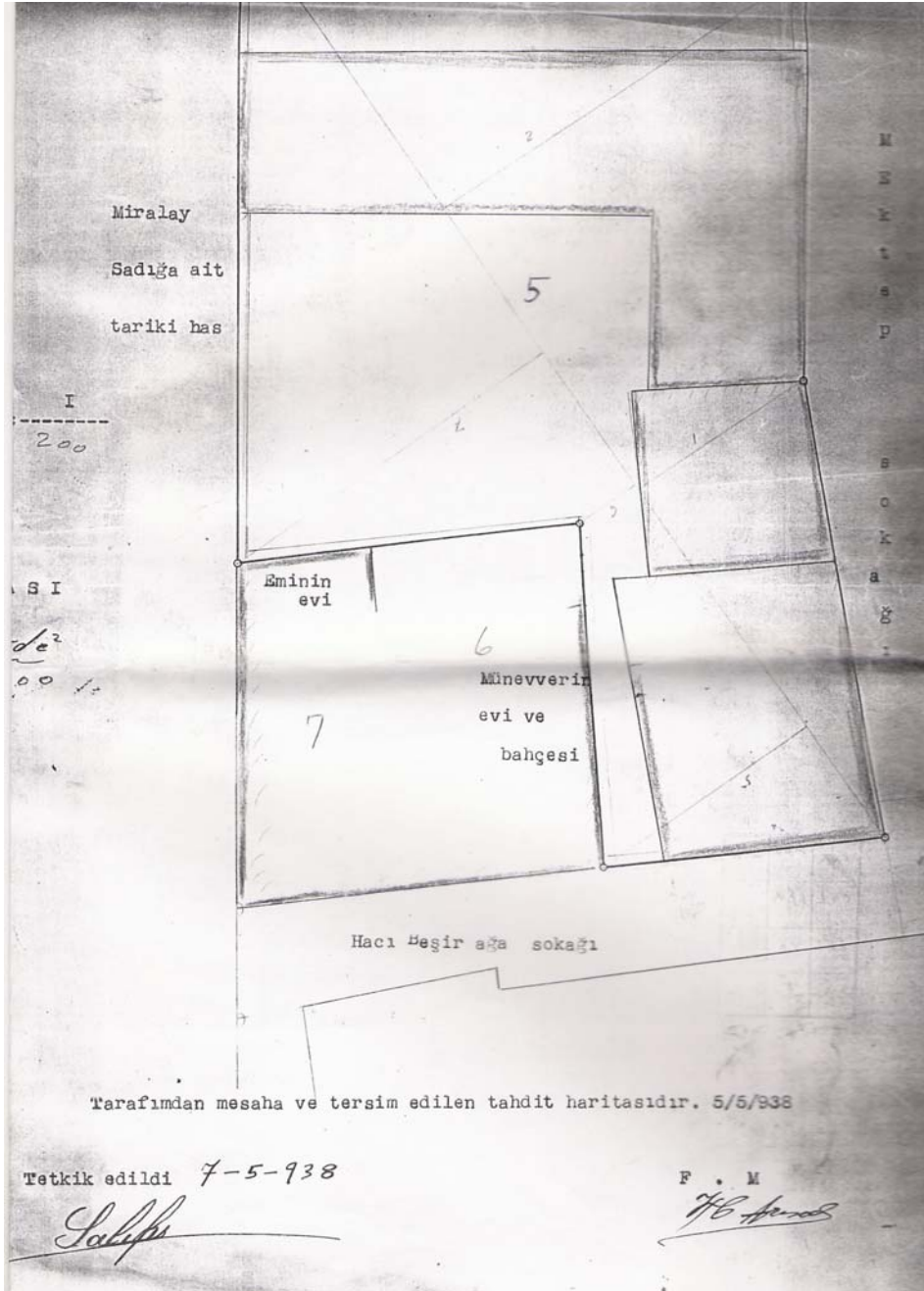

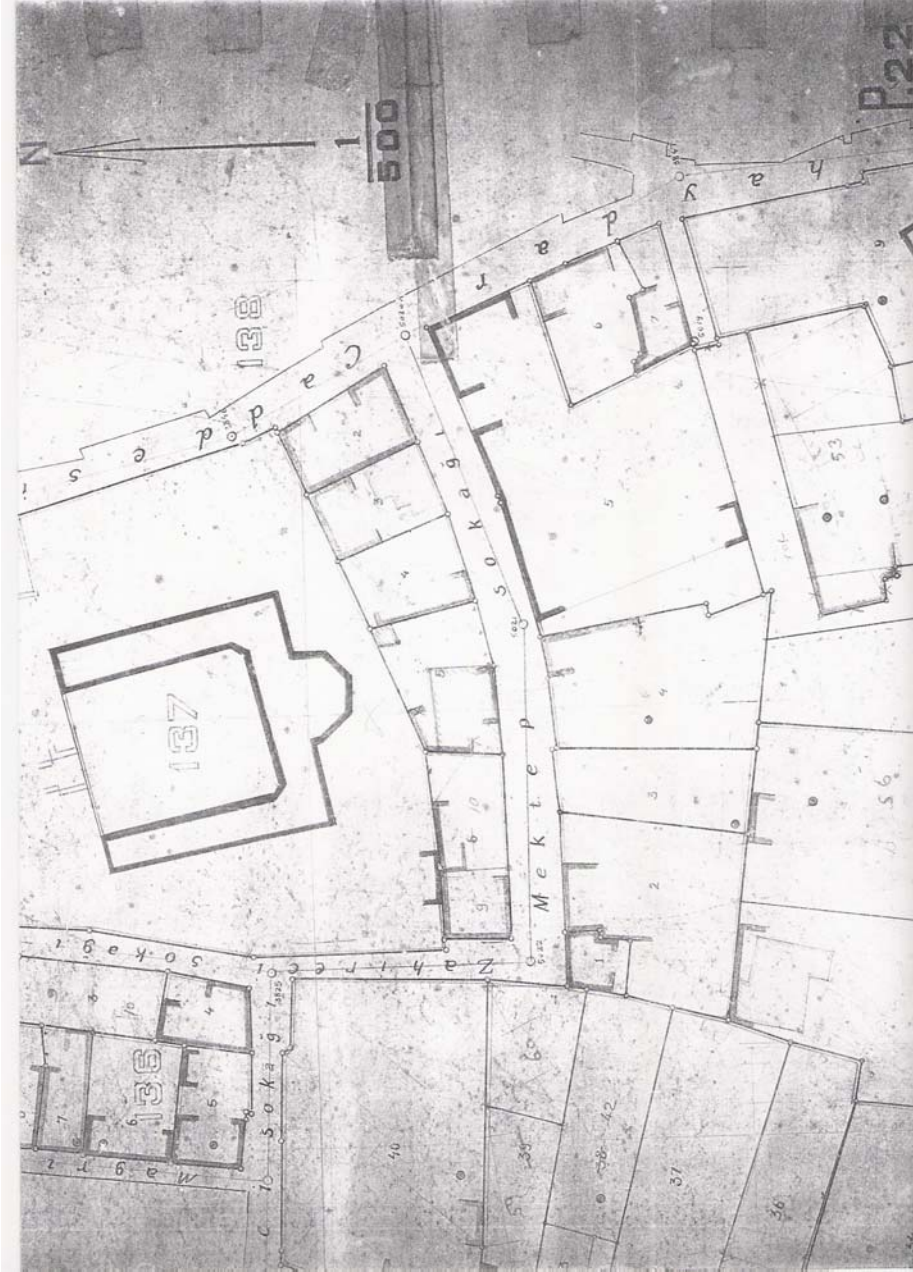
Harita B. 1- 20.yy başı İnşaat – Keşfiyat Şirketi tarafından hazırlanan İstanbul Şehir Haritası'nda Hacı Beşir Ağa Darülhadisî

Harita B. 2- Alman Sendika Haritası- 20.yy başı- Hacı Beşir Ağa Darülhadisi

Harita B. 3- 1938 Tarihli Kadastral Plan - Hacı Beşir Ağa Darülhadisi

Harita B. 4- 1949 Tarihli Kadastral Plan - Hacı Beşir Ağa Darülhadişi

EK C FOTOĞRAFLAR

Foto C. 1- Uydu Fotoğrafi-Hacı Beşir Ağa Darülhadişi günümüzdeki durumu

Foto C. 2- Hava Fotoğrafi-1937 (M.S.Ü Arşivi)

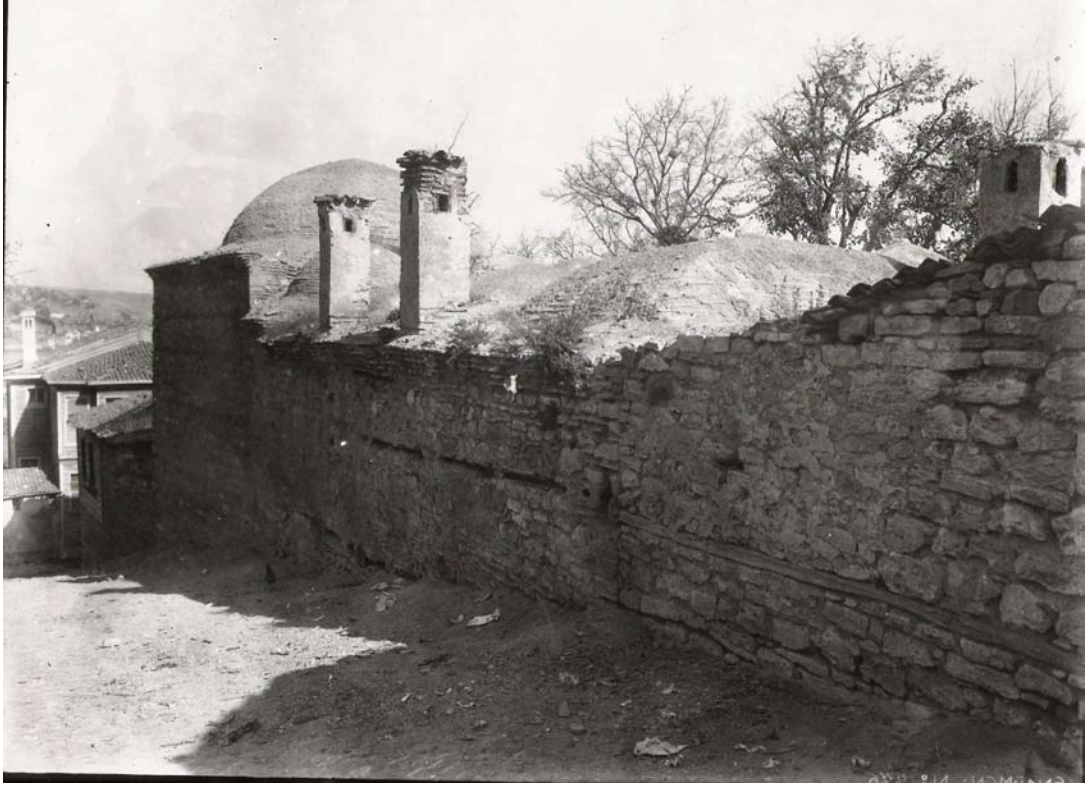
Foto C. 3- Hacı Beşir Ağa Darülhadisî Sıbyan Mektebi ve Avlu Girişi- 1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.477)

Foto C. 4- Hacı Beşir Ağa Darülhadisî- Yıkılan Revaklar – 1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.479)

Foto C. 5- Hacı Beşir Ağa Darülhadisî- Dershane ve Revaklar- 1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.478)

**Foto C. 6- Hacı Beşir Ağa Darülhadisî- Haydar Mektebi Sokaktan Görünüşü-1934
(Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.476)**

Foto C. 7- Süheyl Ünver'e ait "Türkiye Tıp Akademisinin Kısa Tarihiçesi" makalesinde bulunan fotoğrafta bugün mevcut olmayan medresenin batı kanadı-1934

Foto C. 8- Cümle kapısı üzeri kitabe-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.R-35-12)

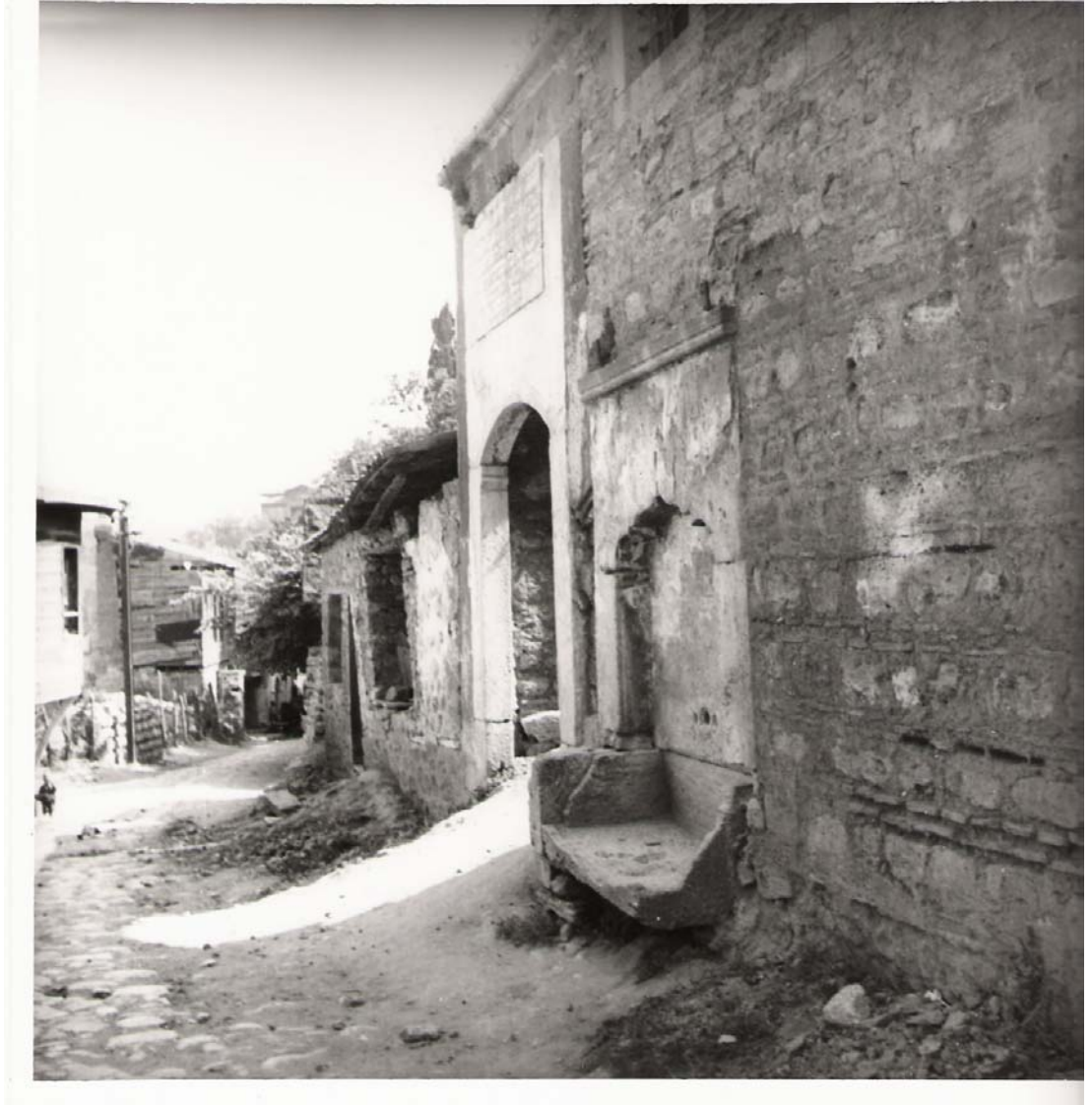

Foto C. 9- Balıç sokakdan görünüş-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.R-35-9)

**Foto C. 10- Cümle kapısından medreseye çıkılan geçit-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-
No.R-35-10)**

Foto C. 11- Medrese revakları yıkılmış durumda-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-
No.R-34-12)

**Foto C. 12- Medrese revakları yıkılmış durumda-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-
No.R-35-6)**

Foto C. 13- Dershane giriŖi-1944 (Arkeoloji Mzesi Encmen ArŖivi-No.R-34-11)

Foto C. 14- Revak kemeri izi-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.R-35-2)

Foto C. 15- Medrese hücresi yıkılan tonoz-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-No.R-35-3)

**Foto C. 16- Medresenin günümüzde yıkılan hücreleri-1944 (Arkeoloji Müzesi Encümen Arşivi-
No.R-35-1)**

**Foto C. 17 – 19.yy sonu Kartpostalda Sıbyan Mektebi önünde çocuklar
(Z.Ahunbay- Eyüp Sempozyumu-“Eyüp Medreseleri”)**

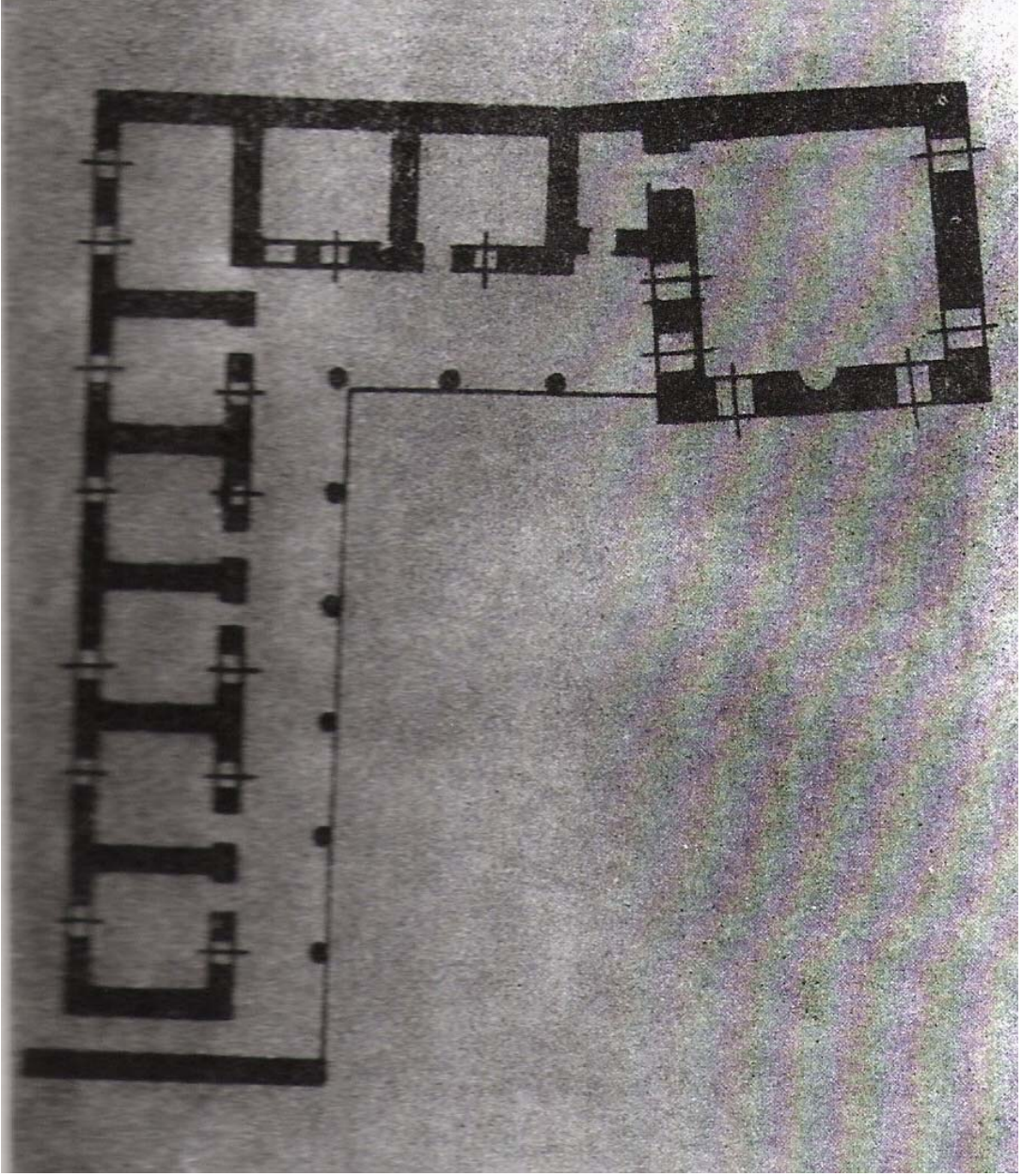

Foto C. 18- Süheyl Ünver'e ait "Türkiye Tıp Akademisinin Kısa Tarihçesi" makalesinde bulunan çizimde medresenin plan krokisi yer almakta.

Foto C. 19- Hacı Beşir Ağa Darülhadisî günümüzdeki durumu- Sıbyan Mektebi ve Külliye Girişi (2005)

Foto C. 20- Sıbyan Mektebi Derslik bölümünün özgün pencereleri(2005)

Foto C. 21- Giriş cephesinde yer alan çeşme(2005)

Foto C. 22- Külliye'nin girişi- Merdivenli geçitle bir st kotta bulunan medrese bölümüne çıkılıyor.(2005)

Foto C. 23- Külliye'nin girişinde yer alan (2004)

Foto C. 24- Sıbyan Mektebinin avlu girişinin kapatılan kapı boşluğu (2005)

Foto C. 25- Medrese bölümünün yıkılan batı kanadı ve avludan görünüşü (2005)

Foto C. 26- Yıkılan revaklar ve medresenin batı kanadı görünüşü (2005)

Foto C. 27- Medrese'nin doğu kanadında yer alan Dershane (2005)

Foto C. 28- Dershane girişi (2004)

Foto C. 29- Dershane girişi (2004)

Foto C. 30- Dershane doğu cephesi(2005)

Foto C. 31- Yıkılan Revak kemerinin başlangıç izi (2004)

Foto C. 32- Dershane girişinde revak kemeri izi (2004)

Foto C. 33- Dershane içinden görünüş- Yakılan ateş sonucu duvarlarda oluşan isler (2005)

Foto C. 34 Dershanenin orjinal döşeme kotu (2005)

Foto C. 35- Kitaplık bölümü örtü sistemi (2004)

Foto C. 36- Dershane kubbe pandantifleri (2004)

Foto C. 37- Medrese hücresi tonoz tavan (2004)

Foto C. 38- Sibyan mektebi tonoz tavan (2004)

Foto C. 39- Medrese hücrelerinin örtü sistemleri üzerinde çimento sıva (2004)

Foto C. 40- Sibyan Mektebi giriş avlusunda yer alan eğrisel tonozlu mekan (2005)

Foto C. 41- Sıbyan Mektebi güney cephesindeki bozulmuş pencere (2005)

Foto C. 42- Sıbyan Mektebi dersliği, pencerelerin kemer aynaları boşalmış (2004)

Foto C. 43- Baba Haydar Mektebi sokaktan görünüş (2005)

Foto C. 44- Kitaplık ve Dershane kubbe çatı örtüsü (2005)

Foto C. 45- Balıç sokaktan görünüş (2005)

Foto C. 46- Balıç sokakta sivil mimari örneği (2005)

Foto C. 47- Çevre dokusu içinde yer alan Baba Haydar Tekkesi (2005)

Foto C. 48- Eyüp Sultan Camii iç Avlusunda yer alan Hacı Beşir Ağa Türbesi (2005)

EK D. YAPI İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR**EK D.1.-D.2.**

İ.B.BELEDİYESİ'NCE YAPININ RESTORASYON ÇALIŞMALARI
KAPSAMINDA YAPTIRILAN ÇALIŞMALAR

- YAPININ YENİ KULLANIM ÖNERİSİNE AİT GÖRÜNÜM
- ZEMİN ETÜD RAPOR SONUCU

EK D.3. HACI BEŞİR AĞA VAKFINA AİT VAKFİYE**EK D.4. HACI BEŞİR AĞA KİTAPLIĞI'NDAKİ KİTAPLARIN LİSTESİ**

Ek D. 1- Han-Art Mimarlık tarafından 2005-2006 yılında hazırlanan restorasyon projesine göre, özürü önleme merkezi olarak önerilen yapıya ait çalışma.

EK D.2. HACI BEŞİR AĞA DARÜLHADİSİ'NİN BULUNDUĞU PARSELDE YAPILAN ZEMİN ETÜDÜNE AİT RAPOR*

XI. SONUÇ VE ÖNERİLER

■ İstanbul Eyüp İlçesi Düğmeciler Mahallesi 28 Pafta,134 Ada, 5 Parselde bulunan Hacı Beşirağa Medresesinin restorasyon projesine esas ; sondaj,sismik ve laboratuar deneylerinden oluşan jeolojik-jeofizik-jeoteknik etüd çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

■ 2001 yılında hazırlanan İmar Planlarına esas jeolojik-jeoteknik raporlarda ve haritalarda Hacı Beşirağa Medresesinin bulunduğu parsel "Yerleşime Uygun Alan" olarak gösterilmiştir. Bu raporlar 31.01.2001 tarihinde Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından onaylanmıştır.

■ İnceleme alanında Topoğrafik eğim %5 ile %10 arasında değişmektedir. Eğimden ve zemin yapısından kaynaklanan heyelan akma gibi oluşumlara etüt alanında rastlanmamıştır.

■ Etüt alanında yüzeyden itibaren 3,5m-4m kalınlıkta kiremit,taş,toprak ve az killi siltli kum,kumlu silt (SM) karmaşığından oluşan dolgu bulunmaktadır. Dolgunun altında sondaj derinliği olan 14,5m derinliğe kadar Karbonifer Yaşlı Trakya Formasyonunu oluşturan Grovak (Kumtaşı) birimleri belirlenmiştir. Medresenin temellerinin açılması sırasında temellerin Grovak birimlerine oturduğu gözlenmiştir. Yapı temel seviyesinde yani üst kısımlarda (grovak) kumtaşı birimleri çok zayıf kaya kaliteli, çok düşük –düşük dayanımlı , ayrıışmış-orta derecede ayrıışmış (W4-W3), kırıklı çatlaklı, grimsi sarı,soluk kahve renklerde ince taneli olup; derinlere doğru zayıf-orta kaya kaliteli,orta dayanımlı, az –orta derecede ayrıışmış (W3-W2) , sarımsı kahvemsı gri renklerde süreksizlik düzlemleri kil- demiroksit dolgulu olup temel zemininin jeolojisini oluşturmaktadır. Trakya Formasyonu Eklerde verilen Jeoloji haritalarında Trf sembolleriyle gösterilmiş olup inceleme alanının derinlerinde Kireçtaşı bantlı Kumtaşı,şeyl araldanmasıyla temsil olunmaktadır.

* Hacı Beşir Ağa Darülhadisi'nin restorasyon çalışmaları kapsamında Han-Art Mimarlık tarafından yaptırılan kazı ve sondaj çalışmalarına ait rapor.

■ İnceleme alanında 14,5m. Derinliğe kadar açılan sondaj kuyusunda yeraltısuyuna rastlanmamıştır. Yinede sızıntı yüzey ve yüzeyaltı sularına karşı Medresenin temelleri etrafında drenaj ve izolasyon önlemlerinin alınmasında fayda vardır.

■ İnceleme alanında bulunan Hacı Beşirağa medresesinin temel zeminine esas **Yerel Zemin Sınıfı Z2- Yerel Zemin Grubu C1** olarak belirlenmiştir.

■ "Afet Bölgesinde Yapılar Hakkındaki Yönetmelik" esaslarına göre zeminin 50 metre kalınlık mertebesinde İnceleme alanında

Zemin Hakim Titreşim Periyodu $T_0=0,39$ sn

Zeminin Spektrum Karakteristik Periyotları ; $T_a: 0,15$ sn- $T_b: 0,40$ sn

Belirlenmiştir.

■ 3. Derece deprem bölgesinde bulunan inceleme alanındaki tarihi medresede yapılacak restorasyon ve tadilat işlerinde "Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkındaki Kanun ve Yönetmelik"lere mutlaka uyulmalıdır.

■ Zeminin Yapı Yükünden doğan zorlamaları karşılayabilmesi için restorasyon projelerindeki statik hesap ve kabullerde yukarıda sıralanan maddelerin içeriği dikkate alındığında;

Zemin Emniyet Gerilmesi $q_s = 2$ kg/cm²

Zemin Düşey Yatak Katsayısı $K_v \approx 5000$ ton/m³

Etkin Yer İvme Katsayısı $A_0 = 0,27$ g

Doğal Birim Hacim Ağırlık $\gamma_n : 2,11$ gr/cm³

Değerlerinin kullanılması önerilir.

EK D.3. HACI BEŞİR AĞA VAKFINA AİT VAKFIYE

NO:50

638 numaralı defterin 80.sayfa ve 50.sirasında kayıtlı "Beşir Ağa Vakfı"na aid İstanbul'da 1158 tarihli vakfiyenin yeni harflere çevirisidir.

el-emru hasbema hurrire fihi nemekahu'l-fakiru ileyhi azze şanuhu Mehmed Emin el-müfettiş bi evkafi'l-Haremeyni'l-Muhteremeyn gufire lehu.

Halen rikab-ı şevket-meab-i hüsrevanide darü's-saadeti'ş-şerife ağalığı valasıyla kamyab olan iftiharü'l-havassi ve'l-mukarrabin mutemedü'l-müluki ve's-salatin muhtarü'l-izzi ve't-temkin zayirü'l-Haremeyni'ş-Şerifeyn el-muhtassu bi-mezidi inayeti'l-Meliki'l-Muin devletlü saadetlü *el-Hac Beşir Ağa* ibni Abdulmuin Hazretleri'nin hizmet-i kitabet-i celileleri ile şerefyab olan umdet-i erbabü't-tahriri ve'l-kalem zübdet-i ashabi't-tastiri ve'r-rakam izzetlü Mehmed Emin Efendi ibni Veliyüddin Efendi meclis-i şer'i şerif-i lazimü't-teşrifde ağa-yı ...

.....

 ahz oluna ve *medine-i Hazreti Ebi Eyyüb-i Ensarî aleyhi'r-rahmetü'l-Bari mahallatından Baba Haydar-ı Nakşibendî Mahallesi'nde* vaki bir taraftan kudat-ı mısriyyeden Hasan Efendi zevcesi mülkü ve bir taraftan sabıkan Çakırcıbaşı İvaz Ağa mülkü ve bir taraftan bazen el-Hac Ali meşrutası olan menzil ve bazen Mahmud Efendi mülkü ve bir taraftan tarik-i amm ile mahdud ma-i leziz-i cariyi *müştemil arsa üzerine müceddeden bina eylediğim kaviyyu'l-esas kütübhane-i bala ve muallimhane-i ulya ve sekiz aded hücre-i balayı müştemil medrese-i latiflerine* ulum-ı nafia-i şeriyeye ve fünun-ı mütedavile-i mer'iyye tedris ve ta'limine kudret-i kamile ve ihata-i şamilesi olan iki nefer alim ve fazıl kimesne biri müderris ve biri muhaddis olub eyyam-ı ma'rufede ve evan-ı me'lûfede medrese-i mezkurede tedris ve ta'limine müdavim ve mülazim olub müderris olan yevmî yirmi beş akçe ve muhaddis olan yevmî yirmi akçeye mutasarrıf olalar ve hücerat-ı mezkurede kütüb-i mütedavile kıraatına saî ve mucidd ve fünun-ı mütearife mebahisini fehm ve teallüme müstaid olan danışmandan-i kabiliyyet nişan zümresinden birer kimesne sakın olub kitabhane-i mezbure müderris ve muhaddis olanların ders ve talimine mülazemet ve muvazabet edüb herbiri yevmî beşer akçe vazife-i hücre ve ikişer akçe şem' baha cem'an yevmi yedişer akçe vazifeye mutasarrıf olub vazife-i mezkurelerini müteveli-i vakıf yedinden ahz ve kabz edeler ve dahi şöyle şart ve ta'yin eyledim ki; İşbu zeyl-i vakfiyyede ale'l-esami ve'l-evsaf mestur ve muharrer olub *kitabhane-i mezburede vaz' ve vakf*

eylediğim kütüb-i nefise ve nüsahtı celileye üç nefer kimesne evvel ve sani ve salis itibarıyla hafız-ı kütüb olub hafız-ı kütüb-i evvel olan medrese-i mezkure sükkânından olmayub haricden alim ve fazıl ve mütediyyin ve sadakat ve istikametle maruf bir kimesne olub yevmî on beş akçe vazifeye mutasarrıf ola ve hafız-ı kütüb-i sani ve salis medrese-i mezbure hüceratında sakın talebeden müsait bulunan kimesnelere verilüb hafız-ı kütüb-i sani olan medrese-i mezkûreden muid olub yevmî altı akçe vazifeye mutasarrıf ola ve hafız-ı kütüb-i salis dahi yevmî altı akçe vazifeye mutasarrıf ola ve talebe-i merkumeden istidadı zahir olandan biri dersane-i mezkure mihrabında müraat-ı ta'dil-i erkan ile imamet edüb yevmî altı akçe vazifeye mutasarrıf ola ve talebe-i mezkureden birisi kütüb-i mevkufe-i mevsufeyi esami ve evsafirıyla defter edüb katib-i kütüb ve nazır olub her re's-i senede mevcud olan kütüb-i celileyi marifet-i mütevellî ile vakfiyyede muharrer olan kütübe tatbik edüb yevmî beş akçe vazifeye mutasarrıf ola ve beher yevm hafız-ı kütüb olanlardan biri ala tariki'lmünavebe mevcud bulunub tüllabın müşkillerinin halli için dilediği kitabı verib ve kütüb-i mezbure kitabhaneden taşra çıkmayub hücerata ve sair mahalle mütalaa için verilmeyüb ancak kitabhane-i mezburede mütalaa oluna ve hafız-ı kütüblerden birisi dışarı kitab verüb hizmetinde taksiratı olur ise ref' olunub yeri bir mustakim ademe verile ve talebe-i merkumeden biri dahi ferraş-ı meydan ve hafız-ı tas ve çeşme ve musluk olub beher yevm vaz' ve gece kaldırub hıfz ve seheri ta'lik edüb yevmî beş akçe vazifeye mutasarrıf ola ve talebe-i merkumeden biri müezzin ve kayyım olub yevmî beş akçe vazifeye mutasarrıf ola ve talebe-i merkumeden biri bevvab olub yevmî beş akçe vazifeye mutasarrıf ola ve talebe-i mezbureden biri dahi ferraş-ı kenif olub yevmî beş akçe vazifeye mutasarrıf ola ve hücerat-ı mezkurede sakın olan sekiz nefer talebeye yevmî üçer akçe ecza-i şerife vazifesi verilüb ba'de edai salati's-subh birer cüz-i şerif kıraat olunub hatm-i şerif tamamında sevabı vâkıf-ı müşarun ileyh ruhuna ihda oluna ve dahi vezaif-i mezkure taşradan bir kimesneye verilmeyüb ancak medresede sakın olan talibine verile ve muallimhane-i mezkurede sülehadan Kur'an-ı Azimü's-Şan'ı kavaid-i ilm-i tecvid ile ta'lime sa'î ve terbiye-i sıbyanı muraî mütediyyin kimesne hace-i mekteb olub yevmî on akçe vazifeye mutasarrıf ola ve muallimhane-i mezkurede talim eden etfale ta'lim ve tilmizde faikü'l-akran bir kimesne halife-i mekteb olub yevmî beş akçe vazifeye mutasarrıf ola ve dahi şöyle şart ve tayin eyledim ki; Muallimhane-i mezkurede taallüm-i Kur'an-ı Azimü's-Şan eden sıbyana beher sene elli kuruş ile kapama ve mest ve pabuç ve kuşak iştira olunub Ramazan-ı şerif'in onbeşinde mevcud bulunan sıbyana verilüb sıbyan ziyade olub meblağ kifayet etmediği takdirce kuşak verilmeyüb ancak kapama ve mest ve pabuç verilüb daha ziyade olduğu surette yalnız kapama verile ve mekteb-i merkumda ikad için beher sene mütevellî yediyle

altı yüz akçelik kömür iştira oluna ve mevsim-i eyyam-ı baharda bir kere taallüm-i Kuran-ı Azimü'ş-şan eden sıbyana bin akçe seyr baha verile ve derslane-i mezbure mihrabında ikad için beher sene beşer vakiyye iki aded kebir şem-i asel-i sefid müteveli yediyle alına ve derslane-i mezbure havlusunda muktazi olan mahallerde iki kandil ikad olunub herbirine beher mah üçer vakiyye rugan-ı zeyt müteveli yediyle verile,

Vakfiyenin kısa değerlendirmesi:

Bu vakfiyede Hacı Beşir Ağa'nın Eyüp'te Baba Haydar mahallesinde bir arsa üzerinde inşa ettirdiği kütüphane,muallimhane(sıbyan mektebi),sekiz hücreli medreseden oluşan binasında okutulacak kitaplardan, verilecek eğitimden söz edilerek kütüphane yapısına bağışladığı kitapların korunması ile ilgili yapılması gerekenler belirtilmiştir.

مقدمه		اسمى كتب				ملاحظات
رقم	اسمى مؤلفين و تاريخ وفات	رقم	رقم	رقم	رقم	
﴿ كتب القراءة ﴾						
١	محمد افندى وقفيدر	١٧	١٧	١	تحفة الانام	
٢	ابو عمر عثمان بن سعيد ابن عثمان المقرئ	١٣	١٣	١	التيسير	
٣	سرلوحه وجدول التون اولوب محمد افندى وقفيدر	٢٩	٢٩	١	شرح حرز الامانى المسمى بكنز المعانى	
٤	رابعه خاتون وقفيدر	١٧	١٧	١	شرح قصيدة سجاوندى	
٥		١٨٠	١٤	١	شرح العقيلة المسمى بالوسيلة للشاطبي	
﴿ كتب تفاسير شريفه ﴾						
٦	جلال الدين عبدالرحمن السيوطي	٥٣٥	١٩	١	الاتقان فى علوم القرآن	
٧	سرلوحه وجدول التون	٣٣٠	٣١	١	تفسير انوار التنزيل	
٨	البيضاوى لابى الليث السمرقندى		١١	١	تفسير ابواليث	

Ek.D. 4- Hacı Beşir Ağa Darühadisi bünyesinde yer alan kitaplığa ait kitapları gösteren liste.

(Süleymaniye Kütüphanesi'nde yapılan araştırma sonucu elde edilmiştir.)

HACI BEŞİR AĞA KİTAPLIĞI KİTAP LİSTESİNİ GÖSTEREN BELGENİN TERCÜMESİ

1. SAYFA:

DEFTER
BEŞİR AĞA KÜTÜPHANESİ
EYÜP ENSARİ CİVARINDA BABA HAYDAR MAHALLESİNDE VAKİDİR
TARİH – 1158 (1745)
İSTANBUL

2. SAYFA

MUKADDİME

İstanbul ve bilad silsilede vakî kütüphanelerdeki kitap mevcudunun her nasılsa şimdiye kadar matlub vecihle defterleri tab ettirilmemiş idi. Amal meali iştilal şahaneleri daima neşri maarifi masruf olan padişah-ı maarif perver ve şahinşah-ı adalet (Sultan Abdülhamit Han Sâni) Efendimiz hazretlerinin muasır celilenin mülkdarlarına bir ilaveten cemile olmak ve erbab-ı ilim ve mütalaanın müracaatını etmek üzere bu kere Eyüb ensari civarında Baba Haydar mahallesinde kâin Esbak Darülsaade Ağası Merhum Hacı Beşir Ağanın kütüphanesinde mevcut olan kütüb- ü nefisenin bu kere tanzim edilen iş bu defteri maarif nezareti celilesi tarafından tab ve temsil kılınmıştır.

Kitap İsimleri

Kütüb-ül Karaat (Muhammed Efendi vakfi, Rabia Hatun vakfi)

Kütüb-ü tefasir-i şerife

3. SAYFA

HACI BEŞİR AĞA

ESAMİ-İ FÜNUN	ESAMİ-İ FÜNUN
Kütüb-ül karaat	Kütüb-ü Hikmet
Kütüb-ül tefasir	Kütüb-ü Coğrafya
Kütüb-ü usul-ü hadis	Kütüb-ü Tıb
Kütüb-ü Hadis	Kütüb-ü tevarih
Kütüb-ü usul-ü fıkıh	Kütüb-ü edebiyat
Kütüb-ü Fıkıh	Kütüb-ü Meâni ve Beyan
Kütüb-ü fet'avi	Kütüb-ü Nahv
Kütüb-ü Fara'iz	Kütüb-ü sarf
Kütüb-ü Tasavvuf	Kütüb-ü Lügat
Kütüb-ü Kelâm ve Akaid	Mecâmi-i Fünun

ÖZGEÇMİŞ

1968 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul'da tamamladığı ilk ve orta öğreniminden sonra, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünden 1991 yılında mezun oldu.

1991-1997 tarihleri arasında Period Mimarlık Restorasyon Ltd. Şti'nde çeşitli projelerin Rölöve-Restorasyon çalışmalarında bulunmuştur.

2003-2004 öğretim yılı güz döneminde M.S.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Bölümü'nde Yüksek Lisans Eğitimine başlamıştır.

Temmuz 2004 döneminde TÜBA'nın Bergama ilçesinde Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri çalışmasına katılmıştır.

2004 tarihinden beri Eyüp Belediyesi Planlama Müdürlüğü'nde restorasyon projelerinin hazırlanmasında görev yapmaktadır.